

FINN SJUE

ALBANIA

SØKELYS PÅ ET SVIK

OKTOBER

Nettpublisering ved Forvaltningsorgan for AKP's partihistorie (www.akp.no) 2017

**ALBANIA —
SØKELYS PÅ ET SVIK**

Finn Sjøe

ALBANIA —
Søkelys på et svik

Forlaget Oktober a/s
Oslo 1979

Finn Sjue:

Albania — Søkelys på et svik

© Forlaget Oktober a/s 1979

1. opplag 1979

Trykt hos A/S Duplotrykk, Oslo 1979

ISBN 82-7094-967-1

Innhold

FORORD	7
HVORDAN SKAL VI LÆRE AV	
FORTIDAS FEIL?	9
Så vi allsidig på Albania?	11
Kampen mot fremmed påvirkning	13
Behandling av opposisjonen	14
ALBANIA — SØKELYS PÅ ET SVIK	
Innledning	20
Ny utenrikspolitikk — noen eksempler	22
«Kinesisk krigshisserpolitikk»	23
Ingen støtte til Eritrea	27
«Hendene vekk fra Vietnam»	31
Stille om Sovjet i Afrika	34
«Mao Zedong er ikke marxist»	37
«Kina har aldri vært sosialistisk»	42
Ny innenrikspolitikk — sju spørsmål	
Indre årsaker grunnlaget for forandring	47
Klassekamp under sosialismen?	48
Hvem er de virkelige heltene?	53
Motsigelser i folket	55
Indre partikamp og politiske motstandere	60
Militært forsvar av Albania	67
Økonomisk oppbygging av Albania	71
Kritikk, sjølkritikk og den 20. kongressen i SUKP	78
Slutninger	
Indre svakheter i APA	83
Fra svakheter til store feil	87
Tre gode råd	91
«DE DØMTE MEG TIL PASSIVITET	
OG TAUSHET»	
Intervju med Kasimierz Mijal, formann i Polens	
Kommunistiske Parti, Beijing, oktober 1978. ..	93
Pål Steigan: GJEST PÅ EN IKKE-KONGRESS	102
KINAS ERKLÆRING OM FORHOLDET TIL	
APA, 7. juli 1978	116

Forord

Formålet med denne boka er å gi leserne et reelt innblikk i hva som skjer nå i Albania, og hva slags spørsmål som reiser seg i samband med det. Det er store mål i tider da utviklinga går så fort at det er vanskelig å følge med — som nå. Jeg har likevel latt det våge seg. Boka behandler Albanias politiske og økonomiske utvikling helt fram til årsskiftet 78/79, med særlig vekt på de siste to åra. Den er i all hovedsak skrevet i januar 1979.

To innslag i denne boka fortjener særskilt oppmerksomhet. Det ene er intervjuet med Kasimierz Mijal, formann i Polens Kommunistiske Parti. Han er en av etterhvert få veteraner i den kommunistiske bevegelsen i Europa, og har dessuten hatt høve til å se utviklinga i Arbeidets Parti i Albania fra tribuneplass. Det gir bidraget hans til denne boka særskilt vekt. En takk til Kasimierz Mijal.

Det andre er Pål Steigans kapittel om den 7. kongressen i APA, da de første offentlige angrepa på tre verdener-teorien kom. Dette bidraget kunne ingen andre i Norge gitt, og jeg mener det kaster lys over viktige prinsippspørsmål, såvel som over APAs ledelse.

Jeg har tatt med ett viktig dokument i sin helhet: Kinas erklæring om forholdet til Albania fra juli 1978. Det har ikke vært trykt på norsk før. Øvrige dokumenter som det henvises til er stort sett tilgjengelige, på norsk eller engelsk.

En merknad til noteverket. Jeg har valgt å oversette alle bok- og artikkeltitler til norsk, sjøl om kilden ikke

er oversatt. Dette for at alle, uansett språkkunnskaper, skal kunne se hva slags kilde det dreier seg om. Om noen vil gå kildene etter i sømmene, og ikke finner fram etter henvisningen i noteverket, kan de eventuelt ta kontakt med meg gjennom Forlaget Oktober.

1. januar 1979 gikk Kina over til å bruke pinyin-systemet for kinesiske navn i kontakt med utlandet. Jeg har valgt å gjennomføre det, også for kilder som er eldre enn 1.1.79. Det heter altså *Verker i utvalg av Mao Zedong*, sjøl om forlaget gir ut bøkene under navnet *Mao Tsetung*.

Så sant råd er det henvist til norske oversettelser som er i handelen.

Denne boka er mitt ansvar, og følgelig faller eventuelle feil eller uklarheter på mi kappe. Der skarpsynte lesere har spørsmål, kommentarer eller korrigeringer, ville jeg være takknemlig for å få brev.

Finn Sjue
Oslo, januar 1979

Hvordan skal vi lære av fortidas feil?

Arbeidets Parti i Albania (APA) er ikke lenger et marxist-leninistisk parti. I tida fra 1974 og fram mot den 7. partikongressen i november 1976 var det svært harde kamper i partiet. Det endte med at en borgerlig fløy tok makta. Kjente kommunistiske ledere som Enver Hoxha, Mehmet Shehu og Hysni Kapo er ikke lenger hva de var. De har degenerert til borgerlige herskere.

Revisjonismen ved makta er borgerskapet ved makta, sier Mao Zedong. Etter hvert vil vi se konsekvensene av det politiske fargeskiftet på ulike områder i det albanske samfunnet.

I den albanske utenrikspolitikken er konsekvensene allerede klare. Det som starta med et angrep på teorien om de tre verdener på den 7. partikongressen, har endt i et rasende oppgjør med Kina, Kinas Kommunistiske Parti og Mao Zedong. Det har ført til fordømming av «de kinesiske sosialimperialistene» når Vietnam invaderer Kampuchea. De eritreiske frigjøringsorganisasjonene blir stempla som reaksjonære. I spørsmål etter spørsmål viser det seg at de albanske lederne — direkte eller indirekte — gir sin støtte til krefter som tjener den sovjetiske sosialimperialismen.

Av utenriks- og innenrikspolitiske grunner har APA-lederne tatt et oppgjør med marxismen-leninismen i vår tid: Mao Zedongs tenkning. For *dem*

er det ingen vei tilbake. Lederne i Moskva har fått seg et ekstra kort på handa. Alle venner av det albanske folket må se det som si oppgave å ta fra Moskva dette kortet så raskt som mulig. Det er bare folket sjøl i Albania som kan klare det. Men vi kan gi den støtta albanerne fortjener og gjøre oppgava lettere for dem.

Jeg mener det er umulig å trekke noen annen slutning enn at APA har skifta politisk farge, og at det først og fremst er sosialimperialismen som tjener på dette i dag. Fakta taler et overbevisende språk. Leserne må sjøl vurdere om de mener det samme.

Det er trist at Arbeidets Parti ikke lenger er et kommunistisk parti. For dette får store konsekvenser for det albanske folket. Det får også internasjonale konsekvenser. Både jeg og hundrevis av andre fra Norge har venner i det vesle landet ved Adriaterhavet. Opp gjennom åra har vi lært å sette pris på og respektere folket og partiet. Vi har lært mye av dem. Folket og partiet i Albania har gitt viktige bidrag til den sosialistiske verdensrevolusjonen. Det kan ingen feie under matta — uansett hva de albanske lederne står for i dag.

Men det albanske folket trenger noe annet og mer enn sentimentalitet. Det samme gjør alle venner av «hakke og gevær»-folket i Albania. Vi trenger å *lære* av det som er skjedd.

Vi kan lære mye ved å se nærmere på viktige sider ved APAs ideologi, teori og politiske praksis. I denne artikkelen prøver jeg å ta opp en del feil og avvik fra marxismen-leninismen Mao Zedongs tenkning som fins langt tilbake i APAs historie. Disse gamle svakhetene gjorde det lettere for en borgerlig fløy i partiledelsen å trumfe gjennom det politiske fargeskiftet i perioden 1974—76. På etterskudd er det lett å se at feila var viktige: APA-lederne nekta for at det fans noe borgerskap under sosialismen, og derfor avskreiv de muligheten for kontrarevolusjon. De mente at det bare

fans *ei* linje i det kommunistiske partiet. Opposisjon blei ikke tålt, verken i partiet eller i folkemassene. De sto åpent for ideen om at partiet alltid har rett og aldri gjør feil. Partihistoria dokumenterer at den alvorligste feilen i APA var feil i ideologien. De forsto ikke den dialektiske loven: At det er motsigelser i alle ting. I det ligger at i enhver ting er det noe positivt og noe negativt. Å benekte dette er å føre seg sjøl ut i subjektivisme, overflatiskhet og dogmatisme. Om en partiledelse ser på seg sjøl som bare positiv og behandler all opposisjon som fiendtlig, er dette i beste fall uttrykk for djup forakt for massene. I verste fall fører det ut i fascisme — uansett hvor mange «venstre»-fraser denne politikken blir drasjert med.

Ei kritisk vurdering av APAs feil kan lære oss mye — enten vi er kommunister eller ikke. Denne boka er et forsøk på ei slik vurdering.

SÅ VI ALLSIDIG PÅ ALBANIA?

Men det er en annen ting vi også kan lære av APAs utvikling. Hvordan har vi sjøl, kommunister og revolusjonære, sett på utviklinga? Hvordan har vi vurdert de positive, men også *negative* sidene som fans i Albania *før* den borgerlige fløyen tok makta? Har vi hatt ei allsidig vurdering? Eller har vi underslått de tidligere underordna, men negative forholda? Hvordan har vi sett på det sosialistiske Albania og det kommunistiske APA?

Alle disse spørsmåla rører ved ett spørsmål: Hva slags lojalitet har vi hatt overfor det sosialistiske Albania? Hva har vært riktig lojalitet, og hva har eventuelt vært galt i holdninga vår?

Her har vi ikke bruk for etterpåklokskap. Vi trenger en nøktern metode som søker sannheten fra fakta.

Slik ser jeg saka i dag:

— Vi har hatt ei i hovedsak riktig vurdering av Albania og APA. Det var sosialismen som blei bygd fra 1944, og det skjedde under ledelse av et marxist-leninistisk parti. Jeg kan ikke se at noe av det vi veit i dag rokker ved dette.

— Marxist-leninistene i Norge har gitt Albania og APA støtte. Vi har følt oss solidariske, har lært mye, følt stor respekt. Dette var riktig.

Det er denne vurderinga som må være utgangspunktet for kritisk gransking av feil som vi har gjort. En allsidig og riktig kritikk av en ting, må ikke blande sammen hva som er hovedsak og hva som er underordna.

Noen ganger er det imidlertid sånn at *det underordna* ikke blir tatt vare på. Det er dumt, for da tar vi fra oss sjøl muligheten til å virkelig lære av det negative også. Lærer vi ikke av det negative, kan vi vanskelig unngå å gjøre de samme feila sjøl.

— Det underordna for *meg* har vært en del feilaktige vurderinger av APA og utviklinga i Albania. I dag, januar 1979, er det sjølsagt lett å se hvorfor jeg tok feil. Det var vanskeligere i 1970, for den saks skyld i 1974 eller 1976. For det er først og fremst *objektet* vi undersøker, APA, som har endra seg. Den som undersøker har endra seg langt mindre. Likevel var det en del tendenser i APA som jeg og andre burde ha sett og vurdert som negative underordna sider. Hadde jeg forstått mer av dialektikken, ville jeg ha vurdert saka mer allsidig og både positive og negative sider hadde fått sin rette plass. Da hadde jeg også vært i bedre stand til å vurdere hva som burde forsvares utad og hva som burde kritiseres utad.

La meg bruke noen eksempler.

KAMPEN MOT FREMMED PÅVIRKNING

De albanske lederne har i lang tid lagt stor vekt på å bekjempe utenlandsk påvirkning. Supermaktene og andre imperialistmakter har utvilsomt sett på Albania som en torn i øyet. Albanerne har hatt mange gode grunner til å se på seg sjøl som «innsirkla».

Det var naturlig å beskytte seg. Men gikk ikke parti-ledelse og regjering for langt i retning av isolasjon? Alle nasjoner og land har sterke og svake sider. For et sosialistisk land må en virkelig internasjonalistisk politikk bety at sterke og bra ting blir tatt opp fra utlandet og gjort til del av landets egne tradisjoner. En riktig kommunistisk politikk ville vært å la ting fra utlandet tjene Albania.

Opp gjennom 70-åra var det helt andre tendenser i Albania. Jeg mener det fans overdreven frykt for påvirkning utafra. Det stivbeinte kravet om «kort hår og trange bukser» for å komme over grensa, var neppe riktig. Albanerne ville ikke ha vestlig dekadense og kulturelt forfall inn i landet. Neivel. Men hvor går grensa for riktig og galt? En ting er alminnelig folkeskikk og respekt for et lands tradisjoner og kulturelle særart. Å dra rundt som turist i miniskjørt i en sterkt muslimsk landsby i Libanon er både arrogant og uhøflig. Men å kreve av alle *gjester* som skal inn i Albania at hun eller han skal følge nøyaktig de samme formene som albanerne gjør, det er etter mi mening uttrykk for isolasjon og sjåvinisme. En framhever sitt eget så sterkt at en krever at alle andre som kommer på besøk, skal kopiere disse formene.

Dette kan ikke være et tegn på styrke. Det er tegn på indre svakhet. Denne svakheten henger også sammen med en teoretisk svakhet: APA-synet på klassekamp under sosialismen. At kamp mellom faktiske klasser ikke fins, og at borgerlige tendenser springer ut

fra enkeltpersoners konservative tenkning og ikke minst fra *ytre press*, fra utlandet.

Denne linja har blant annet ført til omfattende sensur av hva turister får lov til å ta med seg inn i landet. Tidligere blei borgerlige magasiner og revisjonistiske tidsskrifter tatt fra folk som hadde visum til Albania. Verken bibel eller SV-organet Kontrast passerte grensa. Personlig er jeg ingen tilhenger av budskapet i bibelen eller Kontrast. Men hva hjelper det egentlig til å stoppe sånt ved grensa? Er *det* uttrykk for indre styrke? Nei. Nå blir Klassekampen og Røde Fane, for ikke å snakke om bind 5 av Mao Zedongs *Verker i utvalg* beslaglagt på grensa. Er *det* uttrykk for indre styrke? Som sikkerhetspolitikk er denne sensuren for øvrig elendig. Vaktene, som ikke kan norsk, stopper bøker med bilde av Mao. Bøker uten Mao-bilde, men med Mao Zedongs tenkning i, passerer imidlertid. Og passasjerer på vanlige rutefly til Tirana kommer inn i landet uten kontroll.

Det hele virker som et dogmatisk og sjølbeskyttende rituale.

Dette negative trekket ved Albania fans også før den 7. partikongressen i 1976. Personlig vurderte jeg albanernes linje som forståelig og i orden. Jeg var for ukritisk.

BEHANDLING AV OPPOSISJONEN

Det er ikke tvil om at de albanske lederne i mange år har vært lite tolerante overfor opposisjon i partiet og i folkemassene. Deres krav til «monolittisk» enhet og bare «ei linje» i partiet må nødvendigvis føre med seg harde slag mot folk som mener noe annet enn ledelsen. Når så sjølve samfunnssystemet endres fører en sann politikk i ytterste konsekvens til fascisme.

La meg nevne noen eksempler:

— Spørsmålet om streikerett under sosialismen har blitt feid tilside som både feilaktig og skadelig i Albania. I 1973 gjorde den kinesiske nasjonalkongressen streikeretten til en del av grunnloven. Hva var rett og hva var galt? Noe passer for Kina og noe for Albania? Sjølsagt, men dette er for lettvin. For dette spørsmålet dreier seg om hvor alvorlig en tar innholdet i det proletariske demokratiet. Personlig var jeg for ukritisk til den albanske linja.

— I mange år har det vært kjent at religiøse personer har hatt trange kår i Albania. Nå skal det sies at en del religiøse sekter og grupper tradisjonelt har vært politisk reaksjonære og sterkt fiendtlige overfor Albanias sosialisme. Når geværer i løyndom gjømmes så og si under prestekjolen, da er det på sin plass med harde reaksjoner.

Men en generell intoleranse overfor religiøse personer er feil. Står en overfor motsigelser i *folket* må de løses gjennom diskusjon og overbevisning, ikke med slag og spark. Dette er et prinsipp, uansett om landet er stort eller lite, enten det ligger i Europa eller i Asia. APA-ledernes ide om at «hundre blomster» ikke må blomstre og at det må finnes bare ei linje og «en blomst», må føre til intoleranse. Og det fins mange eksempler på dette. Da en delegasjon i 1975 fikk høre at det fans religiøse pasifister i Albania og spurte en autorisert tolk hvordan slike folk blei behandla, svarte tolken ved å trekke en finger over strupen.

En tilfeldig episode? Jeg er redd den var mer typisk enn tilfeldig. Jeg og mange andre syntes dette hørtes ille ut. Men likevel fans det en tendens til å bære over med det. For utviklinga i Albania var jo stort sett bra. Dette var feil, for vi glatta over negative bisider ved det albanske samfunnet.

Det kunne sikkert vært nyttig å finne flere eksempler på negative trekk ved APA som vi har sett i mange år. Dette kommer jeg tilbake til seinere. Her håper jeg

at særlig de to eksemplene med streikerett og behandling av religiøse viser poenget: At det har vært negative bisider ved APA som jeg og andre ikke har tatt alvorlig nok. Vi har til og med forsvart disse feila utad. Det var en feil.

Som kommunister og revolusjonære må vi foreta en allsidig analyse av alle sosialistiske land. Vi må vurdere de sterke sidene og de svake. Vi må finne ut hva som er det viktigste, og uten å underslå underordna feil og skadelige ting. Vi må vurdere dialektisk. Det er ingen grunn til å framstille et sosialistisk land som et glansbilde uten plett og lyte. Et sånt samfunn finnes ikke. Å framstille for eksempel Kina som feilfritt i dag, er å gjøre Kina og sosialismen en bjørnetjeneste.

Den albanske partiledelsen har sjøl gått i spissen for å bygge opp under ei glanspapir-oppfatning av landet og partiet. Men det er *vårt* ansvar at vi har latt oss påvirke av dette.

Et par måneder etter den 20. partikongressen i Moskva holdt Mao Zedong en viktig tale i Kina, «De ti viktigste forholda». Her sier han blant annet:

«En må vedgå at hver eneste nasjon har sine sterke sider. Hvordan kan den overleve ellers? Hvordan kan den gå framover? På den andre sida har hver eneste nasjon sine svake sider. Noen trur sosialismen er fullkommen, uten en eneste feil. Hvordan kan det være sant? En må se i øynene at det alltid er to sider, de sterke sidene og de svake sidene.» Videre: «Politikken vår er å lære av de sterke sidene hos alle nasjoner og alle land, lære alt som er virkelig bra i områdene for politikk, økonomi, vitenskap og teknologi, i litteratur og kunst. Men vi må lære med analytisk og kritisk blikk, ikke blindt. Og vi må ikke kopiere alt uten å skille, og overføre mekanisk. Vi må sjølsagt ikke ta til oss manglene og svakhetene deres. Vi bør ta samme holdning når vi lærer av erfaringa til Sovjetunionen og andre sosialistiske land.»¹

Dette er ei innstilling som vi fortsatt har mye å lære av.

Mao Zedong trakk mange lærdommer av utviklinga i Sovjetunionen. Han mente at Stalin gjorde 70 prosent rett og 30 prosent feil. Alt i alt var Stalin en stor marxist-leninist. Samtidig ironiserer Mao over folk som absolutt ville framstille Sovjetunionen og Stalins *feil* som fortrinn. I august 1956 tok Mao opp dette problemet:

«Noen folk er så lite kritiske at de sier en russisk fjert lukter godt. Dette er også subjektivisme. Russerne sjøl sier at fjerten stinker.»²

Vårt standpunkt må være at en sosialistisk fis lukter vondt, enten vi treffer på den i Albania, Kina eller Kampuchea. Og den blir ikke velluktende fordi om den er *underordna*. Undertrykking av arbeidere eller religiøse pasifister blir ikke bra for det om det skjer i sosialismens navn. Det fortsetter å lukte ille, riktig ille.

Dette betyr ikke at all uenighet mellom kommunistiske partier skal fram i dagen. Det ville være like tåpelig som om en skulle gå rundt på torget og rope ut alle feil som fans hos en kamerat som stort sett var bra, men hadde feil — som alle andre. Sånt ville glede klassefienden og gjøre det vanskeligere å rette på feila.

Men det betyr i alle fall tre andre ting:

— Når vi ser viktige feil i et sosialistisk land og i det kommunistiske partiet, bør vi ikke glatte over feila og stikke dem under matta for oss sjøl. Vi bør tvert om lære av dem for å unngå dem sjøl.

— Når vi ser sånne viktige underordna feil under sosialismen, vil det ofte være riktig å ta det opp internt med søsterpartiet som står i spissen for bygginga av sosialismen i landet. En kameratslig og åpen kritikk uten innblanding kan begge parter tjene mye på.

— Oppstår det viktig uenighet mellom to marxist-leninistiske søsterpartier, kan det være helt riktig å markere denne meningsforskjellen offentlig.

Jeg mener vi må lære av utviklinga i Albania at det er nødvendig å gjøre alle disse tre tingene, også den siste. Det kan ikke være tabu å markere meningsforskjell utad dersom saka er viktig. De skadelige tendensene i Albania før den 7. partikongressen i 1976 viser at ei sånn innstilling er riktig. Jeg og andre gjorde en feil da vi forsvarte APA-ledelsens tendens til å slå hardt ned på all opposisjon. Vi forsvarte sensurtiltak som i virkeligheten var uttrykk for sjåvinisme. Vi forsvarte tiltak som uthulte det proletariske demokratiet. Det var mye vi ikke visste, bevares. Men noe visste vi, og det burde vært nok til å reagere.

Dette er ikke etterpåklokskap. Det er å søke sannheten fra fakta, og være sjølkritisk. Jeg mener det er denne innstillinga vi må ha for å være i stand til å bygge en virkelig sunn og *ekte* solidaritet med alle framskrittssvennlige krefter.

Hva betyr dette for lojaliteten overfor sosialistiske land? Jeg mener det betyr at vi bevarer det beste i vår tidligere innstilling og kvitter oss med en viktig feil.

Lojaliteten til sosialistiske land må bygge på den metoden som Mao Zedong pekte på i 1956: «... vi må lære med analytisk og kritisk blikk, ikke blindt». En slik lojalitet betyr at vi ikke kan glatte over viktige negative *bisider* ved den sosialistiske utviklinga. Vi må kritisere dem, noen ganger internt, andre ganger utad.

Det vil også si at vi som revolusjonære først og fremst må være lojale mot marxismen-leninismen-Mao Zedongs tenkning og prinsippene i den proletariske internasjonalsismen. Vi kan ikke først og fremst være lojale overfor dette eller hint parti eller sosialistisk land. Om vi er lojale først og fremst til prinsippene og sannheten, vil vi også bli bedre i stand til å gi sjølstendig, sunn og *ekte* støtte til partier og sosialistiske land og dermed verdens folk. En sånn solidaritet blir *sterkere* enn den lojaliteten jeg og andre hittil har vært i stand til å vise. For den lojaliteten har riktignok vært i ho-

vedsak riktig, men den har også vært skjemma av at jeg har vært litt blind på det ene øyet.

Det er vårt eget ansvar å utvikle en slik holdning. Vi kan ikke laste andre om vi gjør feil. For i den kommunistiske verdensbevegelsen fins det ikke noe «senter» eller «moderparti» som bestemmer hva andre partier skal mene og gjøre. Erfaringene med Komintern fra 1919 til 1943 stiller store spørsmål ved teorien om «verdenspartiet». Marxisme-leninismens prinsipper må tillempes på de konkrete vilkåra i hvert enkelt land. Bare partiet i landet kan gjøre dette, ikke noe «senter» er i dag i stand til å løse den oppgava. Dette er utgangspunktet. Ei slik holdning vil sikre en sterk og solid begrunna internasjonal solidaritet — ikke minst med de sosialistiske landa.

Dette er noe av det jeg synes det er verdt å lære av utviklinga i APA og mi egen holdning til den. Dette er ikke å være etterpåklok. Det er å være sjølkritisk. Jeg synes *det* gir et bra utgangspunkt for å vurdere hva som er skjedd i APA og Albania.

Oslo, januar 1979

NOTER

1. Mao Zedong, «Om de ti viktigste forholda», *Verker i utvalg*, bind 5, s. 314—15, Forlaget Oktober a/s 1977.
2. Mao Zedong, «Styrk enheten i partiet og før partitradisjonene videre», *Verker i utvalg*, bind 5, s. 328, Forlaget Oktober a/s 1977.
3. Mao Zedong, «Om de ti viktigste forholda», *Verker i utvalg*, bind 5, s. 315, Forlaget Oktober a/s 1977.
4. Mao Zedong, «Om de ti viktigste forholda», *Verker i utvalg*, bind 5, s. 315, Forlaget Oktober a/s 1977.

Albania — Søkelys på et svik

INNLEDNING

Vi kan lære noe av alt. Dersom vi søker sannheten fra fakta, kan vi lære mye av det negative også. For alle progressive og revolusjonære er utviklinga i Albania og Arbeidets Parti i Albania (APA) trist og negativ. Men det er vår plikt å trekke lærdommer og gjøre det beste ut av situasjonen.

I dag er det ingen tvil om at de albanske lederne har brutt med marxismen-leninismen. APA er ikke lenger et kommunistisk parti. I tida som kommer vil konsekvensene for det albanske samfunnet bli tydeligere. Mao Zedongs utsagn om at «revisjonismen ved makta er borgerskapet ved makta» vil ubønnhørlig bli bekrefte nok en gang¹.

Hundrevis av nordmenn har besøkt Albania siden 1969. Vennskapet med det albanske folket er blitt en sterk realitet for tusenvis av unge og gamle i Norge. Respekten for APA var stor. Forholdet mellom APA og marxist-leninistene i Norge var godt. Den 7. partikongressen i Tirana november 1976 markerte ei avgjørende vending. De albanske lederne gikk plutselig til offentlig angrep på Mao Zedongs tre verdener-teori, og dermed på Kinas Kommunistiske Parti og flertallet av verdens marxist-leninistiske partier. De aller fleste av de 33 partiene som var gjester på kongressen ante ingenting om det som skulle skje, heller ikke AKP(m-l). De albanske lederne brukte den samme metoden

som Krustsjov på Bucuresti-konferansen i 1960. Da nytta Krustsjov og sovjetpartiet den rumenske partikongressen til et plutselig angrep på Kinas Kommunistiske Parti. Den gangen fordømte Enver Hoxha og sentralkomiteen i APA denne skammelige handlinga. 16 år seinere slår de en strek over lærdommene fra 1960, og tar opp igjen Krustsjovs arv.

Fra november 1976 og fram til i dag har det kommet hårreisende analyser og angrep fra Tirana. Verdensbildet og politikken til de albanske lederne blir flittig gjengitt i Pravda og Izvestia. Sjøl om det er mange og viktige motsetninger mellom Moskva og Tirana, finner sovjetlederne utviklinga i Albania svært lovende. De ser at den tjener deres egne interesser. Dette er en trist og farlig situasjon, ikke minst for folka på Balkan.

Desto viktigere blir det å finne ut hva som har skjedd og hvorfor APA har skifta politisk farge.

NY UTENRIKSPOLITIKK — NOEN EKSEMPLER

Endringene i APA-ledelsens politikk kommer særlig klart til syne i utenrikspolitiske spørsmål og i forholdet til Kina, Kinas Kommunistiske Parti (KKP) og Mao Zedong. Det starta som kjent med et overraskende angrep på Mao Zedongs teori om de tre verdener på APAs 7. kongress november 1976. I dag har det endt i en serie reaksjonære utenrikspolitiske handlinger og standpunkter, ei *linje* som de sovjetiske lederne finner uhyre interessant og gunstig for seg sjøl. I dag fordømmer partiformann Enver Hoxha Kina, hevder at landet er ei krigshissersk supermakt i emning, og kommer med sensasjonelle påstander om at Kina aldri har vært sosialistisk og KKP aldri noe marxist-leninistisk parti!

Jeg vil se nærmere på hva som har skjedd i Albania og APA. Det er de *indre* forholda og den indre utviklinga som først og fremst bestemmer og forklarer det politiske fargeskiftet. Men før jeg gjør det, kan det være nyttig å se nærmere på noen sider ved APAs utenrikspolitiske linje. Ikke fordi dette kan forklare det som er skjedd i Albania og i partiet. Men det kan gi en pekepinn om hvor fundamentalt APA-lederne nå har revidert ei tidligere, i hovedsak, marxist-leninistisk linje.

La oss derfor se på noen få utenrikspolitiske utspill som Enver Hoxha, Mehmet Shehu, Hysni Kapo, Ramiz Alia og andre har kommet med det siste året. Så kan vi etterpå vende tilbake til hovedspørsmålet: Hva har skjedd i Albania og APA?

«KINESISK KRIGSHISSERPOLITIKK»

Det åpne brevet fra APAs sentralkomite til KKP's sentralkomite datert 29. juli 1978 er sjølsagt et av de viktigste dokumentene i den nye polemikken. Ettersom dette brevet er fyldig kommentert i Klassekampen av signaturen «Kommentator», skal jeg ikke dvele ved dette famøse dokumentet her. Jeg skal derimot se nærmere på lederartikkelen i Zeri i Popullit fra 3. september 1978. Den bærer tittelen «Kinesisk krigshissersk politikk og Hua Guofengs besøk til Balkan.» Zeri i Popullit er hovedorganet til sentralkomiteen i APA. Artikkelen er dermed uttrykk for det APA-ledelsen mener.²

Denne artikkelen har fått alt for lite oppmerksomhet. Historisk sett er den det første offisielle APA-dokumentet som «avslører» at Kina har planer om å overta verdensherredømmet år 2000. Artikkelen er et av de få dokumentene i verden som utbasunerer at Kina er den *farligste* supermakta i emning. Så grov er artikkelen at den ligger ikke noe tilbake for tilsvarende «analyser» fra Moskva, som f.eks. har «avslørt» at Kina eksporterer narkotika til Vesten for å sløve massene slik at Kina lettere kan erobre verdensherredømmet. I parentes bør det bemerkes at et av de mest lojale APA-partiene i Vest-Europa, det spanske PCE(m-l) har utvikla ei liknende genial forklaring: Tre verdener-teorien er en kinesisk oppfinnelse som utelukkende skal rettferdiggjøre Kinas sjåvinisme og jakt etter verdensherredømme. PCE(m-l)-representanter går til og med så langt som å hevde på ramme alvor at Kina nå vil øke eksporten til Vesten drastisk for å ødelegge vestens økonomi, samt at Kina driver betydelig narkotikaomsetning flere steder (bl.a. i Macao) for å skaffe seg utenlandsk valuta(!).

Er det nødvendig å ta slike vanvittige påstander alvorlig? Så lenge denne forma for hets passer inn i Sovjets systematiske kampanje mot Kina, kan en ikke ba-

re riste på hodet. APA-ledelsens teori om at Kina er den farligste supermakta i emning, er et viktig bidrag til Sovjets kampanje. Derfor må vi vie den oppmerksomhet.

Zeri i Popullit-artikkelen tar utgangspunkt i at Hua Guofeng reiste til Romania og Jugoslavia høsten 1978. Denne reisa var etter mi mening et viktig tiltak for å styrke Kinas forbindelser med relativt uavhengige stater i Øst-Europa. I sin tur vil dette demme opp for Sovjets forsøk på å styrke kontrollen over Øst-Europa, det blir et hinder for sosialimperialismens frammarsj i Øst-Europa, på Balkan og i Europa som helhet. Uansett indre samfunnsforhold i de to landa var Hua Guofengs reise et viktig bidrag til den internasjonale enhetsfronten mot de to supermaktene, ikke minst mot sosialimperialismen. Besøket fikk da også Sovjet til å rase.

Men hva sier Zeri i Popullit («Folkets røst») om det?

«... denne larmende reisa er blitt foretatt for å oppnå ekstremt djevelske mål.»

«Han kom til Balkan for å nå de samme måla som Krustsjov, Bresjnev, Nixon og andre har satt seg før han.»

«Politikken til den nåværende kinesiske ledelsen ... er ei supermakts typiske imperialistiske politikk, en politikk for å få i gang krig og oppnå verdensherredømme.»

Dette er drøye saker. Men ennå er ikke alt sagt, ikke en gang det verste. For lederartikkelen ser først og fremst på Hua Guofengs besøk som et forsøk på kinesisk ekspansjon i Europa og et ledd i Kinas kamp for å erobre verdensherredømmet. Hør bare:

«... Europa er et mål ikke bare for sovjetisk, men også kinesisk ekspansjon.» Videre er Kinas interesse for Europa «... en del av den kinesiske strategien for å få igang krig»

Men hvorfor vil Kina sette i gang en verdenskrig? Det har de albanske lederne også et svar på:

«Som den angriperen den er, vil Sovjetunionen kunne starte en krig i Europa, men også i fjerne Østen — også mot fienden nummer en, som Kina erklærer seg sjøl for å være. Men dette må ikke skje, hevder de kinesiske lederne, for Kina må arbeide for sin «modernisering» fram til år 2000. La i mellomtida supermaktene støte sammen i Europa, la de europeiske folka bli brent og drept av kjernefysiske bomber, la folka bli utsletta av nøytronstråling. Når denne åpenbaringa en gang blir til virkelighet, vil Kina være ferdig med sine «moderniserings»-programmer og, innen disse 20 åra fram til slutten av det 20. århundret, ha blitt ei supermakt. Derfor kan det da opprette overherredømme over verden uten å løsne et skudd.»

Dette er i sannhet en stiv dram. *Slik* mener altså de albanske lederne at Kina og KKP vil ha slutten på det 20. århundret:

Kina oppmuntrer USA og Sovjet til å ryke sammen i Europa. I grenseløs kynisme ønsker Kina å legge Europa i aske, bare det fører til at de to supermaktene bryter sammen. Ved å lede oppmerksomheten vekk fra Kina og over på Europa, prøver de kinesiske lederne å bygge opp Kina til ei supermakt innen år 2000. Dette er egentlig innholdet i kinesernes store modernisering av landet, mener APA-lederne. Når så USA og Sovjet ligger i grus, står Kina klar til å overta verdensherredømmet — uten å løsne et skudd.

Hvor har vi hørt slike toner før? At «maoister» er krigshissere? Det har vi i mange år hørt fra Moskva. APA-lederne sier det nesten enda klarere enn Bresjnev, Suslov og Ponomarev: Kina hisser til krig som et bevisst ledd i planen for å erobre verden.

Er *dette* et syn som et marxist-leninistisk parti kan tillate seg å ha i 70-åra? Er dette et beklagelig avvik i en ellers marxist-leninistisk politikk? Er avviket inna-

for det «slingringsmonnet» for feil som en må godta i et revolusjonært parti?

La oss gjøre et tankeeksperiment. Hva om det fans et parti i Europa i midten av 30-åra som kalte seg kommunistisk, og som førte en internasjonal kampanje for *disse* standpunktene:

- at det sosialistiske Sovjet i virkeligheten var ei aggressiv, krigshissersk makt, en sosialimperialistisk stat,

- at kampen for å bygge en internasjonal antifascistisk enhetsfront var reaksjonær og uttrykk for klassesamarbeid,

- at det var reaksjonært å se på Hitler-Tyskland som den mest aggressive imperialistmakta, en måtte heller ofre mest oppmerksomhet på England. For ikke å snakke om det aggressive og imperialistiske Sovjet som holdt seg i bakgrunnen, som oppmuntra Hitler-Tyskland og England til å ryke sammen, for så å ta over Europa sjøl og gå i gang med en videre kamp for verdensherredømme.

Ville et slikt parti i 1935 vært et revolusjonært, marxist-leninistisk parti, riktignok med visse feil? Å påstå noe sånt er en direkte fornærmelse mot ethvert vettugt menneske.

Kan så et parti med APA-ledernes standpunkter kalles et marxist-leninistisk parti «med visse feil» anno 1979 — langt inn i ei ny førkrigstid? Svaret er nei.

I Zeri i Popullits kommentar til Hua Guofengs reise til Balkan ser vi det farligste og det mest typiske i APA-ledernes utenrikspolitikk i dag: I virkeligheten tjener den *sosialimperialismens* interesser.

Og nettopp dette kjennetegnet skal vi finne igjen i de neste eksemplene på albansk utenrikspolitikk anno 1978/79.

INGEN STØTTE TIL ERITREA

Spørsmålet om Eritrea opptar mange i dag, og med rette. Mange, også i Norge, har trodd at Albania sympatiserer med frihetskampen til det eritreiske folket. Dessverre tar de feil. APA-ledernes angrep på tre verdener-teorien betyr at de nekter for at de nasjonale frigjøringsbevegelsene og folkemassene i den tredje verden i dag står i fremste rekke mot supermaktene og overherredømme. Tvert om mener de at det er Albania («sosialismen») og proletariatet i de kapitalistiske landa som i dag står fremst i kampen. Dette synet får konsekvenser også for synet på Eritrea.

La oss høre hva den nye sjefsredaktøren av «New Albania», *Ymer Minxhozhi*, sa da han blei intervjuet 16. juli 1978:

«For at kunne tage stilling til en national befrielseskamp, konkret nu i Eritrea må man først stille en del spørgsmål. Et sådant spørgsmål er: Hvem støtter denne nationale befrielseskamp? Det ser altså ud, som om der findes en bevægelse i Eritrea for selvstændighed. Hvis vi ser historisk på dette faktum, så lægger vi mærke til, at der er en kontinuitet i kampen for selvstændighed. Men vi mener på trods af dette, at den nuværende bevægelse i Eritrea er faldet i begge supermagters fælder. Sovjetunionen støtter Etiopien af grunde som er velkendte, simpelthen fordi det behøver støtte til sin politik i Afrika. Af den grund modarbejder de Eritrea. Det står helt klart. Hvem er det så, der støtter Eritrea? De støttes af den anden supermagt gennem dens allierede. I første omgang af Saudi-Arabien, Somalia, da Somalia befinder sig i konflikt med Etiopien, Sudan og af Sadats Egypten. Denne støtte er meget uklar, da den ikke kommer fra særlig stærke lande. Derfor tror vi, at den i sidste ende kommer fra USA. De får våben fra USA, som de giver videre til eritreanerne. Situationen er af den grund me-

get forvirret. Det er et problem som må løses. Befrielsesbevegelsen er alt for tætt knyttet til de reaktionære krefter. Offisielt har vores parti ikke givet uttrykk for nogen oppfattelse i dette spørsmål. Det beror på, at vi har taget hensyn til disse modsætninger. Det er klart at vi kan støtte Eritrea, men bevegelsen er i øieblikket alt for tætt knyttet til de reaktionære krefter».³ Altså: Eritreas frigjøringskamp kan ikke få støtte fordi frigjøringsbevegelsen er for nært knyttet til «arabiske reaksjonære regimer» og dermed USA.

Dette er tøv. At USA står bak ELF og EPLF er en sensasjonell påstand. Faktum er at ledelsen i de to organisasjonene i lang tid har oppfatta Sovjet — og Cuba — som strategisk allierte. Lange perioder i året 1978 gikk med til forhandlinger med sovjetiske og kubanske representanter. ELF og EPLF-lederne håpa de skulle overbevise Sovjet og Cuba om at de tok feil når de støtta det fascistiske Mengistu-regimet i Etiopia. Den store sovjetisk-kubansk-etioipiske offensiven i november/desember 1978 viste at denne feilvurderinga av Sovjet og Cuba blei skjebnesvanger.

I dag fortsetter frihetskampen under vanskeligere forhold. Men de dyrekjøpte erfaringene kan vendes til en nyttig lærdom: Sovjet og Cuba er Eritreas dødsfiender.

Går det an å bevise fra ELF og EPLFs linje at det egentlig er USA som står bak dem? Det er å snu løgn til sannhet. Det er nesten ikke til å tru at redaktøren kan finne på å si noe slikt.

Men kanskje har Minxhozhi rett når han påstår at USA står bak ELF og EPLF via stråmenn, dvs. Saudi-Arabia, Somalia, Sudan og Egypt? Her har vi de «reaksjonære krefter» som redaktøren snakker om, og som USA kontrollerer.

Her kommer de albanske ledernes dogmatiske «agentteori» for dagen. Saudi-Arabias konge, Khalid Ibn Abdul Aziz, Nimeiry i Sudan, Barre i Somalia og

Sadat i Egypt er ifølge teorien agenter, nikkedokker, for USA. At USA har en viss innflytelse i Saudi-Arabia og Egypt er ikke noe nytt. Men at regimene er lakeier for USA, det er rett og slett ikke sant. Noen eksempler: Saudi-Arabia er ei viktig kraft i OPEC og i bevegelsen av alliansefrie stater. Dette passer USA svært dårlig. Egypt har gitt USA en del kort på handa, bl.a. via Camp David-avtalen, men er samtidig et uhyre viktig land i den alliansefrie bevegelsen. Egypt klarte å kaste ut Sovjet i 1974, da sosialimperialistene begynte å stramme det økonomiske og politiske grepet om landet. Siad Barre i Somalia deltar i Organisasjonen for afrikansk enhet, og hevder det synet at afrikanske land skal ordne opp i sine egne saker uten innblanding utenfra. For to år sia kasta Barre også Sovjet ut fra landet. Nimeiry i Sudan sitter som formann i OAU. Han kasta ut Sovjet i 1972, og fører en uavhengighetspolitikk vis a vis begge supermaktene i dag.

Alle disse statene støtter eller sympatiserer i det stille med Eritreas frihetskamp.

For øvrig nevner ikke redaktøren to andre stater i den arabiske verden som *åpent* støtter Eritrea, Irak og Syria. Dette er to av de svært få statene i verden som *åpent* støtter Eritrea. Hvorfor nevner han ikke disse to statene? Passer de ikke inn i skjemaet, oppfatter han dem som «sovjetvennlige»? Det kan neppe være noen annen grunn. For øvrig er det grunn til å nevne at både Syria og Irak holder på å innta et stadig mer uavhengig standpunkt til Sovjet, og de tar stadig mer hensyn til at den arabiske enheten trenger å styrkes.

Den albanske redaktørens syn stemmer ikke med virkeligheten. Tvert om bærer han på ny ved og vann til Sovjets angrep på Eritrea ved

- å så tvil om Eritreas frihetskamp er rettfærdig,
- å insinuere at de som først og fremst støtter Eritrea er «reaksjonære», og
- å angripe Eritrea i stedet for Sovjet og Cuba i ei

stund da sovjetisk napalm, splintbomber og gass blir pøst utover Eritreas innbyggere og åkrer.

De albanske lederne stiller seg på feil side i en kamp på liv og død, på feil side i kampen mellom undertrykker og undertrykt. *Det* er ingen småting.

Igjen ser vi hvordan APA-ledernes linje i konsekvens tjener *Sovjets* sak.

Det fins noen som sier at Kina ikke støtter Eritrea. De fleste håper at dette ikke er tilfelle. Noen få bruker dette argumentet for å skjerme de albanske lederne, og Sovjet, fra kritikk. Til dette vil jeg få si:

— Om Kina ikke hadde støtta Eritrea, ville ikke det gjort Albanias motstand mot Eritreas frihetskamp det spor bedre. Dette er å blande korta.

For øvrig veit jeg at Kinas syn er dette:

— Kina støtter og sympatiserer med Eritreas frigjøringskamp.

— Først og fremst av hensyn til Etiopias integritet gir ikke Kina offentlig uttrykk for denne støtta. Så lenge Eritrea ikke er frigjort, men blir behandla som en provins i Etiopia, er det uhyre vanskelig for en annen stat å proklamere Eritreas uavhengighet. Ut fra de allment aksepterte prinsippene om fredelig sameksistens mellom stater med ulikt samfunnssystem, ville dette automatisk bli oppfatta som innblanding i indre spørsmål i en annen stat.

I tillegg følger de 49 medlemslanda i OAU en politikk som er fastsatt i plattformen deres: Som organisasjon velger de å holde på de grensene som en gang fins, sjøl om de fleste av dem er overlevninger fra kolonialismens dager og ofte ikke helt riktige og rettferdige. OAU følger denne linja av frykt for at stadige grenseendringer og strider stat og stat imellom om nye grenser ville åpne det afrikanske kontinentet for økt innblanding fra supermaktene. Denne politikken har som følge at de afrikanske landa og OAU *offisielt* ikke støtter Eritrea, sjøl om de fleste utvilsomt sympatiserer med frihetskampen.

En kan like eller mislike det. Uansett er det realiteter som Kina må ta hensyn til, liksom alle andre stater — om de da ikke skal gå fram slik som Sovjet og Cuba gjør. Hensynet til Etiopias integritet og OAU's offisielle linje har da også ført til at bare en handfull stater *åpent* støtter Eritrea: Syria, Irak, Kuwait, Algerie og Libya. Blant de 150 landa som i dag er medlemmer av FN befinner Kina seg såvisst ikke i noen særstilling. Det gjør dessverre Albania, ikke fordi den albanske regjeringa ikke støtter Eritrea offisielt, men fordi offisielle talsmenn går *mot* Eritreas kamp. Dermed kommer de albanske lederne i en ekstrem høyreposisjon ved at de indirekte støtter Sovjet og Cubas krigføring.

— Kinas viktigste krav har vært og er: Sovjet ut av Afrikas Horn. Enhver som tenker etter vil skjønne at dersom dette kravet fikk internasjonal støtte og blei tvunget gjennom, ville krigføringa til Etiopia falle sammen av mangel på økonomisk, militær og politisk støtte fra Sovjet og Cuba. Da ville den eritreiske frigjøringsbevegelsen seire, og målet, full uavhengighet, ville bli virkelighet. I *praksis* er derfor Kinas krav ei viktig støtte til Eritrea.

Det blir hevda at Telegrambyrået Det Nye Kina ikke nevner Eritrea i meldingene sine. Det er riktig at meldingene i 1976/77 var sparsomme. Her har det imidlertid skjedd ei endring fra og med november 1978. Siden da har telegrambyrået hatt mange meldinger om kampene i Eritrea⁴.

APA-ledernes holdning til Eritrea er ingen tilfeldighet. Neste eksempel viser det.

«HENDENE VEKK FRA VIETNAM»

I disse dager fører Vietnam angrepskig mot Kampuchea. APA-ledernes holdning til dette er nok et eksem-

pel på hvordan de i praksis støtter sosialimperialistiske operasjoner rundt om i verden.

Etter frigjøringa av Vietnam og Kampuchea i april 1975 var det ingenting som tyda på at Albania ikke støtta begge landa. Så seint som på den 7. partikongressen i november 1976 var det vietnamesiske partiet til stede som gjest, som et av 33 partier og organisasjoner. Riktignok oppførte Enver Hoxha seg noe merkelig da Vietnam-representanten holdt sin tale til kongressen. De andre gjestene som hilste kongressen, blei i tur og orden møtt med kraftige klappsalver og varme handtrykk og omfavnelser fra Hoxha personlig. Men da vietnameseren var ferdig med sin hilsen, gadd Hoxha knapt hilse på han. Hoxha oppførte seg demonstrativt negativt, en oppførsel som er ytterst uhøvisk når APA først hadde invitert det vietnamesiske partiet.

Så begynte ting å skje. Året 1977 viste at de vietnamesiske lederne hadde planer om å styrte den lovlige regjeringa i Kampuchea og erobre landet. Den gamle planen om en indokinesisk føderasjon under Vietnams diktatur viste seg å være mer enn papirvedtak. Samarbeidet mellom Vietnam og Sovjet blei mer og mer intimt. Seinhøsten 1977 og nyåret 1978 viste en uhyre omfattende vietnamesisk aggresjon mot Kampuchea. Innskipinga av sovjetiske tunge våpen og «rådgivere» til Vietnam skjøt fart. Det var ikke tvil om hva saka gjaldt.

Så offentliggjør Zeri i Popullit 5. januar 1978 en lederartikkel der de formelt erklærer seg «nøytrale» til Vietnams aggresjon.⁵ Dette er ille nok. Dessuten oppfordrer de Kina til å mekle mellom de to landa. Denne oppfordringa kom noen få dager etter at regjeringa i Kampuchea offentlig hadde slått fast at den ville avvise all innblanding fra noen som helst tredje part.

Den gangen mente Zeri i Popullit at USA og Sovjet hadde oppmuntra til krigen og satt den igang.

Aggresjonen fortsatte framover mot sommeren.

24. juni trykker Zeri i Popullit en ny lederartikkel under tittelen «Imperialister, hendene vekk fra Vietnam». ⁶ Her sies det ingenting om Sovjets rolle i Vietnam. Vietnam blir forsvart, og *offeret* for aggresjonen, Kampuchea, blir utsatt for indirekte kritikk. Det samme blir Kina og USA til del.

Nok en gang blir verden snudd på hodet, undertrykkeren får støtte og den undertrykte kritikk. Nok en gang tjener angriperne på det, denne gangen de vietnamesiske og sovjetiske lederne.

Da militærpakta mellom Sovjet og Vietnam blei undertegna i november 1978, offentliggjorde Zeri i Popullit en forsiktig kritikk av Vietnam 11. november. ⁷ De kaller Sovjet for «falske venner» av Vietnam. Men mesteparten av artikkelen dreier seg om andre ting:

- at de «kinesiske sosialimperialistene» og de «japanske militaristene» har inngått ei vennskapspakt. Sovjet-Vietnampakta må da forstås på bakgrunn av denne pakta,

- de såkalte «provokasjonene og aggressive handlingene mot Vietnam fra de kinesiske sosialimperialistene» blir omtalt. I virkelighetens verden dreier det seg om grove vietnamesiske forfølgelser av kinesiske minoritetsgrupper i Vietnam,

- at «de kambodsjansk/vietnamesiske feidene og konfliktene er satt i gang utafra», uten å si av hvem. Etter som Sovjet ikke blir direkte kritisert i denne sammenhengen og heller ikke Vietnam, er bare en mulighet tilbake: Nok en gang ei beskyldning mot Kina om å stå bak kamphandlingene. Mellom linjene i Zeri i Popullit forstår en at det først og fremst er de «kinesiske imperialistene» som må holde hendene vekk fra Vietnam.

Enver Hoxha fulgte opp den samme tråden da han holdt valgtale i november 1978. Da sa han blant annet:

«Det albanske folket fordømmer alle intrigene og komplottene som er klekt ut av de kinesiske sosialimpe-

rialistene mot det vietnamesiske folket. Vi mener at konflikten mellom Vietnam og Kambodsja, mellom to broderlige folk, bør løses ved hjelp av forhandlinger og uten ytre innblanding, fordi de to landa har interesse av uavhengighet og suverenitet.»⁸

Kina blir angrepet, mens Sovjet går fri. Og Vietnam som aggressor blir hvitvaska.

Under den store vietnamesiske offensiven mot Kampuchea i desember/januar 1979 presterte høye APA-representanter å delta på en konferanse i Hanoi. Her utbrakte de en skål og et leve for vennskapet med det «sosialistiske Vietnam».

Oppå det hele kommer kommentaren fra det albaniske telegrambyrået den 9. januar 1979, nesten tre uker etter at Vietnam hadde satt de over 100 000 troppestyrkene, tanks og fly inn i invasjon av Kampuchea. Under den typiske opportunistiske tittelen «Om hendingene i Kambodsja», heter det blant annet: «Denne svært alvorlige situasjonen med spenning og krig som er blitt skapt mellom Vietnam og Kambodsja er følgen av den direkte innblandinga fra de kinesiske sosialimperialistene og de sovjetiske og deres rivalisering om ekspansjon og hegemoni i det området.»⁹

Stort verre kan det neppe gjøres. Og nok en gang, som i tilfellet Eritrea, er det sosialimperialismen som tjener på APA-ledernes politikk.

STILLE OM SOVJET I AFRIKA

Den direkte eller indirekte støtta til Sovjet går igjen i ei lang rekke andre standpunkter som APA-ledelsen har tatt i seinere tid. Jeg minner om noen:

— Sovjets og Cubas oppmarsj i Angola blir ikke sett på først og fremst som en offensiv fra Sovjet, men omtalt som «hendingene i Angola» som begge supermaktene tjente på.¹⁰

— To ganger, i 1977 og 1978, angrep Sovjet-støtta leiesoldater fra den gamle Katanga-hæren Zaire. Regjeringa i Zaire under Mobutu forsvarte landet mot angrepene. Uansett hvor reaksjonært Mobutu-regimet er overfor Zaires egne folkemasser, var dette helt rettferdige forsvarshandlinger. Men Zeri i Popullit nevner ikke at Sovjet står bak. Tvert om avskjærer de denne forklaringa ved å snakke om «opprørere» og stille tvil om Zaire egentlig er *en* statsdannelse. I tillegg angriper de Mobutu og skjeller han ut etter noter som fascist, kriminell, osv. Alt dette skjer mens kampene mot inn-
trengerne pågår.¹¹

Det er også interessant å merke seg at den albanske ambassaden i Daar es-Salaam i Tanzania har god forbindelse med ei gruppe i Zaire som kaller seg «Det revolusjonære folkepartiet». Dette partiet gikk utelukkende til angrep på Mobutu under den sovjetstøtta intervensjonen og gikk bare mot at Frankrike og Belgia deltok i kamphandlingene.

— APA-lederne har offisielt ikke markert seg mot drapene på ledende statsmenn i Nord- og Sør-Jemen i året 1978, drap som sovjetiske agenter var med på å utføre.

— APA-lederne har ikke kommentert det Sovjet-inspirerte kuppet i Afghanistan, sist i april 1978.

— Ikke en eneste gang har APA-lederne kritisert Cuba eller Fidel Castro for å sende tropper til 16 afrikanske land. Uansett hva disse troppene gjør, enten det er i Angola, Eritrea eller andre steder, faller det *al-dri* et kritisk eller fordømmende ord om Cuba i Albania. Den albanske regjeringa og partiledelsen har hatt tre år på seg til å kommentere Cubas rolle som militær stedfortreder for Sovjetunionen i Afrika. Fortsatt er de tause.

— APA-lederne har i lengre tid retta hånlig kritikk mot den borgerlig-demokratiske opposisjonen i øst-europeiske land. De støtter for eksempel ikke en beve-

gelse som Charta 77 i Tsjekkoslovakia, trass i at denne bevegelsen retter seg mot fascistregimet til Husak og objektivt også mot Sovjets okkupasjon av landet.

— APA-lederne har retta skarp kritikk mot vennskapspakta mellom Kina og Japan som blei undertegna i desember 1978. I virkeligheten var avtalen et stort nederlag for Sovjet. Siden 1960-åra har Sovjetunionen forsøkt å skaffe seg innflytelse i Japan, og fortsatt okkuperer det fire japanske øyer, Kyrillene. De blei tatt i 1946 og aldri seinere levert tilbake til Japan. Avtalen inneholder til og med en formulering som retter seg mot *hegemonisme* i området. Likevel betrakter APA-lederne denne pakta som en del av en farlig allianse mellom USA-imperialismen, «de kinesiske sosialimperialistene» og «de japanske militaristene».¹²

— På samme måte kommenterte albanske presseorganer at USA til sjuende og sist måtte bite i det sure eplet og opprette diplomatiske forbindelser med Kina i desember 1978. Dette var en historisk begivenhet. Men APA-lederne oppfatta det igjen som et uttrykk for denne farlige alliansen.

Hvem er denne alliansen retta mot? APA-lederne hevder at den er retta mot folka i Asia, men mer enn det. I Zeri i Popullit-lederen fra 3. september, som angrep Hua Guofengs reise til Balkan, finner vi denne mildt sagt oppsiktsvekkende påstanden at Kina kan bruke avtalen med Japan som «et middel for en mulig marsj fra Kinas side mot Sovjetunionen»!¹³

Igjen vendes verden opp ned. Den mest aggressive supermakta står — ifølge APA-lederne — i fare for å bli offer for aggresjon fra Kina, i allianse med USA og Japan.

Igjen og igjen viser det seg at *Sovjet* har objektiv fordel av de fleste utenrikspolitiske standpunktene til APA-lederne. De angriper nasjonale frigjøringsbevegelser i den tredje verden. De angriper enheten i den tredje verden. De angriper borgerlig-demokratiske

krefter som reiser motstand mot fascisme og okkupasjon. De underminerer de fleste allianser som på en eller annen måte kan bidra til å styrke den internasjonale enhetsfronten mot de to supermaktene, og særlig mot sosialimperialismen.

Dette er ei *linje*, ingen tilfeldig eksempelsamling. Og sentralt i denne generallinja til APA-lederne står angrepene på Kina, KKP og Mao Zedong.

«MAO ZEDONG ER IKKE MARXIST»

La oss derfor til slutt i denne korte vurderinga av APAs utenrikspolitiske linje se på de siste angrepene mot Kina, KKP og vår tids største marxist-leninist, Mao Zedong. Materialet fins først og fremst i talen som Enver Hoxha holdt i valgdistriktet sitt 8. november 1978, og i den ny boka til Hoxha, «Imperialismen og revolusjonen».¹⁴ Talen og boka er spekka med oppsiktsvekkende påstander, og må betraktes som de endelige teoretiske bevisene for at APA er blitt et revisjonistisk parti, et falsk kommunistisk parti.

3. oktober 1974 holdt Enver Hoxha en viktig tale i sitt valgdistrikt i Tirana. Den bærer tittelen «Vår politikk er en åpen politikk, en politikk bygd på proletariske prinsipper». Den inneholder svært mye interessant, blant annet en nokså klar påstand om at de to supermaktene vil komme til å utløse en ny verdenskrig.¹⁵ Fra tida etter den 7. kongressen har APA-lederne brukt mye tid på å polemisere mot dette synet.

Men her skal vi se nærmere på ei annen endring i syn, i alle fall offisielt. 3. oktober 1974 nærmest hylla Enver Hoxha både Kina, KKP og Mao Zedong. Hør bare:

«Det albanske folket og hele verdens folk nærer en brennende kjærlighet til og har dyp tillit til det store sosialistiske Kina, til landets ærerike parti og Mao Zedong, den store og høyt elskede lederen, ikke bare for

det kinesiske folket og de kinesiske kommunistene, men også for alle verdens folk og kommunister.»¹⁶

I alle fall på papiret er dette en uvanlig varm hyllest. Mao Zedong blir faktisk utpekt til leder ikke bare for det kinesiske folket og de kinesiske kommunistene, men for «alle folk og kommunister i verden».

En slik karakteristikk ville Mao Zedong sjøl ha gått mot. En ting er at han har utvikla marxismen-leninismen i vår tid på avgjørende punkter, slik at det er riktig å kalle den marxismen-leninismen-Mao Zedongs tenkning. Vi mener også at han var vår tids største marxist-leninist. Men å være leder for alle verdens folk og kommunister, er nokså drøyt. Det bryter avgjort med tanken om likeverdige partier, om ikke-innblanding, det bryter med ideen om at kommunister i vår tid ikke aksepterer noe form for «senter» eller moderparti. Erfaringene fra Komintern 1919 til 1943 stiller store spørsmålsteget ved teorien om «ett senter» for verdens kommunistiske partier. En slik hyllest likner på den som Lin Biao ga Mao Zedong: Ei umarxistisk persondyrking med den baktanken å styrke sin egen posisjon ved å hylle «geniet».

Hoxhas tale i 1974 er altså svært positiv til Kina, KKP og Mao Zedong, og hyller den store proletariske kulturrevolusjonen.

Fire år seinere står Enver Hoxha i det samme valgdistriktet i Tirana og holder en ny valgtale. Det er gått to år siden den 7. partikongressen, og tre måneder siden Kina måtte trekke tilbake den økonomiske hjelpa til Albania.¹⁷ Denne gangen er det en ganske annen tale som blir holdt. For første gang påstår APA-lederen for all verden at Kina aldri har vært sosialistisk og at KKP aldri har vært et marxist-leninistisk parti.

Riktignok blei noe av det samme antyda i APA-ledernes brev til KKP 29. juli 1978. Her blir det sagt at kulturrevolusjonen i hovedsak var negativ og at resultatet av den ble slik:

«... det ble oppretta ei statsmakt i Kina dominert av borgerlige og revisjonistiske elementer.»¹⁸ Sunn fornuft skulle tilsi at Kina da måtte ha skifta politisk farge. Når i tilfelle? I følge det samme brevet måtte det i alle fall ha skjedd før Nixon besøkte Kina i 1971, for — som det blir sagt i brevet:

«I og med at Nixon besøkte Kina ble Kina med i de imperialistiske allianser og rivaliseringers dans for nyoppdeling av verden, hvor Kina også ville ha sin egen del.»¹⁹

Dette må forstås slik at APA-lederne mente at Kina i alle fall til da hadde vært sosialistisk. Og for øvrig sies det ikke noe om at KKP er et revisjonistisk parti eller at Mao Zedong ikke er marxist.

Tre måneder seinere slår APA-lederen til i novembertalen. La oss høre på noen få utvalgte sitater:

«... men som fakta har vist, helt fra den tida da kontaktene mellom våre to land ble oppretta og fram til i dag var den (den kinesiske partiledelsen, vår anm.) ikke marxist-leninistisk, var verken oppriktig eller velmenende eller internasjonalistisk.»

Videre: «Kina, som framstiller seg som et sosialistisk land, regner seg sjøl til «den tredje verden» og det var ikke uten en hensikt eller grunn at det gjorde dette. Den viktigste grunnen er at det (Kina, vår anm.) ikke var et ekte sosialistisk land og at lederskapet ikke var et lederskap med ei marxist-leninistisk linje. Det (Kina, vår anm.) hadde ikke til hensikt å bygge ekte sosialisme i Kina og å bekjempe kapitalisme, imperialism, sosialimperialisme og reaksjon. Kina regner seg til «den tredje verden» med det mål å dominere den og å bli ei stor kapitalistisk makt, ei supermakt.»

Videre: «Hua Guofengs besøk til Beograd beviser at Kina ikke har vært og ikke er et sosialistisk land, at det ikke har vært og ikke er leda av marxist-leninistisk ideologi.»

Og til slutt: «Sjøl om Kinas hensikter vil bli avslørt,

er de svært farlige, like farlige som hensiktene til Sovjetunionen, Amerikas Forente Stater og de andre kapitalistiske landa. Arbeidets Parti i Albania handler korrekt ved å avsløre de anti-marxistiske teoriene og aktivitetene til det kinesiske lederskapet. Dette er basert på det som kalles Mao Zedongs tenkning, noe som ikke kan være og aldri har vært marxist-leninistisk. Vi beviser dette og beviser det med fakta, med teoretiske og konkrete fakta.»

De samme oppsiktsvekkende påstandene forekommer i den nye boka «Imperialisme og revolusjon» av Enver Hoxha. Boka kom ut første gang i april, og ifølge det albanske telegrambyrået blir den nå spredd i masseomfang i Albania. Vi må regne med at denne boka er et slags manifest der APA-ledelsens viktigste ideologiske, politiske og teoretiske angrep på marxismen-leninismen Mao Zedongs tenkning blir summert opp. Av bokas to hoveddeler handler den andre om kritikk av «den kinesiske revisjonismen, dens ideologiske og politiske plattform», som det heter i telegrambyrå-meldinga. La oss se på et utdrag fra meldinga:

«Teorien om «tre verdener», understreker kamerat Enver Hoxha, står i motsetning til teorien til Marx, Engels, Lenin og Stalin, eller nøyaktigere, er den en negasjon av deres teori. Spørsmålet om hvem som var den første til å bruke begrepet «tredje verden», hvem som var den første til å dele verden i tre deler. Men en ting er sikkert, og det er at Lenin ikke har gjort ei slik oppdeling, mens Kinas Kommunistiske Parti reklamerer for sitt farskap og sier at teorien om «tre verdener» er blitt oppfunnet av Mao Zedong. Dersom han er forfatteren som har formulert denne såkalte teorien, så er dette nok et bevis for at Mao Zedong ikke er marxist. Men sjøl om han hadde overtatt denne teorien fra andre, så er dette nok til å bevise at han ikke er marxist.»

La oss se på påstanden:

Lenin delte ikke verden på denne måten. Det er nesten pinlig overfor en som sikkert betrakter seg som erfaren og livsvis marxist, å gjøre oppmerksom på følgende: Sjølsagt delte ikke Lenin i grupper med det *samme* innholdet i 1920 som Mao Zedong gjorde i 1974. Det skulle bare mangle. Men nettopp Lenin la fram en omfattende analyse av kreftenes stilling i verden etter første verdenskrig. Det skjedde på Kominterns andre kongress i 1920. Her delte han inn verdens land i tre grupper: de beseira landa, de landa som beholdt si gamle stilling, og de maktene som var krigens seierherrer. Dette gjorde han etter å ha gjort en allsidig undersøkelse av de ulike grunnleggende motsigelsene i verden på den tida. Hensikten var å skille venner og fiender i den internasjonale klassekampen, og finne ut hvem som kunne være allierte, øke deres styrke, rette hovedslaget mot hovedfienden for å isolere den, og til slutt seire i den proletariske revolusjonen.²⁰

Nettopp slik tenkte også Marx og Engels da de grupperte de politiske kreftene i Europa på den andre halvdel av det 19. århundret, for å klargjøre at Tsar-Russland var hovedfienden til de europeiske revolusjonære bevegelsene.²¹

Og nettopp derfor delte også Stalin de imperialistiske landa i to grupper under den andre verdenskrigen, angriperstatene og de ikke-aggressive statene.²²

Metoden med å gruppere land for å finne ut hvem som er venner og fiender i den internasjonale klassekampen, finne hovedfienden, finne de allierte og bygge en internasjonal enhetsfront mot hovedfienden er *ikke* noe nytt. Mao Zedongs treverdener-teori er bare ny i den forstand at kreftene i de tre gruppene er nye. Fordi verden ser helt annerledes ut i 1970-åra enn for eksempel like etter den andre verdenskrigen.

Men Hoxha påstår at Lenin ikke gjorde noe slikt. Vi kan konstatere at Hoxha i konsekvens underkjenner Lenin som marxist, for ikke å snakke om klassiker. Og

samtidig trekker han med seg Marx, Engels og Stalin i fallet. For det er en indre sammenheng fra Marx til Mao Zedong som Hoxha kan gå løs på med liv og lyst. Men angrepene slår til sjuende og sist tilbake på Hoxha.

Hoxha mener at treverdener-teorien i seg sjøl beviser at Mao Zedong ikke var marxist. Men han har mer på lager. Hør bare fra telegrambyråmeldinga:

«Et spesielt kapittel som heter «Mao Zedongs tenkning — en anti-marxistisk teori» kritiserer denne såkalte «teorien» i alle sine uttrykksformer: I partibygginga, hæren og særlig i behandlinga av revolusjonens strategi og taktikk, klassekampen, etc. Kamerat Enver Hoxha understreker at «Mao Zedongs tenkning» er en variant av revisjonismen som begynte å ta form før den andre verdenskrigen og særlig fra året 1935 da Mao Zedong kom til makta.»

Her levnes ikke stein tilbake på stein for Mao Zedong og Kinas Kommunistiske Parti. Disse angrepene skal vi komme tilbake til når vi tar opp de indre forholda i APA og Albania.

«KINA HAR ALDRI VÆRT SOSIALISTISK»

Mao Zedong har altså aldri vært marxist, KKP har aldri vært noe marxist-leninistisk parti, og Kina har aldri vært noe sosialistisk land. La oss se på påstanden om at Kina aldri har vært et sosialistisk land.

Da må det fra 1949 ha eksistert en eller annen form for borgerlig diktatur og kapitalistisk økonomi i Kina. Her oppstår det et viktig tankekors for den som kjenner grunnloven i Albania. I artikkel 28 heter det blant annet at det er forbudt å ta imot lån fra borgerlige og revisjonistiske, kapitalistiske monopoler og stater.²³ Kina har ifølge Hoxha aldri vært sosialistisk. Fra 1954

har Albania mottatt verdier for omlag 32 000 millioner kroner fra Kina, mesteparten i form av gaver eller lån til lave renter med lang nedbetalingstid. Grovt regna blir det omlag 14 000 kroner pr. innbygger i Albania hvert eneste år siden 1954.

Om vi skal ta Hoxha anno 1978 på alvor, har den albanske regjeringa brutt landets grunnlov siden 1954! Og det er en svært alvorlig forbrytelse i et sosialistisk land.

Så vanvittig og sjølmotsigende blir den nye albanske politikken. På fire år klarer partiformannen å snu synet på Kina og Mao Zedong 180 grader. Og denne re- vurderinga dreier seg ikke om at APA-lederne har fått et nytt syn på Kina etter at Mao Zedong døde og «firerbanden» ble styrta. Mange har jo trudd det. Revurderinga er sensasjonell. Den fører da også de albanske lederne opp i en mengde sjølmotsigelser og problemer.

Det reiser et viktig metode-problem: Når et parti endrer linje fullstendig, skal det ikke da legges fram ei forklaring eller sjølkritikk for ei tidligere feilaktig linje? Skal ikke Hoxha av 1978 si at Hoxha av 1974 tok grunnleggende feil? Eller skal Hoxha av 1978 late som om han har ment dette hele tida? Eller var Hoxhas tale og ros til Kina og Mao Zedong i 1974 bare finurlig taktikk, mens han egentlig mente noe annet også da? I tilfelle, hvorfor skulle det være en slø taktikk bare? For å opprettholde et tilsynelatende godt forhold til Kina slik at Albania fortsatt kunne motta den store kinesiske hjelpa? Spørsmålene står i kø. Uansett hvilket parti som benytter seg av denne metoden, er den etter vår mening umarxistisk. På denne måten spres det en slags aura av ufeilbarlighet rundt partiet, og det blir vanskelig for massene utafør partiet å kontrollere hva som egentlig skjer, hva som var rett og galt og om endringene er til det gode.

I Hoxhas bok fins det også et kapittel med tittelen «Kinas plan for å bli ei supermakt». Hovedinnholdet

er at Kina søker «å styrke kapitalismens posisjoner hjemme» og opprette verdensherredømme så raskt som mulig. Telegrambyråmeldinga forteller lite om innholdet i dette kapitlet. Men jeg kan trekke fram noen påstander fra Hoxhas novembertale 1978, i tillegg til det som alt er lagt fram fra lederartikkelen i Zeri i Popullit 3. september 1978.

Noen smakebiter — for å fyllé ut Kinas angivelige «strategi» for å erobre verdensherredømme.

Hoxha sier at «USA og Kina kan utgjøre det mektige paret» som kan knuse Sovjetunionen og dominere verden. Seinere, når muligheten byr seg, vil Kina vende seg mot USA-imperialismen også for å stå igjen som den eneste imperialistiske supermakta.

Som vi ser, mener Hoxha at det er Kina som er den *farligste* supermakta i emning.

Hoxha fyrer løs på vennskapspakta mellom Kina og Japan, ei pakt som i virkeligheten var et stort nederlag for Sovjets jakt etter herredømme i de nordlige asiatiske områdene. Men ifølge Hoxha er dette uttrykk for en «allianse med ei hegemonisk makt mot ei annen hegemonisk makt, Sovjetunionen». Hoxha mener at pakta «oppmuntrer til krig», og — «har en rasistisk karakter»(!) Påstanden om rasisme gir ikke Hoxha noen forklaring på. For en slik forklaring måtte ligge faretruende nær en påstand om at «asiater», «gule», slår seg sammen mot andre «raser». Det mest interessante er imidlertid den sentrale ideen som stadig vekk kommer til syne: At Kina — i kompaniskap med ulike partnere — *truer Sovjet*.

Et eksempel til for å avsløre nettopp denne ideen. Hoxha omtaler Hua Guofengs besøk til Jugoslavia og Romania, og kaller det «fortsettelsen av planen til det kinesiske lederskapet, til Zhou Enlai og co., for å skape eller oppmuntre til blokker av stater *mot* den sovjetiske sosialimperialismen og særlig for å provosere fram handlinger i Europa. Det er her det (Kina, vår

anm.) vil at den tredje verdenskrigen skal føres, og da skal Sovjetunionen, USA og de europeiske landa støte sammen og ødelegge hverandre mens Kina unnslipper denne storbrannen».

Riktignok sier Hoxha at denne planen er urealistisk. «Verdenskapitalismen og imperialistene» har sine egne planer for krig, og trenger ikke Kina til å lære seg «når, hvor og mot hvem de bør føre krig». Nå gjør ikke denne påstanden APA-ledernes «analyse» mer genial enn den var fra før. Men fortsatt står påstanden igjen: Dette er Kinas plan. Og nok en gang ser vi hvor opptatt APA-lederne er av at det er Kina som egentlig *truer* Sovjet. Hør bare på dette: «Kina har også ekspansjonistiske mål mot Sibir og andre regioner i Sovjetunionen, Mongolia og Sentral-Asia.»

Enver Hoxha anno 1974 understreka at de to supermaktene USA og Sovjet helt sikkert ville føre verden ut i en ny verdenskrig.

Enver Hoxha anno 1978 sier at Kina er den farligste supermakta i emning, omtaler bare i allmenne ordelag at Sovjet er hegemonisk, mens Kina gang på gang blir beskyldt for å planlegge angrep på Sovjetunionen!!

Dermed er vi tilbake der vi begynte. Jeg mener det er bevist at APA-ledernes sentrale linje i utenrikspolitikken — direkte eller indirekte — støtter opp om sosialimperialismens operasjoner rundt om i verden. Angrepene på Kina og Mao Zedong føyer seg inn i dette bildet på en overbevisende måte.

Sovjet-lederne og APA-lederne behøver slett ikke møtes for å sette denne politikken ut i livet. Det gjør de da heller ikke, så vidt jeg veit. Det viktigste er *konsekvensen*: At APA-lederne gir støtte til den politikken som Sovjet-lederne i praksis følger. Det gjør de — uansett om Hoxha kaller Bresjnev og de andre for «sosialimperialister». Det er fortsatt handlingene som teller mest, ikke orda.

Oppgjøret med Mao Zedongs tenkning på praktisk

talt alle områder baner veien for ei fullstendig revidering av marxismen-leninismen i vår tid. Frontalangrepet på den internasjonale enhetsfronten mot supermaktene, angrepa på nasjonale frigjøringsbevegelser, den indirekte beskyttelsen av Sovjet, gjentatte rasende angrep på Kina og påstanden om at Kina er den farligste supermakta i emning: alt dette viser at APA-lederne definitivt har slått inn på ei *reaksjonær* utenrikspolitisk linje. De bærer vann og ved for sosialimperialismens krigsplaner. Det er dette som virkelig er alvorlig.

NY INNENRIKSPOLITIKK — SJU SPØRSMÅL

INDRE ÅRSAKER GRUNNLAGET FOR FORANDRING

La oss se litt på hvordan ei slik utenrikspolitisk linje kan oppstå.

Utviklinga i et land og parti må forklares både utfra ytre påvirkning og indre vilkår. Men det er de *indre* vilkåra som er de viktigste. Som Mao Zedong sier det:

«Den grunnleggende årsaka til at en ting utvikler seg, ligger i tingen sjøl og ikke utafor den. Den ligger i det at det fins motsigelser i tingen.»²⁴

Videre:

«Utelukker den materialistiske dialektikken ytre årsaker? Slett ikke. Den hevder at ytre årsaker er vilkår for forandring, at indre årsaker er grunnlag for forandring og at ytre årsaker virker gjennom indre årsaker.»²⁵

Derfor må vi undersøke hva som kan ha skjedd i Albania og i Arbeidets Parti i Albania. Her er det svært mye vi ennå ikke veit. Men et sted må vi begynne. Dokumentasjon og analyse får utvikles etter hvert. Noen ideer, en del informasjon og noen brokker av analyse er i det minste en begynnelse.

Jeg skal først ta opp sju spørsmål om den indre situasjonen og utviklinga, først og fremst knytta til utviklinga i partiet. Så vil jeg trekke sammen trådene og legge fram noen foreløpige konklusjoner.

Det endelige oppgjøret med marxismen-leninismen — Mao Zedongs tenkning er foreløpig ført til ende i APA. Det er ingen tvil om det. Men ei sånn drastisk endring kommer aldri som lyn fra klar himmel. Det ligger ofte en lang prosess med kvantitativ endring til grunn for den kvalitative endringa. Denne endringa må ha funnet sted for bare to til fire år siden. Forut for den må det ha forekommet feil i APA som — kombinert med viktige endringer i verdenssituasjonen — har ført fram til det politiske fargeskiftet i Arbeidets Parti. Det må vi ha for øyet når vi nå ser nærmere på de sju spørsmåla.

Vi må også ha for øyet en viktig lærdom: At en ting kan vende seg til sin motsetning. Personer som en gang var kommunister og revolusjonære, kan forandre seg grunnleggende. Det er mange som stusser over at veteraner som Enver Hoxha og Mehmet Shehu kan kalles *borgerlige* politikere og at de har stått i spissen for et politisk fargeskifte i APA. Men sånne veteraner er underlagt de samme lovene som enhver annen: De kan forandre seg, de kan til og med forandre seg drastisk. Ingen er «født rød». Det er de fleste enige om. Men heller ingen er vaksinert for livstid mot en kraftig forandring. Ingen er garantert kommunist resten av sitt liv. Kort sagt, mennesker kan *degenerere*. Kommunist kan forfalle til revisjonister og borgerlige politikere. Historia er jo full av eksempler på dette.

At Hoxha, Shehu og de andre må ha gått gjennom ei slik kraftig forandring mener jeg deres standpunkter og praksis vil vise.

KLASSEKAMP UNDER SOSIALISMEN?

1) *Mener APA-ledelsen at klassekampen fortsetter under sosialismen?*

Svaret er nei.

Dette er svært viktig. Det betyr at APA-ledelsen ikke anerkjenner at en borgerlig kontrarevolusjon kan forekomme i et sosialistisk land.

Her kan vi hente viktige negative lærdommer fra det sosialistiske Sovjet under Stalins ledelse. Det sovjetiske partiet og Stalin mente at det ikke lenger fans noe borgerskap etter at kollektiviseringa var avslutta i 30-åra. Dette kommer til uttrykk i den nye grunnloven fra 1936. I «SUKP(b)s historie fins det en klar sammenfatning av synet på klassene i Sovjet anno 1936:

«Ifølge denne forfatning består sovjetsamfunnet av to gjensidig vennligsinnede klasser, arbeiderne og bøndene, mellom hvilke det ennå finnes klasseskilnad.»²⁶

Men dette var feil. Det fans fortsatt antagonistiske — uforsonlige — klasser i Sovjet. Hovedmotsigelsen gikk fortsatt mellom proletariatet og borgerskapet, men med proletariatet som den herskende klassen.

At kamerat Stalin og partiet så på klassekampen på denne måten, førte utvilsomt til at de ikke forsto ordentlig hva borgerlig opposisjon var — både i og utenfor partiet. Det blei lettere å se på den borgerlige opposisjonen som reaksjonære *enkeltpersoner* som danna sammensvergelses. At politiske sammensvergelses mot sovjetstaten fans, skal være sikkert og visst. Ikke minst var det tilfelle i 30-åra. Men så lenge partiet ikke forsto at de reaksjonære sammensvergelsene var ei *form* som den borgerlige opposisjonen tok, måtte det tru at problemet kunne løses ved å fjerne enkeltpersoner ved lov og dom. Oppmerksomheten blei ikke retta mot det samfunnsmessige, økonomiske og sosiale grunnlaget for borgerlig opposisjon under sosialismen. Sosialismen er et system med «føflekker» fra fortida. Store ulikheter fins både når det gjelder lønn, sosiale goder og utdanning. Viktige forskjeller fins mellom manuelt arbeid og intellektuelt arbeid, mellom by og land. Og enhver forskjell er egentlig en motsigelse. Det

sosialistiske samfunnet er fullt av motsigelser. Mao Zedong sa i 1957:

«Noen sier at det 'fins' motsigelser i det sosialistiske samfunnet, men jeg mener det er en gal måte å si det på. Poenget er ikke at det fins motsigelser, men at det vrirler av motsigelser.»²⁷

I denne vrimmelen av motsigelser fins det fortsatt ei betydelig kraft som består av krefter som er antagonistiske — uforsonlige — til den proletariske statsforma. Riktignok sitter ikke den gamle herskerklassen lenger med statsmakta. Som klasse er borgerskapet under sosialismen fratatt sitt viktigste undertrykkingsmiddel, staten. Men borgerskapet eksisterer, blant annet i form av elementer fra fortida som ikke har forsona seg med den nye tida, og i form av nyskapt borgerskap, «kapitalistvandrere» — som KKP ville kalt dem: personer i partiet i maktposisjoner som har slått inn på den kapitalistiske vegen. Kort sagt, klasser fins objektivt under sosialismen. Følgelig fins det klassekamp.

Ettersom Sovjet-partiet og Stalin ikke så dette, greip de til feilaktige eller utilstrekkelige metoder for å løse problemet med borgerlig opposisjon. Massene blei i for liten grad mobilisert til kamp mot reaksjonen. Oppmerksomheten blei i for liten grad retta mot kampen for å gjøre noe med det økonomiske og sosiale grunnlaget for borgerlige krefter i bedrifter, økonomisk liv forøvrig, i stat og parti. Partiledelsen blei mindre årvåken mot at et nytt byråkratisk borgerskap skulle vokse fram i stat og parti.

Krustsjov og andre kontrarevolusjonære krefter i partiet utnytta denne feilen til å gjennomføre kontra-revolusjonen i 1956.

Mao Zedong mente at Stalin var en stor marxist-leninist, med 70 prosent rett og 30 prosent feil. Stalins feilaktige syn på klassekamp under sosialismen er avgjort en av de viktige feila. At Stalin tok feil er en ting. Men at APA-ledelsen gjentar feilen 40 år etter,

nå når lærdommene er oppsummert og ei bedre linje fins, er en mye alvorligere feil. De pukker *dogmatisk* på Stalins analyser, og gjør metafysiske feil til dogmer. Slikt kan bare føre galt av sted.

APA-ledelsens feilaktige syn kommer til uttrykk i beretningene til både den 5., 6. og 7. partikongressen og ellers i et stort antall offisielle artikler.²⁸ Det kommer også til uttrykk i grunnlovens artikkel 16. De mener at antagonistiske klasser ikke fins, at klassekamp fins det bare i den forstand at det fins riktige og feilaktige *ideer* og politiske linjer, for eksempel mellom sosialismen og kapitalismen. Klassekamp er altså utelukkende noe som foregår i *hodene* på arbeiderne, koooperativbøndene og de intellektuelle. Saka dreier seg ikke om borgerlige krefter som kjemper for å innføre kapitalismen igjen, blant annet ved å gjøre seg nytte av posisjoner i bedrifter, stat og parti.

En konsekvens av denne teorien er at APA-lederne forklarer opposisjon i landet og partiet ved at *ytrefiender* står bak. Derfor har kampen mot fremmedpåvirkning blitt ei svært viktig oppgave i lang tid. At Albania er «innsirkla» av supermaktene og andre krefter er det ingen tvil om. Men kampen mot fremmedpåvirkning har lenge tatt ei form som viser at det har vært uttrykk for en tendens til isolasjon og sjåvinisme. Den omfattende sensuren av litteratur som gjester til landet har vært utsatt for på grensa, er et uttrykk for denne tendensen. Den er et tegn på indre svakhet, ikke styrke. Kravet om at gjester skal ha «kort hår og trange bukser» er et uttrykk for sjåvinisme og indre svakhet. Respekt for andre tradisjoner er en ting, en helt annen ting er å pålegge gjester å bruke de *samme formene* som albanerne gjør. Dette er å framheve sitt eget så sterkt at jeg vil kalle det sjåvinisme. Dette er ikke å følge det marxistiske prinsippet om å la fremmede ting tjene det sosialistiske samfunnet.

Hvordan går det for den som mener at klassekamp

er bare kamp mellom ideer, og legger ensidig vekt på å beskytte seg mot ytre påvirkning? En kan umulig bli årvåken overfor framveksten av et nytt borgerskap i stat og parti under slike forhold. Albania og APA er ikke noe unntak fra denne regelen. Vi kan her se at en gammel metafysisk feil fra 30-åra, en feil i ideologien, under visse nye, ytre forhold i 70-åra får store, negative konsekvenser.

En teoretisk feil kan ha stor betydning for et kommunistisk parti. Når teorien slår fast at det ikke fins noe borgerskap under sosialismen, bare rester, blir «alarmklokka» hos partimedlemmene og folkemassene ellers overfor borgerlige tendenser i parti og stat langt veikere. Derfor er det naturlig å hevde at en av forutsetningene for at borgerlige grupper kunne vinne fram i APA, var at fundamentale prinsipper i Mao Zedongs tenkning blei svekka og til slutt avvist. Ei av de viktige teoretiske nyvinningene til Mao Zedong var nettopp at klassekampen fortsetter under sosialismen. Mao viser at det fortsatt fins antagonistiske — uforsonlige — klasser, og at en må være på vakt mot forsøk på å gjeninnføre kapitalismen. Han pekte på faren for at revisjonismen kunne vinne makta i partiet, så og si «ta borgen innafra». For — som vi sa i begynnelsen — «revisjonismen ved makta er borgerskapet ved makta». Borgerlige elementer i partiet som kjemper for å overta, kan gjerne velge å dekke over hensiktene ved svært «revolusjonær» og «proletarisk» språkbruk.

Det er derfor en nokså sikker konklusjon at de krefte i APA-ledelsen som rår nå, så det som nødvendig å ta et oppgjør med Mao Zedongs tenkning, inkludert teorien om at klassekampen fortsetter under sosialismen, for å sikre si egen makt. Enver Hoxhas nye bok «Imperialismen og revolusjonen» er tydelig nok et ideologisk forsvar for dette. Det er interessant å se hva telegrambyråmeldinga sier:

«På grunn av de anti-marxistiske begrepene om

motsigelser, klasser og om deres rolle i revolusjonen kunngjort av «Mao Zedongs tenkning», konkluderer kamerat Enver Hoxha, har Kina aldri gått fram langs den riktige vegen for sosialistisk oppbygging, «Mao Zedongs tenkning» leda ikke og kunne ikke lede Kina på den sanne vegen til sosialismen.»

Dette viser hvor viktig Hoxha mener det er å knekke teorien om at klassekampen fortsetter under sosialismen. Det som skjer i Albania og APA nå, bekrefter at teorien er en vitenskapelig teori og Mao har sine ord i behold.

HVEM ER DE VIRKELIGE HELTENE?

2) *Ser APA-lederne på massene som de virkelige heltene?*

Mao Zedong har nok en gang sagt noe viktig:

«Det er massene som er de virkelige heltene, selv er vi ofte barnslige og uvitende. Begriper en ikke det, kan en ikke gjøre rekning med å tilegne seg minimale kunnskaper en gang.»²⁹

Det kommunistiske partiet skal oppmuntre, fostre fram, organisere og utløse massenes skaperkraft. Men samtidig: Partiet må lære av massene, se på seg sjøl som et *redskap* i massenes kamp. Det må være ydmykt overfor dem det skal være et redskap for. Så vi kan med fordel spørre: Ser APA-lederne på partiet som noe massene skal tjene, eller ser de på partiet som et redskap for massene?

Frigjøringskampen mot fascismen på 40-tallet og bygginga av sosialismen i 50- og 60-åra vitner om at massenes skaperkraft har vært mobilisert. Spørsmålet blir: Er det sånn fortsatt, eller har det skjedd viktige endringer etter hvert, særlig i de siste åra?

Det *har* skjedd viktige forandringer. Studier av APA-ledernes egne dokumenter gir en pekepinn om

det. Beretninga til den 7. partikongressen 1976 er gjennomsyra av ei kraftig oppvurdering av partiet, og ei tilsvarende nedvurdering av massene. La oss bare hente fram et svært typisk sitat:

«Partiet er den medvitne krafta som fargar kvardagsstrevet til massane med politisk og ideologisk innhald, definerer måla for det, gjer målsettingane for det klåre og syner kva måtar ein kan nå dei på.»³⁰

Ja visst skal partiet være ledende, gå i spissen. Men beretninga er gjennomsyra av at det er partiet som veit, handler, osv. Hvor er den positive kritikken av massene? Hvor står det at partiet har lært viktige ting av massene? I ei svært ordrik beretning står det ingenting om dette. Det kan ikke være tilfeldig.

Forakt for massene kan komme til uttrykk på mange måter. Du kan finne det i offisielle partidokumenter. Du kan også oppleve det på annen måte, mer direkte og konkret. La oss nevne et par eksempler:

— Flere enn en gang har følgende skjedd: utenlandske delegasjoner blir vist rundt i en bedrift, leda av et framtreddende partimedlem. En arbeider står ved dreiebenken med sneip i munnen. Når delegasjonen passerer dreiebenken, går plutselig partimedlemmet bort til arbeideren — synlig irritert — river sneipen ut av kjeften på arbeideren, kaster den i golvet, tramper på den, snur ryggen til arbeideren, og går tilbake til delegasjonen.

En detalj? Ja, men om det blir *mange* detaljer, tegner det seg et mønster. Du kan sjølsagt ikke vandregjennom en bedrift og finne ut om det er sosialisme eller ikke i landet ved hjelp av sansene. Det duger ikke. Men sammen med grundigere undersøkelse og analyse kan slike erfaringer utfylle et mønster.

De fleste har neppe visst noe om det. Men det er et faktum at det i Albania fins minst ett spesielt jaktområde hvor bare ledende *partifunksjonærer* har rett til å drive jakt. Det fins ikke så langt fra Skodra, langt oppe i nord.

Ett privilegium får ofte følge av et annet, et neste, osv. Og privilegier for partifunksjonærer av dette slaget er i det minste et uttrykk for forakt for massene. Objektivt er det et uttrykk for at borgerlige elementer i partiet enten holder på å overta eller har overtatt ledelsen av det kommunistiske partiet.

MOTSIGELSER I FOLKET

3) *Hvordan behandler APA-ledelsen motsigelser i folket?*

Dette spørsmålet dreier seg om hva slags innhold sosialistisk *demokrati* må ha. Igjen har Mao Zedong oppsummert viktige erfaringer. Han gjorde seg nytte av negative lærdommer fra Sovjet. En av feilene der var å behandle en del av folket som fiende. Dette svekka den proletariske statsmakta og styrka klassefienden.

Jeg skal legge fram en liten flik av Mao Zedongs syn. Utdraget er henta fra en tale han holdt i januar 1957, kort tid etter den 20. partikongressen i Sovjet da Krustsjov og hans menn overtok makta. Dette utdraget viser hvor viktig Mao Zedong mente det var å ikke straffe eller plage arbeidere og andre som støtter sosialismen, men som er uenig i regjeringas og partiets linje i en del spørsmål. Tvert om, linja må være å tillate diskusjon og opposisjon i folkets rekker, sier Mao Zedong.

«Når det gjelder et lite antall mennesker som lager uro, oppmuntrer vi for det første ikke til det, og for det andre, om noen mennesker absolutt vil lage uro, så la dem gjøre det. Grunnloven vår gir frihet til å gå i tog og til å demonstrere, og sjøl om den ikke gir frihet til å streike, forbyr den det heller ikke, så det å streike krenker ikke grunnloven. Om noen mennesker ønsker å sette i gang en streik eller legge fram et bønneskrift

og dere hardnakka forsøker å hindre dem, er det ikke bra. Etter mi mening kan enhver som vil lage bråk få gjøre det så lenge han måtte ønske, og om ikke en måned er nok kan han fortsette i to. Kort sagt må ikke saka avsluttes før de føler at de har fått nok. Om dere avslutter den i ei snarvending, kommer de før eller seinere til å lage bråk igjen. Der studentene lager bråk, må dere ikke gi dem skoleferie, men dere må avgjøre spørsmålet ved kamp, som i slaget ved Chihpi i oldtida. Hva godt vil komme ut av dette? Det vil hjelpe til med å avdekke problemene fullt ut og trekke et klart skille mellom rett og galt, slik at alle kan bli herda og slik at de som er urimelige, de dårlige folka, vil li nederlag.

Dere må lære dere denne kunsten å lede. Prøv ikke å demme opp for allting bestandig. Når folk kommer med merkelige utsagn, setter i gang streiker eller kommer med et bønneskrift, forsøker dere å slå dem tilbake med ett slag, og tenker alltid at sånne ting ikke bør forekomme. Hvorfor er det slik at disse tingene som ikke bør forekomme likevel gjør det? Sjølve denne kjensgjerninga viser at de bør forekomme. Dere forbyr folk å streike, å komme med bønneskrift, eller å komme med ufordelaktige bemerkninger. Dere tyr ganske enkelt til undertrykking i alle tilfeller, helt til dere en dag blir en Rakosi. Dette gjelder både innafor og utafor partiet. Når det gjelder merkelige utsagn, underlige hendinger og motsigelser, er det bedre å få dem avdekka. Motsigelser må bli avdekka og løses etterpå.»³¹

Dette er ei linje for dristig mobilisering, for ekte sosialistisk demokrati.

Er det denne holdninga som APA-lederne har? Nei. La oss nevne noen eksempler først.

— Behandlinga av streiker i 70-åra.

Det *har* vært streiker blant arbeidere i Albania i denne perioden. Blant annet var det en større streik i

El Basan i 1972. Det var den gangen anleggsarbeidere la grunnlaget for det kjempesvære stålkombinatet som i dag stort sett er ferdig. Mye tyder på at streiken dreide seg om velferd og lønn, og at streikelederne fikk en ublid skjebne.

— Hva sier grunnloven om retten til å streike?

I artikkel 53 er ei rekke retter nevnt. Men verken i denne eller i andre artikler som dreier seg om samfunnsborgernes retter, nevnes streikeretten.

Forholda under sosialismen i de enkelte landa vil sjølsagt variere. I situasjoner der et sosialistisk land blir trua med angrepskrig, kan det å tillate streiker være en bjørnetjeneste både mot den sosialistiske staten og de streikende. Men at streikeretten ikke finnes i grunnloven, og at streiker i praksis blir slått ned, betyr ei linje for *forbud* mot streik. Dette står i skarp motstrid til KKP og Kinas linje. De har tatt konsekvensen av Mao Zedongs oppsummering, og har grunnlovsfesta streikeretten i dag. Det hadde de ikke gjort da Mao Zedong holdt talen i 1957.

— Hvor er det blitt av massekampanjene og veggavisene?

Et levende sosialistisk demokrati er blant annet kjennetekna ved omfattende diskusjoner, kritikk og sjølkritikk. I perioder tar diskusjonen form av kampanjer. I perioder blir veggaviser tatt mer i bruk enn ellers, på fabrikkene, i institusjonene, på øvrige offentlige steder.

I begynnelsen av 70-åra var det mange synlige bevis for slike aktiviteter i Albania. Forskjellige kampanjer ble drevet: Mot byråkratisme, mot liberalisme, mot fremmedpåvirkning, osv. Veggaviser blei brukt, til tider ganske livlig.

Hvordan har bildet sett ut de siste tre—fire åra? Disse ytre tegna på livlig demokrati er borte. Veggaviser fins nesten ikke, i alle fall ikke fra tida etter den 7. partikongressen høsten 1976. Jeg påstår ikke at

veggaviser er kriteriet på at det fins sosialisme i et land, det ville være skjære våset. Poenget er at veggavisene og kampanjene er blitt borte de siste åra — samtidig med *ei rekke andre påfallende endringer i landet*. Summen av alle disse endringene forteller oss mye om hva som er skjedd.

Det er et faktum at flere av de kampanjene som blei satt i gang i 1973 og 1974 — for eksempel mot liberalisme og mot byråkrati — overhodet ikke blei oppsummert, enn si nevnt, på den 7. partikongressen i 1976. Hvorfor ikke? Få kjenner vel svaret. Men det er opplagt at dette er negativt.

Disse eksemplene viser at det må være noe galt i ideologien og den politiske linja for behandling av motsigelser i folket. Venner av det albanske folket på besøk i Albania har også fått høre merkelige ting av lavere partifunksjonærer. For eksempel er det tydelig at det inntil nylig fans kristne pasifister i Albania. På spørsmål om hvordan myndighetene behandla slike personer, svarer en lavere funksjonær med en megetsigende bevegelse: Han stryker pekefingeren over halssiden.

En ufin detalj som ikke bør nevnes? Den bør nevnes, for «detaljen» faller inn i et større mønster som taler et tydelig språk.

De albanske lederne står her — teoretisk og i praksis — for ei linje som er stikk i strid med Mao Zedongs «la hundre blomster blomstre og hundre tankeretninger strides»³². Nettopp denne teoretiske uenigheten har i praksis fått store og alvorlige konsekvenser for folket i Albania.

Betyr sammenlikninga mellom APA-ledernes linje og Mao Zedongs linje at det sosialistiske demokratiet er plettfritt i Kina? Slett ikke. Også i Kina «deler ett seg i to», alle ting er både positive og negative. Ei viktig underordna side ved det sosialistiske demokratiet i Kina i flere år fram til «firerbanden» blei styrta, var

nettopp at kritikk og initiativ fra folkemassene ble undertrykt. Det har vært betydelig rettsløshet i Kina. Titusenvis motstandere av «firerbanden» ble kasta i fengsel uten noen form for dom, bare fordi en eller annen ledende partibyråkrat fant det for godt. Ennå i dag kommer slike ofre for «firerbanden» ut fra fengslene. Kineserne sjøl mener at rettssikkerheten ikke er god nok, derfor har de lagt stor vekt på å styrke den i den siste tida.

Retten til å bruke veggaviser fans nok formelt i hele den tida «firerbanden» hadde størst innflytelse. Men når folk i opposisjonen sto i fare for å bli satt i fengsel om de skreiv det de mente, er det klart at ytringsfriheten var kraftig beskjært.

Også i dag — over to år etter at «firerbanden» ble styrta — er det viktige, uløste problemer i det kinesiske sosialistiske demokratiet. Å hevde noe annet ville være å gjøre Kina en bjørnetjeneste, og å mane fram et glansbilde for venner av Kina her i Norge.

Det er nettopp et slikt glansbilde som de albanske lederne prøver å mane fram av forholda i Albania i dag. Et typisk eksempel på dette er den valgtalen som en av topplederne i APA, Hysni Kapo, holdt i november 1978, med tittelen «I det sosialistiske Albania skinner det frie, sikre og lykkelige livet som sollyset»³³. Bak dette glansbildet finner vi teorien om at bare *ei* linje, «en blomst», skal drives fram, mens det å tillate «hundre blomster blomstre» er reaksjonært og skadelig.

La oss se på neste spørsmål — synet på den indre partikampen og hvordan politiske motstandere behandles — før vi trekker noen konklusjoner om hva det betyr i praksis å forkaste Mao Zedongs linje for sosialistisk demokrati og «å la hundre blomster blomstre».

INDRE PARTIKAMP OG POLITISKE MOTSTANDERE

4) *Hva mener APA-ledelsen om den indre kampen i det kommunistiske partiet? Hva slags holdning har de til politiske motstandere?*

Nok en gang er det nyttig å se hva Mao Zedong har sagt. Han understreka alltid at en måtte være tålmodig og storsinna overfor politiske motstandere, bortsett fra landssvikere. En må være forsiktig med å straffe folk for hardt og være særskilt forsiktig med å henrette folk. Det er verdt å merke seg at motstandere som Liu Shaoqi, Lin Biaos nære støttespillere og «firerbanden» ikke er blitt henretta. Kineserne sier ofte: Det er bedre å la reaksjonære arbeide og gjøre noe nyttig for sosialismen enn å henrette dem. Det er grunn til å minne om Mao Zedongs noe tørre kommentar fra tida etter 1956. Da advarte han en gang mot å henrette politiske motstandere: Ingen hadde funnet noen metode for å sette på hodene igjen — dersom det viser seg at den det gjelder har blitt bedømt feil. Sant nok.

Mao Zedong understreka at så lenge det fins klassekamp under sosialismen, vil den også fins i det kommunistiske partiet. Partiet danner sjølsagt ikke noe unntak. Det er ikke noen vakumpakke, beskytta mot påvirkning fra samfunnet utafor. Det fins strid og kamp mellom forskjellige *linjer* i det kommunistiske partiet. Å nekte for dette, er å nekte for virkeligheten. Uten kamp dør partiet, sier Mao. Med det mente han at meningsbrytning var livsnødvendig for partiet, for å finne fram til hva som er rett og hva som er galt. Linjekamp i partiet er en høyst normal og nødvendig ting.

Hva mener APA-ledelsen om dette? Jeg skal ikke uttale meg skråsikkert om hva de mente i 60-åra. Men det de mener i dag, er i alle fall stikk i strid med dette synet, et syn som blant annet AKP(m-l) hevder og etter evne prøver å leve i samsvar med.

APA-ledelsen har som si erklærte linje at det bare fins *ei linje* i det kommunistiske partiet. Slik lyder titelen på en viktig artikkel skrevet av nestlederen for Instituttet for marxist-leninistiske studier i Tirana, Ndreci Plasari: «Arbeidets Parti har alltid fulgt ei eneste marxist-leninistisk linje».³⁴

I denne artikkelen oppsummerer Plasari den 7. kongressen i 1976 slik: «Kongressen i seg sjøl var et strålende uttrykk for denne enheten: fra begynnelse til slutt var den karakterisert av enhet i meninger, og ei eneste linje blei utvikla, den sammenhengende marxist-leninistiske linja til partiet»

Ifølge AKP(m-l)-delegasjonen som var til stede fans bare *ei* erklært mening på kongressen. Og *det* var det betenkelige. En fem dager lang kongress uten meningsbryting, det er ingen partikongress i vanlig forstand. I virkeligheten var dette ei vel regissert forestilling som skulle gi det offentlige startsignalet til kamp mot Kina og KKP. Ei lang rekke talere la fram produksjonsresultater, hylla APA og Enver, angrep tre verdener-teorien, og fikk sin kraftige applaus. Plasari var en av «sjefsklapperne» på første benk: Der det passa seg, reiste han seg raskt, strakte armene i været og trakk i gang dundrende applaus fra de vel 800 delegatene og like mange observatørene.

Fans det bare ei mening og ei linje i APA? Sjølsagt ikke. Et sånt parti fins ikke. Men grunnen til at APA-lederne klarte å lage i stand en sånn kongress, var at store og beinharde oppgjør med opposisjonen hadde foregått i partiet fra 1974 og nesten fram til kongressen høsten 1976. Det begynte med at forsvarsminister, viseformann i ministerrådet (regjeringa) og medlem av politbyrået, *Beqir Balluku*, blei ekskludert høsten 1974 og seinere henretta. *Petrit Dume*, generalstabssjef og medlem av politbyrået, leid den samme skjebnen på samme tid. *Abdyl Kellezi* blei kasta ut av posisjoner og parti i den siste halvdelen av 1975. Han var visefor-

mann for ministerrådet, president for statsplankommisjonen, medlem av politbyrået, og for øvrig formann i det albanske vennskapssambandet med Kina. *Koco Theodhosi*, industri- og gruveminister og medlem av politbyrået, skjedde det samme med på samme tid. *Pirro Dodbiba* var landbruksminister og medlem av politbyrået, og blei kasta ut av partiet og posisjonene i april 1976.

Alle disse var altså medlemmer av politbyrået, det organet som har den høyeste partimyndigheten mellom hvert sentralkomiteemøte. I tillegg blei et svært stort antall medlemmer på topp-, mellom- og grunnplan ekskludert. Hvor mange som blei henretta, er det vanskelig å si noe sikkert om. Mye tyder imidlertid på at mange leid den skjebnen, fordi dette er ei erklært *linje* fra de albanske lederne side. På de 6. kongressen i 1971 blei det valgt et politbyrå med 17 medlemmer. Fem av dem var styrta innen neste kongress i 1976. I 1971 blei det valgt inn 71 medlemmer i sentralkomiteen, 31 av dem blei ikke gjenvalgt på kongressen i 1976, og seks blei degradert til varamedlemmer.

Vi skal seinere se litt på hva disse personene sto for. Men allerede nå er det heva over tvil at denne *store* opposisjonen gikk *mot* oppgjøret med tre verdener-teorien, viktige prinsipper i Mao Zedongs tenkning, og ville ha et godt forhold til Kina og KKP.

Mitt poeng er at det har funnet sted en hard og stor kamp i partiet fra omlag 1974 til 1976. Og det er ikke noe nytt eller sensasjonelt for et kommunistisk parti. Klassekampen fortsetter under sosialismen, som kjent. Det som imidlertid er sensasjonelt og høyst umarxistisk, er at de albanske lederne — trass i dette — fortsatt insisterer på at det alltid har vært *ei* marxist-leninistisk linje i partiet. Opposisjonen omtales som «anti-partigrupper», «reaksjonære elementer», «fiender», som må «... bekjempes og bli fullstendig ødelagt».³⁵

Ser vi nærmere på omtalen av opposisjonen, blir den beskrevet som elementer, enkeltpersoner, agenter, o.l. De blir sett på som enkeltpersoner som danner grupper og sammensverger seg mot partiet. Offisielt sies det utrolig lite om hva de sto for. Men APA-lederne trekker ingen konklusjon om at dette viser at kampen mellom *klassene* kommer til uttrykk i partiet. Tvert om snakker de mer og mer bestemt om hvor *enhetlig* partiet er og at bare ei linje kan tillates.

Denne måten å analysere ting på bryter fullstendig med det marxistiske verdenssynet og *dialektikken*: at ett deler seg i to, at alle ting har to sider, at det derfor fins motsigelser i ethvert parti som i enhver ting. Videre, at det fins kamp og enhet mellom de to sidene i en motsigelse, det som kalles motsigelsens enhet. For eksempel: Det er umulig å tenke seg et proletariat uten et borgerskap og omvendt. Samtidig er det *kamp* mellom disse to klassene, og denne kampen er det viktigste, ikke enheten, fordi det eksisterer uforsonlige interesse-motsetninger mellom dem.

Om en benekter dette, får det farlige politiske konsekvenser. Det vest-tyske partiet KPD/ML — som AKP(m-l) tidligere hadde forbindelse med — har utmerka seg ved å fungere som høytaler for APA-lederne. Deres syn på linjekamp i partiet er slik: dette er teori for «liberalisme overfor fienden»³⁶. Det er nettopp dette APA-lederne mener.

Populært uttrykt betyr dette: Joda, det fins flere linjer i partiet. Men å *godta* at det fins går ikke an. De feilaktige linjene må knuses, slik at bare ei linje blir igjen.

At feilaktige linjer må korrigeres sier seg sjøl. Det skulle bare mangle. Men APA-lederne har ei oppfatning som *stempler* praktisk talt all opposisjon mot dem sjøl som fiendtlig. Toleransen overfor andre meninger enn den til enhver tid vedtatte blir så liten at diskusjoner og forsøk på å overbevise ved hjelp av *me-*

ninger og fakta ingen plass får i det indre partilivet. Tvert om, all opposisjon må slå ned med hard hand.

Denne metoden med *harde slag* overbeviser ingen.

Den skaffer partiet flere fiender enn nødvendig, og den vil helt sikkert føre til at venner blir oppfatta som fiender og behandla deretter. Forskjellige meninger får ikke anledning til å strides og prøves mot hverandre. Definisjonen på hva som er riktig er gitt på forhånd. Men dette har ingenting med marxisme å gjøre, uansett hvem som hevder det. Skulle den endelige sannheten om for eksempel utviklinga av sosialistisk økonomi, rettssikkerhet og forsvaret være opplest og vedtatt i Albania eller Kina anno 1979? En latterlig tanke.

Dette er en *dogmatisk* feil. APA-lederne tar opp igjen en av de feilene som Stalin og den sovjetiske partiledelsen gjorde. Men — som vi har sagt tidligere: det er verre at APA-ledelsen gjør den samme feilen 40 år etterpå, når ei bedre linje foreligger. Med partihistoria fra 1974 til -76 i tankene er det nesten utrolig at APA-lederne hevder så intenst at APA er fullstendig enhetlig. For å understreke dette, bruker de svært ofte uttrykket «monolittisk enhet» om stoda i partiet. En monolitt betyr noe som er laga av en eneste steinblokk, som for eksempel monolitten i Frognerparken i Oslo. Uttrykket viser til noe udelelig, helstøpt, uten motsigelser.

Hør bare hvordan dette blir gjentatt og gjentatt i beretninga til den 7. kongressen:

«Leiarskapen til partiet er ein og udeleleg.»³⁷

«Ein av hovudfaktorane som har gjort partiet i stand til å tryggje den leiande rolla si i heile den tida det har funnest, til å tryggje herredømmet til arbeidar-klassen så heilt, monolittisk og effektivt, er den stål-sette ideologiske og organisatoriske einskapen i det.»³⁸

«At fiendeverksemnda til desse gruppene vart gjort til inkjes, har gjort den ideologiske og organisatoriske einskapen i partiet meir monolittisk og militant.»³⁹

Her er det ikke snakk om å la «hundre blomster blomstre og hundre tankeretninger strides». Tvert om, i et parti med ei sånn linje blir det *farlig* å mene noe annet enn ledelsen. I en slik atmosfære kan det ikke finnes oppmuntring til sjølstendig analyse, initiativ og personlig ansvar innafor ramma av det kollektive ansvaret. I en slik atmosfære må spyttlikkeriet og øyentjeneriet etter hvert få en dominerende plass. For konsekvensene for opposisjonelle blir for farlige til at noen tør ta sjansen.

Jeg snakker ikke om opposisjon i betydninga landsforrædere og sabotører. Jeg snakker om folk som har forskjellige meninger om de mange viktige spørsmåla i partiet og i landet som det er helt naturlig å ha ulike oppfatninger om. Det ville være fantastisk om svara på alle viktige spørsmål lå ferdige en gang for alle. For å finne de riktige svara trengs det livlig og skarp meningsbrytning, det trengs ikke at noen legger lokk på striden. Etter kunnskapsteorien er denne striden nødvendig for at partiet og massene skal klare å finne fram til riktige tiltak. For eksempel: Hvordan ville en femårsplan se ut for landet som helhet og for de enkelte distriktene dersom den ikke blei underkasta skarp debatt og kritikk og utdjupa og korrigert gjennom titusenvs av nye forslag? Da ville den vel sett ut som en plan ser ut i Norge, et kapitalistisk land.

Derfor er meningsstrid i et kommunistisk parti livsnødvendig, ikke bare en slags kontrollert følelsesmessig «utblåsning» for medlemmene sånn at de skal føle at de fortsatt har noe å si.

La meg minne om at Mao Zedong sjøl var i opposisjon til flertallet i partiledelsen i begynnelsen av 1930-åra. Det var den gang Wang Ming var generalsekretær og satte gjennom ei ultra-«venstre»-linje som seinere kosta titusenvs av mennesker livet pga. militære eventyrprosjekter. Det førte til sist til den lange marsjen, en måte å omgruppere og konsolidere rødehæren og

KKP på. Marsjen betydde også et oppgjør med Wang Ming-linja. Men før dette skjedde, hadde Mao Zedong blitt satt ut av sentralkomiteen. Hadde linja til de nåværende APA-lederne rådd grunnen i KKP da, ville kanskje Mao Zedong blitt et hode kortere i 30-åra, sjøl om historia har vist at det var han som hadde rett.

APA-lederne snakker også om «meir monolittisk». Men kan noe som er monolittisk bli mer monolittisk? Nei. Det beskriver en tilstand som verken kan bli mer eller mindre, større eller mindre. Dette minner om overbudspolitikk og valgflesk. Det svenske sosialdemokratiske partiet lanserte på 60-tallet slagordet «Jämnlighet». Altså, ikke forskjell på Jørgen Hattemaker og Kong Salomo. Det fungerte i en valgkamp. Men seinere måtte et nytt slagord finnes opp. «Ökad jämnlighet» blei løsninga. Både sunn fornuft og enhver holdbar filosofi forteller at dette går ikke.

Spissfindig? Nei, for denne måten å tenke på bryter helt med dialektikken, med å tenke i motsetninger. Det er ei tenkning som behandler tingene som om de bare økte eller minska. Konsekvensen av ei slik tenkning er at en enten ser bare positivt eller bare negativt på ting, ser bare enhet eller bare kamp og strid. Dette er *metafysikk*.

Det er som når en person har framgang i business. Om han trur at framgangen er den eneste tendensen, blir overmodig og til slutt oppfører seg stikk i strid med den motsigelsesfulle og kompliserte forretningsverden og markedsøkonomien, går han til slutt over ende.

De albanske lederne knuser opposisjonen i partiet og later som om *resultatet* av dette bekrefter teorien om at partiet er monolittisk. Dette er en metode som nok kan sikre borgerlige grupper i partiet makta ei stund. Men makt som bygger på løgn og undertrykking avler motstand, før eller seinere. Det vil skje i APA også.

I valgtalen sin i november 1978 fnyser Enver Hoxha av «hundre blomster»-linja i kulturpolitikken. Poenget er — enten det dreier seg om kulturpolitikk, indre liv i partiet eller spørsmålet om å løse motsigelser i massene — så hevder APA-lederne hardnakka at bare ei linje, «en blomst» får lov til å eksistere. Det vest-tyske ekkoet til APA, KPD/ML, sier i en sentralkomiteresolusjon fra februar 1978 at det kan bare fins «en blomst med hundre blader»⁴⁰. Så veit vi det.

Denne teoretiske begrunnelsen for å gjøre opp med alle andre oppfatninger i partiet, er i virkeligheten djupt borgerlig. I ytterste instans fører den ut i et fascistisk diktatur. I et generaloppgjør med Mao Zedongs tenkning er det naturlig at APA-ledelsen har lagt stor vekt på nettopp dette spørsmålet.

Denne feilen har nok hatt djupe historiske røtter. I APA har det vært snakk om monolittisk enhet fra tidlig i 60-åra. Men de virkelig farlige konsekvensene av denne linjefeilen har vi først fått se i de to-tre siste åra.

MILITÆRT FORSVAR AV ALBANIA

5) Hva mener APA-ledelsen om militært forsvar av Albania? Hva mente opposisjonen?

La meg bruke spørsmålet om militært forsvar som et eksempel på hva opposisjonen sto for i ei viktig sak. Også her er det mye vi ikke veit. Det er heller ikke sikkert at de forskjellige gruppene og enkeltpersonene som på ulike tidspunkter fra 1974 til 1976 blei kasta ut av partiet, sto for samme linja. Men mye tyder på at en fellesnevner for opposisjonen var at den var for «Kina-vennlig» og for positiv til marxismen-leninismen-Mao Zedongs tenkning. Et eksempel er det militære spørsmålet.

APA-lederne har sagt mye om hva tidligere forsvarsminister Beqir Balluku sto for. De har sagt:

— at han var forræder og kuppmaker, at han stolte på væpna intervensjon utafra,⁴¹

— at trådene til opprinnelsen i kupp-opplegget til Balluku «... ligger langt vekk, utafor Albanias grenser».⁴²

Han blir beskyldt for mye. Mange trudde tidligere at Balluku kanskje hadde kontakt med Sovjet, og at det var herfra den «væpna intervensjonen» skulle komme. De fleste trudde det etter den store jubileumsfeiringa i november 1974, da Enver Hoxha for første gang fortalte jubileumsgjestene at Balluku var kasta og at han var en forræder.

Der tok vi grådig feil. Allerede før Hoxha holdt novembertalen 1978 var det klart at *Kina* angivelig hadde stått bak Balluku. Hør hva Hoxha sier i talen:

«Som dere veit, prøvde det kinesiske lederskapet flere ganger gjennom Zhou Enlai og kompani å presse oss for å tvinge på oss en militærallianse med Jugoslavia og Romania. Denne alliansen var sjølsagt planlagt for å oppnå Kinas mål mot Sovjetunionen i Balkanområdet og for å oppmuntre til en ny verdenskrig.» Og videre: «De prøvde å oppnå måla sine ved å oppmuntre til og organisere den forræderiske sabotasjeaktiviteten til kuppmakergruppa til Beqir Balluku, Abdyl Kellëzi, Koco Theodosi, etc. som partiet vårt og folket satte på sin rette plass.»

Talen er klar. Balluku og de andre beskyldes for å være agenter for Kina. Det er sannsynlig at kampen mellom forskjellige retninger i APA blei skjerpa tidlig i 70-åra. Da USA måtte innse at de hadde lidd et historisk nederlag i forsøket på å isolere Kina, og Nixon dro med halen mellom beina til Kina i 1971, reagerte sentralkomiteen i APA med raseri. De sendte et brev med skarp kritikk av KKP. Det er grunn til å tru at sentralkomiteen ikke var helt enig om dette. I alle fall var det Ballukus støtte til noen av KKP's syn som felte han. La meg nevne to spørsmål:

— Balluku mente at Albania burde gå inn i en militærallianse med Jugoslavia og Romania i 1969. Det er dette som Hoxha viser til i talen sin.

Hva var bakgrunnen? Det var Sovjets okkupasjon av Tsjekkoslovakia 21. august 1968. I lengre tid etterpå trua Sovjet-lederne åpenlyst Jugoslavia og Romania, de to mest uavhengige landa. De skulle få føle represalier om de ikke støtta Sovjet. Det er viktig å huske på at Romania — et medlemsland i Warszawapakta — nekta å bli med på okkupasjonen. Albania meldte seg ut av pakta først da.

Balluku var i Beijing fra 28. september til 6. oktober 1968. Altså, bare en måned etter at Sovjet og Warszawapakt-landa — unntatt Romania — hadde okkupert Tsjekkoslovakia. Om Mao Zedong og Zhou Enlai har lagt fram et syn som støtta en allianse mellom Albania, Romania og Jugoslavia veit ikke jeg. Men om de hadde gjort det, forekommer det meg særs fornuftig, fordi Sovjet retta åpne trusler mot disse Balkan-landa nettopp da. Også Enver Hoxha holdt en tale 29. november 1969 der han blant annet sa:

«Det er ei kjensgjerning at truslene fra Sovjet-revisjonistenes side imot Romanias uavhengighet har blitt særs konkrete, og planene om og bestrebelsene for å angripe Jugoslavia og Albania blir ikke lenger holdt hemmelige.»⁴³

Sett på denne bakgrunnen er det nokså drøyt at Hoxha i dag bruker Kinas syn som et bevis for at Kina har hegemoniske ambisjoner i Europa og forsøker på å oppmuntre til verdenskrig! Og at Balluku blir behandla som en landssviker og henretta i 1974 på grunn av at han støtta en militærallianse mellom de tre landa, det er hinsides enhver fornuftig logikk og tanke.

— Balluku mente at om Albania blir angrepet av en mektig fiende som Sovjet, ville det ikke være mulig å holde fienden militært utafor grensene. En måtte heller slippe fienden inn i landet og så starte den lange og

seige geriljakrigen, folkekrigen, for å drive fienden ut.

I januar 1979 gjorde nettopp de kampucheanske lederne dette: De slapp en vietnamesisk-sovjetisk militært overlegen fiende inn i landet, omgrupperte hæren, og gikk over til geriljaforsvar. Dette blir før eller siden umulig å stå imot for Vietnam-Sovjet-styrkene og de kampucheanske quislingene.

Moskva snakker om at forsvaret av Kampuchea falt sammen i løpet av en natt. Det samme gjorde lokale revisjonistledere som Stein Ørnhøi i Sosialistisk Venstreparti og SV-avisa Ny Tid. De tok det til inntekt for «teorien» om at Pol Pot, partiet og regjeringa ikke hadde folkelig støtte. Dette viser i beste fall hvor lite personer som Ørnhøi skjønner, om enn Moskva veit hva saka dreier seg om.

Dersom albanerne (og for den sakens skyld kampucheanerne) skulle legge opp til å stanse fienden ved grensa, blir situasjonen en ganske annen. Det ville være ei militær-taktisk linje som også kalles «skallforsvar». Det forutsetter en massiv oppmarsj av soldater og våpen ved grensene, sånn at en kan sette inn så mye krefter som mulig i ett støt. Det er ikke vanskelig å skjønne at en slik taktikk må føre til unødig blodbad og tap når en står overfor en militært mektigere motstander.

De albanske lederne kan umulig mene det. Og det må bety at de anser partisankrig i landet for å drive ut fienden som jamgodt med landssvik. Å tro at «skallforsvar» kan gi godt resultat er i beste fall ønsketenkning og grov subjektivism.

Balluku og en del av de andre som støtta han blei henretta. Sannheten får vi aldri fra hans munn. Men så mye veit vi, at hans syn ikke hadde noe å gjøre med landssvik. Om albanernes egne opplysninger stemmer, var han patriot. Å påstå at Kina prøvde seg på kupp ved hjelp av Balluku, er å gjøre Kina til syndebukk og «det alt-forklarende element» på problemene i APA og Albania.

Dersom de andre «anti-parti-gruppene» sto for like fornuftige standpunkter som Balluku ser ut til å ha gjort i militære spørsmål, er det ikke særlig dristig å si at opposisjonen må ha stått for riktigere linjer enn de nåværende herskerne.

ØKONOMISK OPPBYGGING I ALBANIA

6) *Hva har skjedd med den økonomiske oppbygginga i Albania? Hva sier APA-lederne om den?*

I dag er det vanskelig å si noe både eksakt og allsidig om Albanias økonomiske utvikling. Det krever omfattende studier og analyse. Konsekvensene av at revisjonismen i dag sitter ved makta i Albania, vil vise seg etter hvert. En «fredelig» kontrarevolusjon blir ikke gjennomført over natta.

Jeg skal nøye meg med å se på noen viktige symptomer på krise i økonomien i de siste åra, og særlig vise hvordan APA-lederne omtaler det.

Først litt om tida før 1970.

Fra frigjøringa av landet i 1944 har APA og det albanske folket utretta store ting i et svært tilbakeliggende land. Folket har virkelig mye å være stolte av. Ingen som kjenner historia kan benekte dette.

Nokså tidlig fikk Albania mye økonomisk hjelp og ekspertise fra Sovjet. Etter kontrarevolusjonen i Sovjet i 1956 viste det seg snart at de nye makthaverne i Moskva ville presse Albania inn i sitt system med «sosialistisk arbeidsdeling». Det viste seg at Krustsjov ville ha Albania til å dyrke landbruksprodukter, la være å bygge industri, og legge ut Albania som et stort feriested for sovjetiske og andre øst-europeiske partifunksjonærer.

Dette forsøket på å gjøre Albania til en slags nykoloni for Sovjet avviste APA.

Fra 1954 begynte Kina å gi økonomisk hjelp, i form

av gunstige kreditter, gaver, gratis våpen, hele fabrikker. I novembertalen 1978 snakker Hoxha hånlige om denne hjelpa og kaller den «noen få varer» og «litt kreditt». Løgnen har korte føtter. Sannheten vil innhente den snart. Det er dumt av Hoxha — sjøl som borgerlig politiker — å si noe så åpenbart urimelig og usant.

For siden 1954 har Kina gitt hjelp til en verdi av omlag 32 000 millioner norske kroner, grovt regna 14 000 kroner pr. innbygger pr. år. Mesteparten av dette er utbetalt.

— 6000 kinesiske eksperter har vært i landet og arbeidd for Albania.

— 1,8 millioner tonn brødkorn har Kina gitt i ei tid da Kina sjøl ikke hadde nok korn.

— 1 million tonn stålprodukter har Kina gitt mens det ennå ikke var stål nok i Kina for Kinas eget behov.

— 10 000 traktorer har Kina levert til Albania mens store deler av den kinesiske landsbygda blei — og fortsatt blir — dyrka opp ved hjelp av handkraft og trekkdyr.

— Kina har hjulpet til med å bygge seks kraftstasjoner, slik at Albania i dag har et mye bedre utbygd elektrisk system enn Kina.⁴⁴

Lista over kinesiske ytelser er enda lengre.

Enhver som har besøkt Albania, kan bekrefte at den kinesiske hjelpa må ha vært svært stor. For eksempel er så og si hele maskinindustrien bygd med kinesiske maskiner, kinesiske rådgivere — og albanske hardt arbeidende arbeidere.

Kina har ikke skrytt av denne hjelpa. Jeg har inntrykk av at kineserne har djup respekt for det den albanske arbeiderklassen og kooperativbøndene har vært i stand til å utrette.

Kina trakk som kjent den økonomiske hjelpa tilbake i juli 1978. Da var forholda så vanskelige at det blei uforsvarlig å fortsette hjelpearbeidet. De har etter min

mening gitt en god begrunnelse for dette i erklæringa av 7. juli 1978. Derfor skal jeg ikke kommentere den her.

Jeg vil derimot komme med noen tanker jeg har gjort meg om forholdet mellom kinesisk hjelp og albansk økonomi. Dette er som sagt mine tanker og ikke kinesernes. De får svare for seg sjøl, og er de beste til å gjøre det.

For det første — og dette er ingen spekulasjon — Kina har oppfatta det som en nødvendig proletarisk internasjonalistisk plikt å gi hjelp til Albania.

For det andre, i alle fall i 70-åra må det ha oppstått en situasjon hvor Albania på mange felter gikk forbi Kina i økonomisk utvikling, ikke minst takket være den kinesiske hjelpa. Det er et faktum at Albania har kommet lengre både når det gjelder industriell oppbygging, elektrifisering og mekanisering av jordbruket. Det ville ikke være noe merkelig om kineserne gjorde seg noen tanker omkring dette, når de så og sammenlikna med de store behovene i Kina og de samme behovene i andre land i den tredje verden. Før eller siden måtte det tas opp med albanerne at det var rimelig at de etterhvert ikke forutsatte og planla sin egen økonomi ut fra ei automatisk og betydelig kinesisk hjelp.

Jeg tror likevel ikke dette var bakgrunnen for at Kina i sommer så seg nødt til å stoppe den økonomiske og militære hjelpa til Albania. Det skyldtes helt uholdbare forhold i Albania, med ei rekke avtalebrudd, uansvarlige krav til prosjekter, plutselige krav om forgang, manglende sikkerhet, osv.

Om vi ser historisk på det, virker det som om en betydelig del av albansk økonomi og levestandard har hvilt på bistand utafra.

Nå er det ikke noe prinsipp i sosialistisk økonomisk utvikling at land skal bygges isolert fra utlandet. Tvert om, prinsippet om å stole på egne krefter innebærer å

ha initiativet i egne hender, og med gjensidig fordel drive økonomisk samarbeid med andre land. Spørsmålet er om det albanske partiet og regjeringa i for stor grad har tatt det som en sjølsagt ting at en *stor* del av nasjonalbudsjettet skulle dekkas av hjelp utafrå. Ei feilaktig innstilling her kan føre til for lite årvåkent og vitenskapelig grep om utviklinga av landets egen økonomi. Når så problemene etter ei tid blir større, er evna til å mestre problemene for liten. Tiltaka som settes ut i livet kan gjøre vondt verre.

Jeg sier ikke at jeg veit dette. Men dersom vi ser på femårsplanen fra 1971 til 1976, ser vi at de økonomiske problemene virkelig begynner å tårne seg opp. Mange år før det fans noen offentlig polemikk fra APAs side mot KKP, begynte svære økonomiske problemer å komme til syne — trass i den store kinesiske hjelpa. Jeg sier trass i, for vi kan ikke bebreide Kina for denne utviklinga. Albanerne sjøl må være ansvarlige for å styre sitt eget hus, på samme måte som kineserne må være det. Gjør kineserne eller albanerne feil, går det ikke an å skyldes på andre. De må sjøl bære ansvaret. Dette er et prinsipp.

Allerede i planperioden 1971—1975 skjer viktige ting:

- 1) Planene for jordbruk, industri og investering blir stort sett ikke oppfylt,
- 2) de albanske lederne dekker over dette på kongressen høsten 1976.

Dette er ingen påstand, det er et faktum. Alle som vil kontrollere det, kan studere beretningene og femårsplanene fra kongressene i 1971 og i 1976.⁴⁵

Noen eksempler: Vi kan sammenlikne de planene som er blitt lagt og de resultatene som er nådd etter endt femårsperiode.

— I perioden 1965 til 1970 ble planmåla stort sett oppnådd, i de fleste tilfellene faktisk overoppfylt.⁴⁶

— I perioden fra 1971 til 1976 skjer det noe dras-

tisk: Denne femårsplanen blei ikke oppfylt på nesten noe område.

— Ifølge planen fra 1971 skulle jordbruksproduksjonen i 1975 ligge hele 60—65 prosent høyere enn fem år tidligere. Resultatet ble bare 33 prosent. Da Enver Hoxha la fram beretninga på den 7. kongressen i 1976 nevnte han ikke dette i det hele tatt.

— Også på de enkelte områdene i jordbruksproduksjonen ble svikten betydelig over hele linja. For eksempel skulle buskapsproduksjonen økt med 60—64 prosent. Den økte med bare 35 prosent.

— På kongressen i 1971 ble det vedtatt at *brødkornet* — nøkkelleddet i jordbruksproduksjonen — skulle få sitt avgjørende gjennombrudd i 1975: Full sjølberging. For å oppnå det, måtte produksjonen stige med 50—55 prosent. Resultatet: 35 prosent. Med andre ord, fortsatt ingen full sjølberging på brødkorn så seint som året 1975.

Hoxha nevnte dette resultatet i beretninga i 1976, men kommenterte ikke med ett ord at det lå langt under målsettinga. Hvorfor?

— Svikten finner vi på alle områder, både nasjonalinntekt og industriproduksjon. For eksempel, i 1971 vedtok kongressen å øke investeringene med 170 prosent fram til 1975, men de økte med bare 50 prosent. Men det blir det ikke sagt et ord om på den 7. kongressen i 1976.

Det får så være at en femårsplan ikke slår til som den skal. Det har skjedd og skjer i alle sosialistiske land. Økonomisk oppbygging er vanskelig, erfaringene er fortsatt begrensa. De store økonomiske vanskene i Kina nå i 1979 viser det til fulle. Det er både resultat av «firerbanden»s innflytelse og av at KKP fortsatt ikke har full innsikt i de økonomiske lovene under sosialismen. Derfor er de ikke herrer over utviklinga slik de helst vil, heller. Dette legger for øvrig ikke kineserne skjul på sjøl. Om en plan slår feil, kan vi spørre: Var

planen urealistisk? I tilfelle, hva var årsakene til at den var urealistisk? Planene og arbeidet må gjennom ei vitenskapelig oppsummering om en skal lære av feilene og gjøre det bedre neste gang.

Men de albanske lederne oppsummerer ikke. Tvert om: De *skjuler* at femårsplanen i stor grad har slått feil. På den 7. partikongressen sto både Enver Hoxha og statsminister *Mehmet Shehu* og la fram resultatene som store seire og skjulte den faktiske *krisa*. For vi må tillate oss å kalle det krise når en femårsplan i den grad mislykkes.

På toppen av det hele kritiserer beretninga fra 1976 de av opposisjonen i partiet som ble kasta ut i 1975 for å ha manglet tru på at partilinja var korrekt! Tidligere sjef for statsplankommisjonen, Abdyl Kellëzi, blir kritisert skarpt for å ha mangla overbevisning om at planmåla fra 1971 kunne bli nådd i 1975! Nok en gang ser vi tegn på at opposisjonen — uansett hva den ellers sto for — må ha stått for mer virkelighetsnære linjer enn den nåværende ledelsen. Denne opposisjonen er altså dømt nord og ned som reaksjonære anti-partigrupper. I Hoxhas parti fins det bare «en blomst med hundre blader».

Å dekke bevisst over egne feil bryter med kommunistisk metode for kritikk og sjølkritikk. Uansett hvem som gjør det, er det en feil. De albanske lederne sto og løy om landets økonomiske utvikling på 1976-kongressen. Og *det* er ingen detalj som lett bør glømmes. Et prinsipp i Mao Zedongs tenkning er at en skal søke sannheten fra fakta. Nok en gang ser vi hvordan en viktig del av Mao Zedongs tenkning blir slått i stumper og biter i APA-ledelsen.

At denne kriseprega utviklinga må ha fyrt opp under politiske motsigelser i partiet og folket, er rimelig. Det ser også ut til at drastiske tiltak er blitt satt ut i livet i 1970-åra, tilsynelatende svært radikale og revolusjonerende, men i konsekvens ultra-«venstre» (venstre i form, høyre i innhold):

— «den revolusjonære trekanten», hvor intellektuelle og funksjonærer i stat og parti skulle være en måned i hæren hvert år og en måned i produktivt arbeid,

— reduksjon av lønnsforskjeller,

— forsert tempo for å utvikle *gruppe*-eiendom på landsbygda (kooperativer av vanlig type hvor medlemmene beholder en stor del av overskuddet og lønnes av det) til *stats*bruk, hvor gruppe-eiendommen er oppheva og alle lønnes direkte av staten. Ei overgangsform skulle være det som blei kalt kooperativer av høyere type.

Mange flere tiltak kunne nevnes. Noen av tiltaka likner en slags variant av kulturrevolusjonære framstøt, andre mer direkte økonomisk begrunna.

Det er for tidlig å oppsummere hvordan disse tiltaka egentlig virka. En kan i alle fall si at de ikke løste de politiske eller økonomiske problemene i Albania. Det virker som om de snarere økte spenningene og motsetningene i partiet og i folket.

Mye tyder på at tiltaka blei satt ut i livet sjøl om mange ikke støtta dem, ut fra metoden «vil du ikke, så skal du». De utallige krava om *disiplin* fra 1974 og framover, peker i retning av at *harde slag* drasjert med revolusjonær fraseologi kom mer i sentrum, og levende og demokratisk *massemobilisering* for å løse de svære problemene blei trengt i bakgrunnen.

I alle fall kan vi slå fast at de økonomiske problemene ser ut til å være nokså store i Albania. Og det vil få både innenriks- og utenrikspolitiske konsekvenser.

KRITIKK, SJØLKRITIKK OG DEN 20. KONGRESSEN I SUKP

7) Holdninga til kritikk og sjølkritikk. Et historisk eksempel: den 20. partikongressen i Sovjet 1956.

Jeg har allerede pekt på at det må være noe fundamentalt galt i de albanske ledernes holdning til egne feil. Hoxhas tale i november 1978 som snur opp ned på alt han sa i oktober 1974, er et typisk og dramatisk eksempel på dette. Holdninga til planmisèren 1971—1976 viser det samme. Mange, mange andre eksempler kunne trekkes fram. Jeg skal ikke gjøre det, men heller til slutt ta opp et historisk eksempel: Den 20. partikongressen i Sovjet 1956 hvor Krustsjov og hans fraksjon overtok makta.

I brevet til KKP fra 29. juli 1978 gjør APA-ledelsen et stort nummer av sin egen konsekvente og kompromissløse kamp mot Krustsjov-revisjonismen etter den 20. partikongressen. De beskylder KKP for å ha vært unnfallende, vaklende og inkonsekvente i motstanden mot Krustsjov og den moderne revisjonismen.⁴⁷

Beskyldningene mot KKP og Mao Zedong er grunnløse. Ikke minst de kinesiske brevene i den store polemikken fra 1963 viser dette.⁴⁸ Men det er ikke poenget her. Poenget er: Hvordan stilte Hoxha og sentralkomiteen i APA seg til Krustsjov og hans revisjonisme? Og hva sier og skriver de om sine standpunkter fra tida etter 1956 *i dag*? Gjorde de feil, er de i såfall kritiske til disse feilene?

At den 20. partikongressen kom overraskende på noen og enhver, er ikke til å undres over. Det var sikkert ikke lett å vurdere kongressen helt riktig med en gang. Tross alt var det første gangen at en sosialistisk stat fullførte en «fredelig» kontrarevolusjon ved at en borgerlig-revisjonistisk fraksjon greip makta i partiet. Poenget er ikke at en skal være feilfri, men hvordan en tar feila etterpå når det er blitt mulig å se det som

skjedde i perspektiv.

Det fins flere kilder som kan svare på hvordan APA stilte seg i tida etter den 20. partikongressen. Den mest tillitvekkende versjonen fins i den albanske partihistoria. Denne boka k  m ut i 1971. Her innrømmer APA at APA ikke åpent fordømte den 20. partikongressen, som retta rabi  te angrep på Stalin, hylla teorien om fredelig overgang til sosialismen, og muligheten for å unngå krig i imperialismens epoke, tilnærming til den jugoslaviske revisjonismen, m.m.

Men det var altså i 1971. Seinere fikk pipa en annen lyd. Dels ser vi det i brevet av 29. juli 1978, der de albanske lederne skjeller ut kineserne for å ha vakla i motstanden mot Krustsjov-revisjonismen og framhever sin egen innsats både mot Krustsjov og Tito. Dels ser vi det i redigeringa av bind 2 i *Utvalgte verker* av Enver Hoxha. Denne boka tar for seg perioden fra november 1948 til november 1960. Her fins også beretninga som Hoxha la fram for den tredje partikongressen i APA mai 1956, noen måneder etter den 20. partikongressen i Sovjet. Redigeringa av denne beretninga er et studium verdt. I begynnelsen blir det slått fast at det dreier seg om utdrag av beretninga. I en fotnote heter det at «Sjøl om APA på den tredje kongressen ikke la fram noen åpen fordømmelse av de anti-marxistiske tesene på den 20. partikongressen, så var konklusjonene og resolusjonene på kongressen gjenomsyra av en marxist-leninistisk revolusjonær   nd.»⁴⁹

La oss se på denne «revolusjonære   nden» som fins i alle de avsnitta som er strøket i utgava som kom ut i 1975, ett år f  r den 7. kongressen. Her er noen smakebiter: Dette er da kommentarene til den 20. partikongressen i den vedtatte beretninga:

«Kommunistene forsikrer at det sosialistiske systemet kommer til å seire over det kapitalistiske systemet i fredelig kappestrid og at kommunismens seier er uunngåelig.»

«En annen tese av svært stor betydning som SUKPs 20. partikongress har bidratt til marxismen-leninismen med, er spørsmålet om muligheten av å unngå krig i den nåværende epoken ... Krigen behøver ikke være skjebnebestemt eller uunngåelig i vår epoke ... De marxist-leninistiske tesene som hevda at krig er uunngåelig så lenge imperialismen eksisterer ble formulert i en epoke da imperialismen var et enerådende verdenssystem og de kreftene som sto mot krigen ennå var svake.»

«Stalins store feil var at han ikke bare tillot hyllinger og smiger av seg sjøl men at han sjøl støtta opp under og oppmuntra til slike anti-marxistiske synspunkter.»

Videre trekker de tilbake alle anklager mot Jugoslavias Kommunistiske Forbund og Jugoslavia. De hevder til og med at de gjorde «alvorlig feil» «... da vi anklaga Jugoslavia for å være et fiendeland og et imperialistisk redskap, Jugoslavias Kommunistiske Forbund for å være et fascistisk parti og de jugoslaviske lederne for å være anti-marxister, etc. Disse anklagene var urettferdige ...»⁵⁰

Dette er interessant. Her støtter APA-beretninga opp under noen av de viktigste revisjonistiske tesene som blei lagt fram av Krustsjov. Tesene om sosialismens overlegne økonomiske evne som ville utkonkurere imperialismen og at krigen kan unngås under imperialismen, er på mange måter to sider av samme sak. Tesene slår fast at imperialismen har blitt fredelig. Sjelden har vel noen teser blitt avsanna så kraftig som disse blei opp gjennom 60- og 70-åra. Angrepet på Stalin nærmer seg påfallende Krustsjovs stil og intensjon. Det ser ut til å ha lite med ei allsidig vurdering av Stalins styrker og svakheter å gjøre. Og uansett hvordan en vil vurdere Jugoslavia og Tito opp gjennom tidene, så er det interessant at Hoxha og kongressen gjør en 180 graders dreining fordi Krustsjov hadde tenkt å for-

sone seg med Tito i februar 1956. I dag omtaler Hoxha og APA-ledelsen Beograd som det «lanvarige sentrum for revisjonismen»⁵¹, og utmaler Jugoslavia til en stor og farlig fiende, trass i at Jugoslavia faktisk fører en i hovedsak progressiv utenrikspolitikk. Albanias forhold til Jugoslavia og det jugoslaviske partiet har alltid vært spent og vanskelig. Noe av den historiske bakgrunnen til dette finner vi i forsøk fra det jugoslaviske partiets side på å øve press og drive innblanding i Albanias indre forhold. Dette skjedde særlig i slutten av 1940-åra. Sånt skaper vondt blod og vaksom innstilling. Men dette kan ikke forsvare at APA-lederne i dag utbasunerer Beograd til *sentrum* for revisjonismen. Hvor er det blitt av Moskva?! APA-ledernes politikk i dag er feilaktig og skadelig.

De synspunktene som blei vedtatt i beretninga var knapt «gjennomsyra av marxist-leninistisk revolusjonær ånd». Såpass må en kunne si. Å påstå noe slikt og dekke over sannheten slik beretninga gjør, er å forfalske historia. Dette falskneriet begår APA-lederne først langt ute i 70-åra.

En må ikke forveksle taktikk med feil analyse. I åra etter 1956 valgte KKP å føre en forsiktig taktikk overfor SUKP og Sovjet. Det var ikke det samme som det APA-lederne gjør i dag. De forsvarer analysefeil som blei gjort i Sovjetunionen under Stalin. Sannsynligvis var KKP og APA enige om å gå langsomt og forsiktig fram i å kritisere Krustsjov offentlig. Det er en ting. En annen ting er hva APA *internt* analyserte seg fram til på kongressen i 1956 og i åra fram til i alle fall 1961. Både i 1957⁵² og i 1961⁵³ hyller faktisk Hoxha de viktigste tesene til Krustsjov.

Å dekke over gamle og viktige feil, ja, til og med framstille dem som fortrinn, viser at den sjølkritiske holdninga må være lite rotfesta i APA-ledelsen. Jeg sier ikke at det alltid har vært slik. Jeg tror det har vært bedre tider i APA før. Men i dag må det eksistere

ei borgerlig, revisjonistisk holdning til metoden med kritikk og sjølkritikk. Og da er slusene åpna for stadig nye og verre feil, fordi ingen kommer og rydder unna de gamle.

Dette eksemplet viser — sammen med flere andre — at det har vært viktige feil i *ideologien* i APA langt tilbake: Det mener jeg er godtgjort. Det er lettere å se det i dag. Med bedre ideologisk gangsyn kunne det vært mulig for oss i Norge å oppdage en del av disse svakhetene tidligere.

De sju spørsmåla er tatt opp og jeg har prøvd å gi noen foreløpige svar. Til slutt skal jeg prøve å trekke sammen trådene til noen slutninger.

SLUTNINGER

Disse sju svarene gir på ingen måte noe endelig svar på spørsmålet: Hva har skjedd i APA og i Albania? Men de gir et spor å følge i videre analyser, et spor som jeg er sikker på går i riktig retning. Å gi et fullgodt svar på årsakene til at et marxist-leninistisk parti skifter politisk farge, er ingen enkel oppgave. Derfor må vi ta ett skritt om gangen.

La oss til slutt trekke sammen trådene.

INDRE SVAKHETER I APA

Bak den revisjonistiske omveltninga i APA ligger en lang og komplisert historisk prosess. Det endelige bruddet med marxismen-leninismen ser ut til å ha skjedd i åra 1974 til 1976, fram mot den 7. partikongressen november 1976. Det var da opposisjonen, som tydelig nok støtta viktige prinsipper i Mao Zedongs tenkning, blei knust.

Prosessten var lang. Partiet blei danna i 1941, og blei statsbærende parti allerede i 1944 da fascisttroppene måtte rømme landet. Det er ingen tvil om at APA var et marxist-leninistisk parti. Det har ei stolt historie å vise til.

Som et hvert annet kommunistisk parti hadde APA både sterke og svake sider.

APAs *sterke* sider fram til revisjonismens gjennombrudd er åpenbare:

— Partiet gikk i spissen for en folkekrig mot italienske og tyske fascisttropper, og frigjorde landet uten direkte militær støtte fra Sovjets røde hær. Krigsinnsatsen var enorm, og den sikra landet sjølstendighet.

— Trass i svakheter i kampen mot Krustsjov-revisjonismen, sto APA side om side med Kinas Kommunistiske Parti i dette viktige oppgjøret.

— APA har gått i spissen for å bygge sosialismen gjennom mange år.

— APA og Enver Hoxha hadde sympati for den store kulturrevolusjonen i Kina som blei satt i gang i 1966. En del kulturrevolusjonære tiltak blei også satt ut i livet i Albania, sjøl om en må stille spørsmål ved hvor djuptgripende disse tiltaka egentlig var. Men det er i alle fall ingen tvil om at partiet forsøkte å styrke det sosialistiske demokratiet. Så seint som 1971—73 fans det et oppsving i debatten om viktige spørsmål, og veggavisene blei mye brukt.

APAs *svake* sider har ikke vært så lette å se tidligere. Dels skyldes det at de forelå som tendenser og ikke som fullt utvikla linjer. Dels skyldes det også at jeg og mange andre var for lite kritiske når vi vurderte APA og Albania.

I dag er det mulig å se i alle fall disse særegenhetene og svakhetene ved APA:

APA hadde stor respekt for det sovjetiske partiet under Stalins ledelse. APA lærte mye av SUKP. APA fikk svært mye økonomisk hjelp fra Sovjet.

I ideologien er det nå lett å se hvilke feil og svakheter APA trakk med seg fra tidligere tider, feil og svakheter som likner mye på avvik fra det sovjetiske partiet. Den viktigste feilen er utvilsomt den overfladiske og ensidige oppfatninga av *dialektikken*: loven om at det er motsigelser i alle ting.

Jeg tror faktisk at det albanske partiet aldri, ikke en gang på sitt beste, forsto dialektikken. Derfor var hele partiet dårlig rusta til å møte en verden i rask endring, der kravet til nye analyser var stort. Ei ensidig og statisk oppfatning av verden fører med seg en mengde feil, subjektivisme, dogmatisme og overfladiskhet. Jeg håper at svara på de sju spørsmåla viser litt om karak-

teren av slike feil og hva de fører til. La meg bare i stikkord minne om noen:

- Teorien om at det ikke fins antagonistiske (uforsønlige) klasser under sosialismen, altså ikke noe borgerskap og derfor ingen fare for kontrarevolusjon,

- ideen om at det fins bare ei linje i partiet, og at all opposisjon må slås ned med hard hand,

- ideen om at «hundre blomster skal blomstre og tusen tankeretninger strides» er borgerlig liberalisme som må bekjempes uten skån. Dette blir i virkeligheten ei tvangstrøye for folket — ikke bare i kulturspørsmål, men generelt. Det sosialistiske demokratiet blir etter hvert rituelt, og den byråkratiske sentralismen får mer og mer overtaket. Ikke en gang kulturrevolusjonære tiltak får gjennomgripende virkning når partiets *linje* for ytringsfrihet og massemobilisering er gal.

- APAs evne til å analysere endringer i verdenssituasjonen. APA-ledelsen har brukt den samme analysen av verden de siste åra som de brukte i begynnelsen av 60-åra. Når de insisterer på at USA fortsatt er den farligste imperialismakta og at krigsfaren ikke er stor eller økende, er det uttrykk for denne feilen.

De albanske lederne forkaster det Lenin kalte marxismens levende sjel, den konkrete analysen av den konkrete situasjonen. Når nabolandet Jugoslavia oppå det hele utnevnes til revisjonismens «sentrum», viser det hvor vanvittig ut av kurs APA-lederne har kommet.

- De marxist-leninistiske klassikerne studeres nesten ikke lenger. Lenin blir hylla, det blir også Stalin. Men ingenting tyder på at noen av *verkene* deres blir studert i hele partiet og av massene. I 40-åra hadde APA lite kjennskap til Mao Zedongs verker. I 60-åra endra nok dette seg, og så seint som i 1970/71 fans det en god del verker av Mao Zedong til salgs i Tirana. Men de siste fire-fem åra har de praktisk talt forsvunnet. I 1976 var det like vanskelig å finne ei bok av Mao Zedong i bokhandlene i Tirana som i Praha eller Berlin.

— APA-ledelsens syn på metoden med kritikk og sjølkritikk har ingenting med marxismen-leninismen å gjøre. Den som leser partidokumentene fra de tre-fire siste åra, må bli slått av hvordan de forherliger seg sjøl. Gjennomgangstonen er at APA er et strålende parti, et parti i uopphørlig framgang, et parti som følger en enestående framgangsrik politikk. Noen form for ydmyk og beskjeden holdning er det ikke mulig å finne. En mer *udialektisk* holdning til seg sjøl skal en leite lenge etter. Her er det negative ikke til stede, bare det positive.

Med ei sånn sjøloppfatning fins det knapt noen koster som kan feie vekk gammelt skitt og støv i partiet. Byråkratiske og borgerlige elementer får lov til å forsøke seg i fred, skjule sin borgerlige karakter og hensikt ved å gripe til super-revolusjonært ordbruk, og forberede den endelige kampen om makta i partiet og i statsapparatet.

— Dette feilaktige synet på kritikk og sjølkritikk henger også sammen med den sjåvinistiske tendensen. Dette er en tendens til å forherlige seg sjøl, ta seg sjøl som verdens navle, og ofre liten interesse for de sterke sidene til andre nasjoner og land. Denne sjåvinistiske tendensen har APA-ledelsen stått for i lang tid.

— Jeg vil også reise tvil om APA-ledelsens syn på økonomisk sjølberging. APA-ledelsen har de siste 10 åra framheva si egen linje for sjølberging. Noen ganger har de nærmest dradd i retning av isolasjon. Samtidig er det et faktum at først Sovjet, så Kina har gitt Albania svært mye hjelp. Den kinesiske hjelpa var enorm. Det ligger en motsigelse i å framheve sin egen konsekvente linje for sjølberging og samtidig *underslå* at Albania har mottatt enorm kinesisk hjelp. Dette er ingen kritikk av Kina. Det er tvert om en kritikk av de albanske lederne som nå prøver å late som om den kinesiske hjelpa var smuler.⁵⁴

FRA SVAKHETER TIL STORE FEIL

Samtidig slår de seg på brystet og skryter av sjølberginga si. Dette er uhederlig politikk.

Det får meg til å lure på hva *denne* kombinasjonen betyr:

- a) enorm kinesisk hjelp,
- b) betydelige økonomiske krisetegn fra 1971 til 1976,
- c) store og steinharde kamper i partiet fra 1974 til 1976, og
- d) ei linje for å knuse all opposisjon i partiet og folket med hard hand og tillate bare «en blomst med hundre blader».

Det virker som om økonomiske og politiske problemer oppsto på rad og rekke i denne perioden. Verdenssituasjonen endra seg også mye først i 1970-åra. Den sovjetiske sosialimperialismen konkurrerte hardere og hardere med USA. Det er forsvarlig å si at 1974 så et vendepunkt i styrkeforholdet mellom de to supermaktene: Sovjet kom på offensiven i forhold til USA. Kinas utenrikspolitikk tok mer og mer hensyn til den faktiske endringa. Et uttrykk for dette var at Mao Zedongs teori om tre verdener blei offisielt lagt fram for første gang i 1974.

Mange nye indre og ytre forhold gjorde at temperaturen i kampen om innenriks- og utenrikspolitiske spørsmål steig mot kokepunktet i Arbeidets Parti. Kampen mellom fløyene i partiet og særlig partiledelsen må ha vært særs hard. Det er tydelig at den fløya i partiet som hadde vært mot Mao Zedongs tenkning i lengre tid, raskt kom på offensiven. I og med at viktige prinsipper i Mao Zedongs tenkning faktisk sto svakt i det albanske partiet, er det ikke rart at denne gruppa vant maktkampen.

Denne fløya, med Enver Hoxha, Mehmet Shehu, Hysni Kapo, Ramiz Alia m.fl. i spissen, trengte et en-

delig brudd med Kina og med Mao Zedongs tenkning av flere grunner.

De trengte bruddet av *innenrikspolitiske* grunner. For at revisjonismen skulle kunne overta i partiet, måtte Mao Zedong, Mao Zedongs tenkning, Kina og Kinas Kommunistiske Parti settes i vanry i partiet og folket. Jeg tror det var spesielt viktig å rydde ut støtte til viktige deler av Mao Zedongs tenkning, marxismen-leninismen i vår tid. Teorien om at klassekampen fortsetter under sosialismen og at et borgerskap fortsatt fins, måtte utslettes. For å gjøre framveksten av et nytt borgerskap lettere måtte teorien om at et nytt borgerskap kan ta statsmakta under sosialismen, fordømmes og ryddes ut av partiet. Teorien om at det bare kan finnes ei linje i partiet måtte få status som dogme og teorien om at det er nødvendig med linjekamp i partiet fordømmes. På den måten kunne en rettferdiggjøre knebling av opposisjonen ved å vise til «marxismen-leninismen». Teorien om «hundre blomster», inkludert streikerett og fri meningsbrytning, måtte være farlige spørsmål for ei fløy som skulle etablere seg som eneherskende.

Det er bare ved å se på de innenrikspolitiske grunnerne at det er mulig å se hvorfor ei byråkratisk-borgerlig fløy i APA måtte gjøre opp med Mao Zedongs tenkning og provosere fram et brudd med Kina.

Men denne fløya trengte nok også bruddet med Kina av *utenrikspolitiske* årsaker.

Den første og viktigste grunnen mener jeg er at dominerende krefter i APA-ledelsen vil ha tilnærming til Sovjet. Med det verdensbildet og den utenrikspolitikken som APA-lederne nå har lagt opp, tjener de uventet åpenlyst sosialimperialismens interesser. Det er ikke slik i dag at APA-lederne har felles syn med Sovjet i enkelte tilfeller. Det er regelen. Jeg håper jeg har dokumentert dette bra nok i første del av denne artikkelen. APA-lederne har nådd et foreløpig botnnivå etter

at Vietnam med Sovjets støtte invaderte Kampuchea i desember 1978 og januar 1979. Mens en hel verden, unntatt Sovjet og de mest lojale lakeiene, fordømmer invasjonen, kommer APA-lederne med en skarp fordømming av «den kinesiske sosialimperialismen»!⁵⁵

Det er klart det er mange og store motsigelser mellom APA og Bresjnevs parti. Det er en virkelig og grunnleggende motsigelse mellom sosialimperialismen og det albanske folket og nasjonen. Det er historiske motsigelser mellom Sovjet-ledelsen og APA-ledelsen. Hoxha og de andre må ta hensyn til at holdninga i det albanske folket er fiendtlig til Sovjetunionen. APA-ledelsen må ta hensyn til verdensopinionen. Det fins mange flere motsigelser mellom Albania og Sovjet som lederne i Tirana må ta hensyn til. Jeg mener ikke å si at nå er det lagt en autostrada mellom Tirana og Moskva. Verden er for innfløkt til det.

Men APA-lederne tjener sosialimperialismens interesser rundt om i verden svært konsekvent. Det må skyldes at det fins en pro-sovjetisk fløy i APA-ledelsen som har styrka seg drastisk etter oppgjøret med de såkalte «anti-partigruppene» i 1974—1976. Jeg tror fortsatt at det fins meningsforskjeller om Sovjet i APAs nye sentralkomite. Jeg tror ikke det er så enkelt at alle de 77 medlemmene er for ei åpen tilnærming til Sovjet. Det som tydeligvis binder dem sammen er at de har bruk for et brudd med Kina og Mao Zedongs tenkning — av innenrikspolitiske grunner. Men jeg er overbevist om at det fins en sterk pro-sovjetisk fløy i den sittende sentralkomiteen.

Den andre utenrikspolitiske grunnen til bruddet med Kina kan være at APA-ledelsen vil gjøre APA til sentrum i den internasjonale marxist-leninistiske bevegelsen og opptre som et slags «moderparti». Dette er en teori eller partimodell som KKP har vært og er sterk motstander av. De aksepterer ikke noe slikt moderparti eller sentrum. Erfaringene fra det gamle Komintern

fra 1919 til 1943 stiller store spørsmålstegn ved en slik måte å samarbeide på i den internasjonale marxist-leninistiske bevegelsen. En slik tillemping kan umulig bli riktig om et eller annet sentrum eller «moderparti» bestemmer hvordan tillempinga skal skje. Linja må være: Likeverdige partier som ikke blander seg inn i hverandres forhold, som lærer av hverandres styrke og svakhet, som tilsammen utgjør en sterk kjede internasjonalt, men ikke i form av en sentraldirigert organisasjon.

APA-lederne vil ha det siste. Etter den 7. partikongressen pusta de til ilden så godt de kunne. «Internasjonalistiske møter» spratt opp i Vest-Tyskland, Lisboa og Roma. 8—10 partier var med. Etterhvert stilna det av. Motsigelser oppsto blant deltakerne. Blant annet hadde noen krefter i en del partier problemer med å godta angrepene på Mao Zedong. Disse angrepene var praktisk talt ikke offentlig kjent da. APA-lederne hadde likevel en plan om å opprette en slags «Internasjonale» i november 1977 på et møte i Tirana. Men planene falt i fisk. Motsigelsene var for store, og deltakerne for få.

Dette betyr ikke at APA-lederne har gitt opp håpet om å gjøre seg sjøl til «moderparti». Men mulighetene har blitt mindre. Ved inngangen til 1979 er det klart at et svært stort antall marxist-leninistiske partier støtter tre verdener-teorien og tar avstand — enten åpent eller internt — fra APAs angrep. Kanskje et 25—30-talls smågrupper, organisasjoner og partier støtter APA. Dette er et lite mindretall som har satt seg sjøl utafor den kommunistiske verdensbevegelsen.

TRE GODE RÅD

Hva skjer i APA og i Albania i tida framover? Det vil jeg overlate til framtida å svare på. Jeg har bare tre gode råd:

1. Vi må lære så mye som mulig av det som er skjedd. Det albanske folket og partiet har gitt viktige bidrag til verdensrevolusjonen. Dette må vi ikke gløømme. Og vi må lære av det negative: Hvordan var det mulig å tvinge gjennom et politisk fargeskifte i APA? Vi må også lære noe om hvordan vi sjøl skal analysere og forholde oss til sosialistiske land. *Det* har jeg forsøkt å si noe om i forordet.

2. Vi må håpe at Albania så langt det er mulig vil gå imot sosialimperialismen. Alle tiltak fra partiet og regjeringa som går mot Sovjet, ser jeg som positive. På statsplan håper jeg at Albania knytter så mange bånd til tredje verden-land og andre verden-land som mulig. Disse banda vil på sitt vis bidra objektivt til den internasjonale enhetsfronten mot supermaktene og særlig sosialimperialismen. Albania er sjøl et land i den andre verden, riktignok med trekk som likner tredje verden-land (jordbruket er fortsatt den dominerende næringa og industrien relativt lite utvikla sett i forhold til land som Vest-Tyskland og Norge). Trass i at utviklinga nå er ytterliggående og reaksjonær, er det å håpe at Albania i forholdet til andre stater kan bidra med tiltak som går imot sosialimperialismens interesser. I lengre tid har for eksempel APA-lederne vakla i forholdet til OPEC, Organisasjonen for oljeproduserende land. Noen ganger angriper de OPEC, andre ganger roser de OPEC.⁵⁶ Om angrepene på tre verdener-teorien var retningsgivende burde APA-lederne ha forkasta ethvert samarbeid med OPEC. Det ville vært det eneste logiske. Men kanskje tenker de på mulighetene for oljeimport. Sett i *det* perspektivet ville det lønne seg for APA-lederne å ha et godt forhold til OPEC. Sjøl

om motivet ikke er edelt, tjener det verdens folk og nasjoner om Albania etablerer et godt forhold til OPEC.

3. Det albanske folket kan nok være med på «det nye spillet» ei tid. Men før eller siden ser folkemassene at den nye kursen fører til reaksjon, både internasjonalt og innenlands. Herskere som ikke handler i samsvare med massenes behov og interesser, blir før eller siden avslørt. Det kan ta noe tid, men det skjer. Det er grunn til å minne om Mao Zedongs råd til alle som var skuffa over at sovjetpartiet skifta politisk farge og gjennomførte kontrarevolusjon i Sovjet. Han sa:

«Sovjetunionen var den første sosialistiske staten, og det var Lenin som skapte Sovjetunionens kommunistiske parti. Sjølv om revisjonistene nå har rana til seg ledelsen i det sovjetiske partiet og staten, vil jeg rå kameratene til å holde fast på overbevisninga om at massene av det sovjetiske folket og de sovjetiske partimedlemmene og kadrene er bra, at de ønsker revolusjon og at det revisjonistiske styret ikke kommer til å vare lenge.»⁵⁷

At folk flest er bra, gjelder også for Albania. At det albanske folket ønsker revolusjon — *det* er et perspektiv vi må holde fast ved i tida framover, uansett hva de albanske lederne måtte finne på.

«De dømte meg til passivitet og taushet»

*Intervju med Kasimierz Mijal,
formann i Polens Kommunistiske Parti
Beijing, oktober 1978*

Kazimierz Mijal er generalsekretær i det illegale Polens Kommunistiske Parti. I årene 1966—1978 oppholdt han seg i Albania. Av samtalen vi har hatt med ham får vi vite hvordan han førte en prinsipiell kamp mot revisjonismen, den anti-proletariske undertrykkelsen og de småborgerlige intrigene som den albanske ledelsen står for. I de siste årene forsøkte norske kamerater som besøkte Albania flere ganger forgjeves å få treffe Mijal. I den siste samtalen vi hadde med ham, sa han til oss: «Ikke nok med at jeg ikke fikk tillatelse til å treffe norske kamerater, men jeg fikk heller ikke lov til å treffe kamerater fra andre broderpartier. Spesielt etter den 7. partikongressen i 1976, nektet ledelsen i APA meg all hjelp med å opprettholde brevkontakt med ledelsen i PKP i Polen. På den måten svekket de den revolusjonære virksomheten til det illegale PKP. De dømte meg objektivt til passivitet og taushet, noe jeg ikke kunne godta. I den situasjonen så jeg ingen annen utvei ennå kjempe enda hardere.

Jeg oppholdt meg i Albania i over 12 år. Jeg har uhyre sterk sympati for det albanske folkets kamp, som nå drives under vanskelige forhold. Samtidig ser

jeg hvilke store skader det albanske folket påføres av den dumdristige politikken ledelsen fører.

Helt fra PKP ble stiftet i 1965 har partiet vårt og ledelsen i APA hatt motstridende oppfatninger når det gjelder problemet med hvilken rolle Kinas Kommunistiske Parti skulle spille i den internasjonale kommunistiske bevegelsen. Men hittil har disse meningsforskjellene ikke vært offentliggjort, fordi vi hadde håp om at de skulle bli stadig mindre og at vi til slutt skulle fjerne dem helt. Men i stedet for å bli bedre, har forholdet mellom APA og oss blitt stadig dårligere. En plutselig og alvorlig forverring i forholdet oppstod etter at den albanske ledelsen åpent angrep teorien om tre verdener på den 7. partikongressen i 1976. Personlig deltok jeg ikke på den partikongressen. Vi sendte bare et brev med hilsninger.»

LENGE LEVE DEN IDEOLOGISKE RØYKEN FRA «VENSTRE»

Hvordan fortsatte dere kampen etter den 7. partikongressen?

«Selv etter den 7. albanske partikongressen ga jeg ikke opp håpet om at de ville endre den feilaktige kursen de hadde slått inn på. Jeg orienterte ledelsen i APA både muntlig og skriftlig om at jeg var uenig i den feilaktige holdninga deres, spesielt når det gjaldt kritikken av teorien om tre verdener. Men jeg begynte først å tvile på om de ville være i stand til å rette opp feilene sine, etter at de hadde satt i gang en høyrøstet kampanje, fullstendig uten prinsipper og full av skjellsord, fornærmelser og utskjelling, mot teorien om tre verdener. Dette skjedde etter at noen partier i Latin-Amerika hadde offentliggjort en erklæring. I sentralorganet sitt trykte de i juli 1977 en redaksjonssartikkel med tittelen 'Revolusjonær teori og praksis',

der både form og innhold stod i motstrid til tittelen, og som vitnet om at ledelsen i APA stod og stampet i ei myr av venstrerevisjonisme. Uten argumenter eller noen som helst saklig begrunnelse krevde de i den artikkelen at leserne skulle tro blindt på alt det de skrev. Men vi vet at jo mindre lirumlarum og høytflyvende ideologisk røyk har til felles med revolusjonær teori og praksis, desto lenger til 'venstre' befinner den seg. I den situasjonen skrev jeg en omfattende artikkel med tittelen: 'Lenge leve Mao Zedongs ideer!'. Jeg hadde planer om å få den trykt i septembernummeret av 'Røde Fane', organet for PKPs sentralkomite, i anledning av ettårsdagen for Mao Zedongs død. Artikkelen ble liggende en hel måned i trykkeriet, og først i slutten av september fikk jeg beskjed om at den ikke kunne komme på trykk i avisen vår. Jeg fikk høre at jeg ikke kunne be om hjelp fra noe hold. På den måten stengte de organet for PKPs sentralkomite, 'Røde Fane', over natta. Jeg ga ikke opp kampen, men skrev flere eksemplarer av artikkelen på maskin, og sendte ett eksemplar til sentralkomiteen i APA. De fire andre eksemplarene tenkte jeg å sende til Tysklands Kommunistiske Parti (m-l), Italias Kommunistiske Parti (m-l), Spanias Kommunistiske Parti (m-l) og Brasils Kommunistiske Parti, men ledelsen i APA avsto min anmodning om hjelp til å få sendt disse brevene.»

SENSUR AV KORRESPONDANSE MELLOM PARTIENE

Hvordan reagerte du på det avslaget?

«Jeg sendte et brev til ledelsen i APA og protesterte på avgjørelsen. Jeg kritiserte skarpt at de hadde utvidet sensuren til å gjelde organet for sentralkomiteen i PKP og korrespondansen mellom sentralkomiteen i PKP og sentralkomiteene i andre kommunistpartier.

Det oppstod en selvmotsigende situasjon. I radioprogrammene på polsk angrep Tirana teorien om tre verdener, mens jeg ble nektet å trykke artikler i organet for sentralkomiteen i PKP til forsvar for teorien om tre verdener. Ledelsen i APA avslo også å ta imot brevet mitt, som angivelig skulle være «fiendtlig» og «provokatorisk». I januar 1978 skrev jeg en ny artikkel til forsvar for teorien om tre verdener, mot angrepet fra den 'venstreorienterte' eventyrpolitikken. En kopi av artikkelen sendte jeg til ledelsen i APA, men de ville ikke ta imot den, og opplyste at 'forbindelsene mellom partiene våre er brutt'. I denne situasjonen skrev jeg i februar 1978 en tredje artikkel, der jeg tok opp problemet med en kamp for at 'revisjonismen fra venstre' endelig skulle avsløres og knuses.»

INTRIGER FRA LEDELSEN I APA FOR Å SPLITTE PKP I POLEN

Men til tross for at ledelsen i APA gikk fram på denne måten, ble du fortsatt boende i Tirana?

«Som jeg alt har sagt, så ble jeg fortsatt boende i Tirana til tross for at forholdet mellom oss ikke lenger var normalt. Jeg hadde nemlig stadig et håp om at ledelsen i APA ville endre sin feilaktige kurs, som gjorde stor skade i den internasjonale marxist-leninistiske bevegelsen, men som først og fremst var en stor ulykke for det albanske folket. Men den albanske ledelsen gikk fra feilaktig teori til kontrarevolusjonær praksis. Etter at ledelsen i APA hadde brutt min brevforbindelse med ledelsen i PKP i Polen, viste de meg i hemmelighet at de drev splittelsesvirksomhet mot PKP i Warszawa for å frambringe en ny, revisjonistisk ledelse i PKP. I Warszawa tok representanter for ledelsen i APA kontakt med et medlem av ledelsen i partiet vårt, og opplyste ham om at Mijal var en 'fiende' av revolu-

sjonen og sosialismen, en 'forræder' av marxismen-leninismen, at han hadde kontakt med 'agenter' for de polske revisjonistenes innenriksdepartement og liknende avsløringer. Til slutt overrakte han et direktiv fra sin egen ledelse: Dere må åpent fordømme Mijal som 'fiende' og 'forræder'. Samtalen endte med at representanten for ledelsen i APA ble kastet ut. Likevel gav de ikke opp den kontrarevolusjonære virksomheten sin i Warszawa. I andre samtaler med andre medlemmer av PKP avtalte albanerne bak min rygg møte i utlandet mellom meg og representanter for PKP. Dette skjedde uten at jeg visste noe om det eller ante hva som lå bak. Først etter en flere timer lang samtale med en kamerat fra Polen, fikk jeg vite om APAs intriganter og løgnaktige splittelsesvirksomhet mot PKP i Warszawa.»

DE TVANG MEG TIL Å LA PKPs ARKIVER VÆRE IGJEN I TIRANA.

«Etter dette møtet i utlandet skjønte jeg at det var umulig for meg å bli i Albania. Jeg henvendte meg derfor til trofaste venner av arbeiderklassen og det polske folket, og bad om politisk asyl, og i slutten av mai fikk jeg positivt svar. Så skrev jeg et brev til ledelsen i APA, der jeg avslørte den splittelsesvirksomheten representantene deres drev i Warszawa. Samtidig henvendte jeg meg til dem og bad om tillatelse til å forlate Albania så snart som mulig. Men først i slutten av juni fikk jeg pass og utreisevisum, en halv time før flyavgang fra Tirana. På den måten ble jeg lovstridig og helt uten grunn holdt tilbake i Tirana nesten en hel måned. I løpet av juni satte ledelsen i APA i verk forskjellige former for åpen terror og utpressing mot meg. De forsterket bevoktningen av leiligheten min, koplet ut telefonen, og advarte meg på denne måten:

'Du må rette deg etter albansk lov, du kan dra til den kinesiske ambassaden, du har ikke lov til å ta med deg noen PKP-dokumenter ut fra leiligheten. Hvis du forsøker å ta med deg noen PKP-dokumenter, så advarer vi deg om at overvåkingen har fått beskjed om at det ikke skal tillates.' Det betydde at de truet meg med rettergang, dom og fengsel. Og endelig ble jeg tvunget til å la PKP-arkivene bli tilbake i Tirana. Attpåtil tvang de meg ganske frekt til å skrive under en erklæring om at jeg etterlot meg PKP-arkivene i Albania helt frivillig. Så jeg skrev en erklæring om hvilke forhold som rådet da jeg måtte la arkivene bli igjen. Og jeg siterte Lenins ord fra boka 'Radikalismen — kommunismens barnesykdom', der han sa at hvis bevæpnede banditter overfaller en ubevæpnet mann i skogen ved nattetider, retter en pistol mot brystet på ham og krever penger av ham, så er et kompromiss i en slik situasjon nødvendig og berettiget. Selvfølgelig ble erklæringen avvist av ledelsen i APA.»

«JEG HAR BARE TO TOMME HENDER, DERE HAR POLITIET OG HÆREN

«Til representantene for ledelsen i APA sa jeg: 'Dere har makta, politiet og hæren, mens jeg bare har to tomme hender. Jeg må altså gå med på et kompromiss.' Under slike forhold var det jeg forlot Albania. På den måten konfiskerte ledelsen i APA arkivene til PKP. Slike politiske gangstermetoder er det den albanske splittelsesgruppa bruker. De hadde jo verken albansk eller internasjonal rett og lov bak seg til å oppføre seg slik mot meg. De blåste i alle slags prinsipper om proletarisk internasjonalisme mellom marxist-leninistiske partier. Slik er praksis i 'venstrerevisjonismen'. Angrepet fra ledelsen i APA mot teorien om tre verdener er for dem bare et påskudd, et slags fiken-

blad. I virkeligheten angriper ledelsen i APA marxismen-leninismen og Mao Zedongs ideer. De angriper Kinas Kommunistiske Parti, det internasjonale proletariatets fortropp, festningen for verdensrevolusjonen og sosialismen. Ledelsen i Arbeidets Parti i Albania lider av ufeilbarlighet i revolusjonær teori og praksis og sosialistisk oppbygging. Tirana ser de som den reindyrkede marxismen-leninismens 'Rom' og som et 'sentrum' for verdensrevolusjonen og sosialismen. Enver Hoxha sier: 'Partiet tar ikke feil'. Paven er også ufeilbarlig, men bare når det gjelder saker som ikke hører denne verden til.»

Kazimierz Mijal

BIOGRAFISK MERKNAD

Født 15. september 1910, av bondeslekt. Eksamen fra finans- og økonomiavdelinga ved Akademiet for politikk i Warszawa. Før krigen arbeidde han i bank og var fagforeningsaktivist. Han var medlem av styrene i Generalrådet for Bankarbeidernes forening og hovedstyret for Sammenslutninga av åndsarbeidernes fagforeninger i Polen. I krigstida (1939—1945) var han med i «Proletaren», ei kommunistgruppe, og seinere blei han medlem av Det polske arbeiderpartiet da det blei stifta i 1942. Han var i rekkefølge med i landbruksavdelinga i sentralkomiteen i Det polske arbeiderpartiet, førstesekretær for Warszawa administrasjonsdistrikt, førstesekretær for Sør-Polen administrasjonsdistrikt og andresekretær for bykomiteen i Warszawa. Det første hemmelige plenumsmøtet i den nasjonale folkekomiteen (undergrunnsparlamentet) blei holdt i Warszawa fra 31. desember 1943 til kvelden 1. januar 1944. Han var både organisator og deltaker der, og arbeidde som sekretær for presidiet for Den nasjonale folkekomiteen til Polen blei frigjort. Under Hitlers okkupasjon gikk han sammen med Boleslaw Bierut og andre mot den høgreavvikler-tendensen som Wladislaw Gomulka stod for innfor Det polske arbeiderpartiet. Fra 1945 til 1959 var han medlem av

sentralkomiteen i Det polske arbeiderpartiet og etterpå medlem av Det forente polske arbeiderpartiet. Etter at Polen var frigjort, organiserte han de administrative statsorganene i Lodz-området og blei borgermester for Lodz. Fra 1947 til 1957 var han direktør for presidentens kontor og direktør for kontoret til det polske ministerrådet, sjøl med ministerrang, og to ganger var han statsråd for offentlige tjenester. I 1954 førte han kamp mot den moderne revisjonismen innafor rekkene i Det forente polske arbeiderpartiet, og fortsatte med det helt fram til kampen mot Gomulka-klikken. Fra 1956 til 1959 blei han holdt utafor sentralkomiteen i Det forente polske arbeiderpartiet og fra regjeringa. Han var generaldirektør for Investeringsbanken fra 1957 til 1964. I 1963 organiserte han ei hemmelig kommunistgruppe med seg sjøl som leder. Mer enn ti tusen eksemplarer av heftet «Seier gjennom kamp, passivitet og taushet fører til nederlag», som gikk mot revisjoniststyret til Gomulka-klikken, blei spredd over hele landet gjennom hemmelige kanaler. Følgen var arrestasjoner av marxist-leninistene. Mijal blei avsatt fra posten som generaldirektør for Investeringsbanken og var under nøye oppsyn fra sikkerhetsorganisasjonene i et halvt år. Seinere blei han overført til fellesselskapet for bygging av tungt maskineri, med ansvar utelukkende for økonomiske spørsmål. I desember 1965, da det hemmelige polske kommunistpartiet blei grunnlagt, blei han valgt til generalsekretær av sentralkomiteen i Polens kommunistparti. Sosialfascismen styrka terroristiltaka i perioden da Gomulka-klikken kjempa mot det hemmelige Polens kommunistparti, og som følge av dette måtte han reise fra landet i februar 1966. Fra 1966 til 1976 leda han fra utlandet den hemmelige virksomheten til Polens kommunistparti. Han redigerte «Røde Fane», sentralorganet for Polens kommunistparti, og skreiv mange artikler og hefter der han gikk ut mot Gomulka-Gierek-klikken og den russiske sosialimperialismens militære okkupasjon av Polen. Han styrka det uslitelige bandet mellom kampene som det polske proletariatet fører og de revolusjonære kampene til den internasjonale marxist-leninistiske rørsla som helhet. På den 7. kongressen til Arbeidets Parti i Albania i 1976, der Enver Hoxha-klikken ga seg ut på den «venstre»-eventyrske politikken å gå mot Mao Zedongs marxist-leninistiske teori om å skille mellom de tre verdener, forsvarte Mijal den revolusjonære marxismen-leninismen Mao Zedongs tenkning, og gikk dermed målbevisst mot denne splittervirksomheten i den internasjonale marxist-leninistiske bevegelsen. Han skreiv tre artikler tett på hverandre med tittelen «Lenge leve Mao Zedongs tenkning!» som blei offentliggjort i hefteform. Disse

artiklene avslørte det anti-marxist-leninistiske innholdet i Tiranas «venstre»-revisjonisme, avslørte at Tirana forsvarte den kontrarevolusjonære virksomheten mot partiet som «firerbanden» i Kina dreiv, og at Tirana ideologisk og politisk stod sammen med den russiske sosialimperialismen i å gå mot marxismen-leninismen-Mao Zedongs tenkning og Kinas Kommunistiske Parti under ledelse av formann Hua Kuo-feng, og i å gå til angrep på marxismen-leninismen. I mai 1978, etter at splittervirksomheten til agentene for Enver Hoxhaklikken mot den revolusjonære enheten i Polens Kommunistparti blei avslørt, under innfløkte forhold som kombinerte terror med utpressing, og etter at lederne i APA på gangstervis beslagla arkivene til Polens Kommunistparti, måtte Mijal reise fra Albania.

4. oktober 1978

PÅL STEIGAN

Gjest på en ikke-kongress

Jeg var invitert som gjest for å være til stede under den 7. kongressen til Arbeidets Parti i Albania (APA) i november 1976. Denne kongressen kom til å bli startskuddet for de albanske ledernes offentlige brudd med Kinas Kommunistiske Parti. Vi som var gjester på kongressen satt med andre ord i første losjerad under et viktig historisk vendepunkt i den internasjonale kommunistiske bevegelsen. Hvor mye skjønte vi av det som var i ferd med å skje? Hvor mye var det mulig å skjønne? Går det an å lære noe av det som skjedde for å ta med seg til neste korsvei?

KONGRESS-TRADISJONEN

Skikken med å invitere utenlandske delegasjoner til å være til stede på partikongressene eller -landsmøtene i de ulike kommunistpartiene er noe som er arva fra Komintern. I Komintern eller den 3. internasjonale blei slike partikongresser rene internasjonale tilstelninger, særlig i de store og innflytelsesrike partiene, og aller mest i Sovjetunionens Kommunistiske Parti. Komintern hadde jo erklært seg som «verdensparti» der

de nasjonale partiene bare var «seksjoner» som var underlagt «verdenspartiets» ledelse. Vedtak på de ulike «seksjonenes» kongresser kunne overprøves av Internasjonalens ledelse. Derfor fikk også den internasjonale deltakelsen på partikongressene en helt spesiell betydning.

Internasjonalen blei oppløst under den 2. verdenskrigen, men etter krigen fortsatte tradisjonen med internasjonale delegasjoner til partikongressene, faktisk i enda større omfang, fordi mange partier nå satt med statsmakta.

Det var et utall utenlandske delegasjoner på SUKPs 20. kongress i 1956 der Krustsjov og det nye borgerskapet gjennomførte den viktigste handlinga i kontrarevolusjonen sin, nemlig å sikre seg makta over partiet. Det var der Krustsjov holdt den hemmelige talen om Stalin der han fordømte alt Stalin hadde gjort. Taleren var så hemmelig at de utenlandske delegasjonene ikke visste om den, mens internasjonal presse ganske snart fikk vite hva Krustsjov hadde sagt.

På sin 8. kongress hadde også Kinas Kommunistiske Parti utenlandske gjester. De sju første kongressene var holdt i hemmelighet eller i frigjorte områder. Det var sikkert stor glede i Kina over at en kunne ta over internasjonal «skikk og bruk» ved å invitere utenlandske partier til kongressen for første gang.

Arbeidets Parti i Albania fulgte også protokollen. I 1965 var Kinas Kommunistiske Parti representert der, og Fidel Castro talte på vegne av de latin-amerikanske partiene. I 1971 hadde APA sin 6. kongress. For første gang kom ikke KKP's delegasjon. Nå veit vi at de politiske motsigelsene alt i 1971 var ganske skarpe mellom APA og KKP. Men det er neppe hovedgrunnen til at Kina uteblei. KKP hadde nemlig to år tidligere tatt et politisk oppgjør med denne forma for kongresspraksis. I samband med KKP's 9. kongress i 1969 blei det vedtatt å ikke invitere utenlandske gjester. Det ene-

ste konsekvente av KKP var derfor å utebli sjøl fra andre partiers kongresser. Grunnen til at KKP forandra praksis, var at de mente at utenlandsk representasjon ville hindre debatten og skade den kampen som nødvendigvis må føres i et så viktig forum som en partikongress. Vi kommunister i Norge aksepterte KKP's standpunkt og forsto det delvis, men vi var slett ikke helt enige. Vi hadde avgjort mer sympati med albanernes praksis med å invitere utenlandske delegasjoner. Vi hadde ingen virkelig forståelse av de problemene en slik praksis fører med seg. APAs 7. kongress har fått oss til å endre syn.

IKKE NOEN INFORMASJON PÅ FORHÅND

Vi var glade for invitasjonen fra det albanske partiet. Vi hadde i mange år sett på det albanske partiet som et erfarent og korrekt parti. Vi visste at det fans uenigheter både mellom oss og dem og mellom dem og KKP, men vi regna det som underordna det vi oppfatta som en enhet i hovedsaker. Vi regna det derfor som helt uproblematisk å delta på kongressen, og APA ga oss heller ikke noen som helst informasjon om det som skulle skje. Kongressen var ei sjelden anledning til å treffe kommunister fra hele verden, og ikke minst derfor var vi svært innstilte på å sende en delegasjon.

Det var venta av oss at vi ville holde en hilsningstale til kongressen. Den gjorde vi ferdig i god tid på forhånd. Som delegasjonens leder var det jeg som skulle holde den. Den er trykt som etterord til den norske oversettelsen av Enver Hoxhas beretning. Av mange er den blitt oppfatta og brukt som om den skulle være min kommentar til Hoxhas beretning. Men det er helt feil. Den var skrevet og oversatt til albansk lenge før vi hørte Hoxhas beretning. Hoxhas beretning var vedtatt

mange uker før kongressen. Den var ferdig trykt og oversatt til mange språk. Om vi hadde fått den tilsendt før kongressen er det et åpent spørsmål om vi i det hele tatt ville sendt noen delegasjon. Sannsynligvis ikke.

FÅ UKER ETTER MAOS DØD

Den albanske partikongressen blei holdt fra 1. til 7. november 1976. Det var bare sju uker etter Mao Zedongs død. Vi var fortsatt prega av tapet av Mao, vår tids største marxist-leninist, og vi venta at dette også ville prege den albanske partikongressen. Forsåvidt gjorde det det, men på en helt annen måte enn vi hadde forestilt oss.

Den norske delegasjonen kom til Tirana vel ei uke før kongressen. Noe av det første vi la merke til var at mange av de Mao-bildene som vi hadde sett i Albania tidligere var fjerna. Det var liksom bare det mest obligatoriske igjen. Jeg hadde venta noe annet rett etter Maos død, men jeg sa til meg sjøl at det ikke betydde noe. Bilder er jo tross alt ikke så viktige.

Årvåkenheten blei skarpere da vi hadde besøkt et par bokhandler med albansk og utenlandsk litteratur. Maos verker i fire bind var ikke der lenger. Vi undersøkte et par ganger for å være sikre på at det ikke var noe vi hadde oversett. Men nei. Maos verker glimra med sitt fravær, mens de tidligere hadde hatt en prominent plass. Vi var svært usikre på hva dette betydde, men var i hvert fall enige om at det ikke var snakk om tilfeldigheter.

Før kongressen besøkte vi fem av de viktigste distriktene i Albania. I samsvar med protokollen blei vi behørig bespist av partilederen i hvert distrikt. I løpet av samtalen nevnte alle sammen at de nylig hadde hatt distriktskongress i partiet og fire av dem nevnte at de sjøl ikke hadde sittet i ledelsen mer enn fra tre uker til

ei uke. Om det hadde vært kamp mellom to politiske linjer i deres partidistrikt? Neida, i deres parti fans det bare ei linje. Men forgjengerne deres var i hvert fall blitt avsatt i noe som begynte å se ut som en landsomfattende utrenskning. Så kamp hadde det vært. Hvorfor ikke innrømme det overfor oss? I vårt parti mener vi det er et sunnhetstegn med kamp i partiet. Vi fører den ikke for åpne dører til glede for våre motstandere. Men vi fører den. Uten kamp dør partiet.

HOXHAS BERETNING

Da vi kom inn i kongresshallen på den første dagen av kongressen fikk i hvert fall jeg et lite sjokk. Oppe på sceneteppet hang det et flere meter høyt bilde av Marx, Engels, Lenin og Stalin. Hvorfor jeg reagerte? Jeg visste jo at det albanske partiet til da ikke hadde snakka om Mao Zedongs tenkning slik vi gjør. Men de hadde vært veldig nær å omtale Mao som en av marxismens klassikere. Sjøl trudde jeg at de ikke hadde sagt noe programmatisk om Mao fordi han var en leder i en annen stat, og at Albania var tilbakeholdne med dette for ikke å bli oppfatta som «underbruk av Kina». Men det argumentet holdt ikke lenger etter Maos død. Jeg hadde håpa på at den albanske partikongressen i en slik situasjon ville slå fast at Mao ikke bare var en av marxismens klassikere, men en av de største. Bildene på sceneteppet i kongresshallen var symbol på at det motsatte var i ferd med å skje.

Som vanlig ved sånne tilstelninger var det bygd opp et «presidium» under bildene. På den ene sida satt lederne for de utenlandske delegasjonene. På den andre sida en del av den albanske sentralkomiteen, og i ei rekke foran politbyrået, med Enver Hoxha i midten.

Noen delegasjoner kom fra land der de levde i fullstendig illegalitet. Derfor satt de etter eget ønske på til-

skuerplass. Dette hjalp dem lite, fordi albansk TV filma dem daglig til glede for utenlandske ambassader med video-opptaker.

Hoxhas beretning tok to dager. Innledningsavsnittet og avslutninga leste han sjøl. Resten gikk over høyttaler fra et lydband. Beretninga var ferdigtrykt på forhånd, og kongressen gjorde ingen endringer underveis. Det kom heller ingen forslag til endringer eller tilføyeser.

Vi som var gjester hadde en del problemer med å følge med, fordi vi ikke hadde teksten foran oss. Etterhvert gikk det imidlertid opp for oss at beretninga inneholdt en skarp men indirekte kritikk av standpunkter som Kinas Kommunistiske Parti står for og som AKP(m-l) står for. Hoxha angrep begrepet «den tredje verden». Han advarte mot å snakke for mye om den økende krigsfaren, fordi det kunne føre til «klassesamarbeid». Og det var mye mer. Hoxha angrep offentlig standpunktene til mange av partiene i salen, uten at dette noen gang hadde vært tatt opp med dem i parti-til-parti-samtaler. Og delegatene klappa. Særlig på de punktene der Hoxha kom aller nærmest til et åpent angrep på KKP, reiste salen seg og klappa. Vi som var gjester, hadde ikke noe valg. Vi hadde ingen mulighet for å ytre oss. Det var albanernes kongress, ikke vår. Vi hadde alles øyne på oss. Skulle vi demonstrere ved å la være å klappe når vi var uenige? Saka var helt ny. Burde ikke den nye situasjonen diskuteres i partiet hjemme før vi eventuelt ga uttrykk for mishagsytringer? Vi trengte også å studere teksten nøye for å se om det kanskje var mer der vi var uenige i enn det vi kunne oppfatte gjennom to dagers intens lytting på simultantolkning. Altså bestemte vi oss for å vise pokerfjes. Klappe når alle andre klappa og ellers tenke vårt. Men vi måtte flire da vi leste «eksperten» Dag Halvorsen etter hjemkomsten som fortalte leserne av Arbeiderbladet at den 68 år gamle

Hoxha hadde vist sin utholdenhet ved å stå i to dager og holde en meget «maoistisk» tale.

GISSELPOLITIKK

En av de tingene som har gjort meg svært betenkt over den «gamle kongresspraksisen» med utenlandske gjester, er at den i prinsippet gjør en forsvarsløs mot å bli brukt, brukt som gissel. Det er nå helt klart at de albanske lederne brukte oss, uinformerte utlendinger, for å legitimere seg, innenriks og utenriks. Alt før Maos død hadde de albanske lederne bestemt seg for å gjøre den 7. kongressen til et forum for kamp mot marxismen-leninismen-Mao Zedongs tekning og Kina. Vi som var utenlandske gjester, skulle være med å gi angrepet tyngde ved vårt nærvær. På det viset var vi gisler.

Den albanske kongresspraksisen inneholder også et sterkt element av innblanding. De albanske lederne brukte invitasjonene til å bestemme hvem som er de virkelige kommunistene i forskjellige land. I land der det eksisterer to partier, brukte de invitasjonen til å «anerkjenne» det ene partiet. En ovenfra og nedadholdning. Det høye albanske lederskap anerkjenner hermed ... Forsøket på å holde i live en Kominterntradisjon som tida har løpt fra, var tydeligvis ikke tilfeldig. APA-ledelsen hadde klare planer om å gjenopprette et slags «Komintern» med Tirana som sentrum. Dette gikk til og med klart fram i Hoxhas beretning, der han talte om «store internasjonale møter» som han ville ha innkalt. Hvor? Hvem skulle avgjøre hvem som skulle møte fra et land der det var flere som kalte seg marxist-leninister?

De albanske lederne tok seg også retten til å rangere delegasjonene. Et problem som oppstår når mange likeverdige delegasjoner møtes er hvordan de skal plas-

seres. Det naturlige er sjølsagt å bruke en eller annen nøytral ordning, f.eks. alfabetisk. Men de albanske lederne hadde plassert delegasjonene etter hvordan de vurderte dem sjøl. Rangordninga gjaldt sjølsagt i presidiet, men fikk også så latterlige utslag som at de seks mest pro-albanske partiene blei tildelt store limousiner, mens de andre blei kjørt i mer vanlige biler. Ingen ville brydd seg om en sånn detalj, dersom en ikke visste at dette betydde at noen, nemlig APAs ledelse, hadde utropt seg til internasjonalt dommerkollegium med fullmakt til å sette stilkarakterer på alle og enhver.

Så lenge ingen forsøker å utnytte kongressen eller landsmøtet sitt slik de albanske lederne brukte sin 7. partikongress, kan det kanskje forsvares å delta på kongresser hos utenlandske partier. Men hvilken garanti har du mot sånt? Det viste seg at vi ikke hadde noen garanti. Det kan vise seg igjen.

DET VAR INGEN KONGRESS ...

Den 7. kongressen til APA var ingen kongress. Det var et velregissert show der alle replikkene var innstudert på forhånd.

Hvordan kan jeg si dette?

Jo, etter mine begreper er en kongress eller et landsmøte det høyeste organet i et parti. Det er et organ som skal fatte vedtak, diskutere og velge. Dersom partiet er sunt, er det bare naturlig at det er motsetninger på en kongress, kamp, polemikk. Men det var ikke noe sånt på APAs kongress.

Alle innlegga fra «grunnplanet» var skrevet uker på forhånd. Ikké en eneste delegat tok opp noe forslag. Ingen polemiserste mot noe som var sagt i noe tidligere innlegg. Det betyr ikke nødvendigvis at innlegga ikke sprikte politisk. Men det betyr at alle motsigelser blei

systematisk glatta over. Den sjuende kongressen til APA var en skjebnesvanger kongress. Den innleda den prosessen som skulle splitte den internasjonale kommunistiske bevegelsen. Når så avgjørende spørsmål er til behandling er det mildt sagt oppsiktsvekkende at det ikke er noen debatt, ingen motforestillinger. Var vi som gjester et middel til å kneble demokratiet i APA? Skulle vi brukes til å forstumme? Det er vanskelig å si. Kanskje var all opposisjon fjerna før kongressen. Men det er ingen tvil om at et presidium av utenlandske gjester utgjør et press på delegatene til å undertrykke uenighet og spille for galleriet. På den måten reduseres kongressen til et formelt skuespill der alle virkelige beslutninger er fatta på forhånd. Dette er det andre punktet som har fått meg til å innse at KKP hadde rett da de vedtok å ikke invitere utlendinger til sine kongresser.

Siden alle innlegg og alle vedtak var ferdige på forhånd og til og med trykt, og siden det ikke kom endring av så mye som et komma underveis, var kongressen reint formell. Den hadde ikke behøvd å bli avholdt i det hele tatt. Det albanske partiets høyeste organ var ikke noe annet enn skuebrød. Hva er det høyeste organet når det ikke er partikongressen? Kan et parti fortsette å være marxist-leninistisk når det kastrerer det høyeste organet sitt?

UTENLANDSKE BEKJENNELSER

Etter Hoxhas beretning kom de utenlandske talerne på rekke og rad. Den italienske taleren erklærte at hans parti var fullt ut enig i Hoxhas beretning. Hvordan kunne han si det? Var han i stand til å fatte vedtak om et nytt politisk program på vegne av sitt parti, når partiet hans ikke engang hadde sett dette programmet ennå? Eller var han en av de utvalgte som hadde fått for-

håndsinformasjon av albanerne? På vegne av et parti som til da hadde regna Mao Zedong som en marxist-leninistisk klassiker, fjerna han Mao uten å blunke. Ernst Aust fra Tyskland gikk lenger. Han utropte like godt Hoxha til klassiker på stedet. Det var å gå litt for fort fram for albanerne, så dette blei sensurert bort i Zeri i Popullits opptrykk av talen.

Etter noen flere hilsninger av denne typen kom Hoxha plutselig ut i pauserommet til de utenlandske delegatene og sa tilsynelatende umotivert: «Vi mener at Mao var en stor revolusjonær. Han var en stor marxist-leninist.» Dette sa den samme Hoxha som når dette skrives har utgitt en artikkel der han hevder at Kina aldri har vært sosialistisk og at Mao Zedongs tenkning er «revisjonisme». Dette skulle enten bety at Hoxha har snudd 180 grader på to år, eller at replikken var en taktisk skinnmanøver. Overfor oss fungerte den i hvert fall avledende. Den gjorde oss usikre på hvor langt de albanske lederne var villige til å gå i angrepet på Kina. Den bidro til å skape illusjoner om at det var godt mulig å avverge en splittelse.

INTERNASJONALISME?

Den store salen i operabygningen på Skanderbegplassen var ofte i kok. Slagord og trampeklapp. «Parti Enver!» og «Partia e Punes!» om igjen og om igjen. Vi reagerte sjølsagt ikke på det. Det var albanernes kongress, derfor var det rimelig at de ropte sine egne slagord. Men plutselig reagerte vi. Det skjedde under talene til de utenlandske gjestene. Jeg husker ikke hvem det gjaldt først, men jeg husker veldig godt hva som skjedde da gjesten fra Indonesia holdt sin tale. Han fortalte om den blodige undertrykkinga som hans parti var blitt offer for. Og han fortalte at partiet på tross av dette holdt fast ved en revolusjonære linja.

Trampeklapp. Så reiste salen seg og ropte «Partia e Punes!» (Arbeidets Parti i Albania). Deretter fulgte et slagord for Enver Hoxha før salen endelig falt til ro igjen. Pinlig. Dette var jo utilslørt sjåvinisme. Hadde virkelig delegatene på den albanske partikongressen en så dårlig forståelse for internasjonalisme at de til og med måtte bruke en sånn anledning til å hylle seg sjøl? Etter at vi hadde lagt merke til dette så vi hvor gjennomført det var. Nesten uten unntak ropte delegatene slagord for sitt eget parti når en av gjestene deres talte. En sjelden gang ble det ropt internasjonale slagord.

Dette er en episode, javel, men kom ikke å si at den ikke er typisk. I den albanske propagandaen er Albania det eneste virkelige sosialistiske landet i verden. (Dette har de først sagt eksternt etter kongressen, men oppfatninga har eksistert lenger.) Det albanske partiet lar ingen anledning gå fra seg til å framheve sin egen overlegenhet og ufeilbarlighet. Maos linje med at det er nødvendig å lære av alle nasjoner, er bannlyst i Albania. Med ei sånn skolering er det ikke merkelig at kongressen hyller seg sjøl på de mest upassende tidspunkter. Internasjonalismen blir en frase, noe en tar med seg fordi den er en del av et rituale. Men *respekten* for andre nasjoners kamp og erfaringer, respekten for andre partiers sjølstendige vurderinger, finnes ikke.

For den norske delegasjonen var det et sjokk å få dette demonstrert så klart. Kanskje burde det ikke ha vært noe sjokk. Hadde vi vært mer årvåkne ville vi sannsynligvis ha sett disse tendensene mye tidligere. Men det var et nyttig sjokk. Det skjerpet sansene og satte oss på sporet av noe svært viktig.

Albansk nasjonalisme er en viktig faktor for å forstå noe av det albanske partiets degenerering til et revisjonistisk parti. I en lang periode hadde nasjonalismen sammenfallende synspunkter med marxismen-leninismen, slik som i oppgjøret mot Krustsjov. Mye av den albanske polemikken mot Krustsjov dreide seg

om en albansk protest mot russernes krenking av albansk sjølråderett og uavhengighet. Denne protesten var rettferdig og progressiv. Men kritikken av Krustsjovs revisjonisme var grunn. Den var det Kinas Kommunistiske Parti og Mao som tok seg av.

I dag opplever vi hvordan de albanske lederne tar opp igjen Krustsjovs «analyse» av verden, hans forakt for de undertrykte nasjonene osv. Og vi opplever at de bruker albansk nasjonalisme for å mobilisere massene i Albania for denne «analysen». — «Det lille og reine Albania mot det store, stygge Kina.» Det er albansk nasjonalisme som gjør Jugoslavia til ei «supermakt» og ikke en konkret analyse av den konkrete verdenssituasjonen. I dette lyset var ikke det som skjedde på kongressen en glipp, men en del av ei logisk utvikling.

HVILKEN ROLLE SPILTE VI?

Den talen jeg holdt, var ikke noen kommentar til Hoxhas beretning. I den politiske sammenhengen den sto, bidro den sjølsagt overfor det albanske folket til å skape inntrykk av massiv internasjonal støtte til APA-ledelsens politikk. I likhet med alle som sendte hilsner til kongressen, også KKP, trakk vi fram det vi oppfatta som positive saker ved APAs politikk og roste det.

Men det var malurt i begeret også. AKP(m-l)s hilsen inneholdt ei klar understreking av KKP og Mao Zedongs rolle i kampen mot den moderne revisjonismen. Dette blei lagt merke til, og kom til å stå som en motvekt til den kampanjen mot Mao og Kina som var i emning.

I kongresshallen var det lite vi kunne gjøre når vi først var der. Men etter kongressen skulle det holdes et masse møte, der det skulle holdes en tale av en representant fra hver verdensdel. Som europeisk parti hadde vi sjølsagt et ord med i laget.

På dette tidspunktet hadde det tyske KPD (m-l) gått ut med offentlig støtte til «firerbanden» i Kina. Det hadde nettopp skjedd, og var ukjent for alle andre enn tyskerne sjøl, de albanske lederne og noen få til. Vår delegasjon fikk så vidt greie på det.

Dette gjorde at vi ikke kunne godta Aust som taler for de europeiske delegasjonene. Det ville være en anti-kinesisk demonstrasjon, og det var sjølsagt også de albanske lederne klar over. Det var derfor de jobba så aktivt bak scenen for å få Aust som taler, og det var derfor de lot som om de ikke visste om hans støtte til «firerbanden». Til slutt blei det lagt ned veto mot Aust fra vår og andre partiers og organisasjoners side. Jeg vil ikke overdimensjonere betydninga av denne episoden, men det var i hvert fall ett skudd for baugen for planene til de albanske lederne.

ETTER KONGRESSEN, HVA SÅ?

Det var klart for oss etter kongressen at den ville få uoverskuelige følger for den internasjonale marxist-leninistiske bevegelsen. Vi bestemte at vi skulle holde den begynnende splittelsen intern inntil videre og først av alt ta det opp i vårt eget parti. Vi forsøkte å opptre sånn at vi ikke skulle bidra til unødig skjerping av splittelsestendensene. Det var klart at den albanske ledelsen sto for et moderne revisjonistisk avvik fra den kommunistiske teorien. Men hvor langt var de villige til å gå? Var det umulig å få dem til å ta rev i seila? På den tida var vi klar over visse feil i de albanske ledernes politikk, men vi drømte ikke om at de to år seinere skulle være ute av stand til å fordømme en invasjon i Kampuchea eller at de skulle kalle frigjøringsbevegelsen i Eritrea «reaksjonær».

Jeg angrer ikke på at vi gjorde vårt beste for å motvirke en splittelse eller at vi venta i det lengste med å

gå ut offentlig med kritikk av de albanske lederne.

Men jeg mener at vi var for lite årvåkne. I enhetens navn glatta vi over faktiske motsigelser for oss sjøl. Dermed var vi ikke på vakt overfor de feilaktige tendensene som fans innafor det albanske partiet i mange år før den 7. partikongressen. Det kan forsvares at en i ei viss tid glatter over den typen motsigelser utad, men det tjener ikke til noe å gjøre det innad. Marxismen er ei kjempende lære. Det er bare naturlig at det oppstår motsigelser og kamp, også mellom partier som har vært enige i mye. Teorien om «monolittisk enhet» duger ikke innafor et parti, og den duger enda mindre internasjonalt. Den 7. kongressen til APA var et angrep på marxismen-leninismen, derfor var den negativ. Men fordi vi kan trekke viktige lærdommer av den, kan den også bidra med noe positivt. Det skal bli lettere å avsløre talsmenn for den moderne revisjonismen i framtida.

Kinas erklæring om forholdet til APA, 7. juli 1978

*Brev frå det kinesiske
utanriksdepartementet til
den albanske ambassaden i Kina,
Beijing 7. juli 1978.*

Utanriksdepartementet i Folkerepublikken Kina helser ambassaden for Den sosialistiske folkerepublikken Albania i Kina, og har den ære å slå fast følgjande:

På oppmoding frå den albanske regjeringa har den kinesiske regjeringa sidan 1954 gjeve økonomisk og militær hjelp til Albania for å styrkja venskapen mellom dei to folka og det venskaplege tilhøvet mellom dei to landa i samsvar med prinsippa for marxismen-leninismen og den proletariske internasjonalsmen. Oppfyljing av avtalane mellom Kina og Albania har ført til at den kinesiske regjeringa har lagt ut meir enn ti millionar yuan renminbi, og det meste av dette er betalt ut alt. Kina sa seg samd i å hjelpa Albania med å byggja 142 fullstendige prosjekt. Av dei er 91 fullførte, 23 er i all hovudsak fullførte eller under bygging og 17 andre er oppmålt og under utteikning. Nye industrigreiner i Albania som er bygd med kinesisk hjelp, omfatter jern og stål, kunstgjødsel, kaustisk soda, syrer, glass, koparlegering, papir, plastikk og våpenindustri.

Prosjekt bygd med kinesisk hjelp i industrigreiner som alt fanst, omfattar elektrisitet, kol, olje, verkty, lett-industri, tekstil, bygningsmateriale, samferdsel og kringkasting. Dei hjelpte mykje til å utvida produksjonsevna deira. Kina skaffa Albania store mengder våpen og utstyr gratis. Nesten 6000 kinesiske ekspertar vart sende til Albania opp gjennom åra på hjelpeprosjekt. Kina hjelpte Albania med å lære opp store mengder tekniske kadrar innanfor økonomi og militærvesen, og meir enn 2000 av dei fekk opplæring i Kina. Det er tydeleg for alle fordomsfrie personar at Kina har oppfylt hjelpeavtalane med Albania samvitsfullt og ikkje krenkt dei, og at den kinesiske hjelpa har tent til å styrkja og ikkje svekka den økonomiske utviklinga og forsvarsbygginga i Albania.

Kina har hjelpt Albania mens landet sjøl stod overfor mange vanskar. Vi sende 1,8 millionar tonn matkorn til dykk då våre eigne matforsyningar enno ikkje strekte til. Vi skaffa dykk meir enn ein million tonn stålprodukt då det ikkje fanst nok stål til å dekkja eigne behov. Vi skaffa dykk meir enn 10 000 traktorar mens mekaniseringsnivået i vårt eige jordbruk enno er heller lågt, og vi må lita på handkraft og trekkdyr. Sjølv om vi ikkje kan produsera nok elektrisk kraft enno, hjelpte vi dykk å fullføra eller fullføra i all hovudsak seks kraftstasjonar av ulik storleik med total kapasitet på 885 000 kilowatt, slik at Albania vart meir enn sjølvhjelpen med elektrisitet. Vi skaffa dei væpna styrkane dykkar nye kinesisk-produserte stridsvogner og kampfly tilmed før våre eigne styrkar hadde dette utstyret. Med hardt tiltrengt utanlandsk valuta kjøpte vi frå utlandet, og utførte att til dykk, det utstyret vi sjølve ikkje kunne laga enno til nitrogengjødsselfabrikken i Fieri. Vi utførte særskilde eksperiment og prøveproduksjon for dykk i meir enn 12 år, brukte meir enn 100 millionar yuan renminbi, for å få bygd eit integrert metallurgisk kombinat som bruker dyk-

kar samansette laterittmalm av nikkel, kobolt, jern og krom som råmateriale, trass i at vi ikkje hadde noko praktisk røynsle på dette feltet, og då den teknologien og det utstyret som trongst ikkje var å få på den internasjonale marknaden. Av dei 29 fabrikkane i dette kombinatet er 20 fullført og i arbeid. Prosjektet hjelp-te Albania til å produsera eige jern og stål for første gong i mars 1976.

Kina tok til med veikt økonomisk og teknisk grunnlag, og i dei siste åra vart nasjonaløkonomien og påverka av sabotasjen til Lin Biao og «firarbanden», forutan alvorlege naturkatastrofer. Difor er det naturleg at vi ikkje kunne gje dykk kva det måtte vera de ville ha når som helst de bad om det. Men folket i Kina kan seia med sinnsro at dei sparte på mat og klede og gjorde sitt beste for å hjelpa Albania i den proletariske internasjonalsismens ånd.

Det må og peikast på at vi har halde fram med å oppfylle hjelpelovnadene våre trass i at den albanske sida i seinare år gong på gong har gått til åtak på innan- og utanrikspolitikken til Kina i insinuasjonar. I 1975 gjekk vi med på å skaffa dykk eit nytt rentefritt lån på 500 millionar yuan renminbi og underskreiv ein ny avtale om gratis militærhjelp. Frå og med det 7. landsmøtet i Arbeidets Parti i Albania i november 1976, tok dei albanske leiarane til med giftige offentlege åtak på den store leiaren for det kinesiske folket, formann Mao, og det kinesiske kommunistpartiet, og såra kjenslene deira djupt. Sjølv under slike tilhøve verdsette Kina venskapen mellom det kinesiske og det albanske folket og heldt fram med å hjelpa Albania. Dei kinesiske ekspertane arbeidde vidare i samsvar med avtalen. I tida frå 1977 til no har Kina sendt nær på 300 000 tonn økonomiske og militære hjelpeforsyningar til Albania, hjelpt Albania til å fullføra eller i hovudsak fullføra 10 byggeprosjekt, gått med på førespurnaden frå den albanske regjeringa om å utsetja

nedbetalinga av gjelda på 217 millionar yuan renminbi som skulle inn før 1980 til perioden 1991—2000 og skrive under ein avtale om at Kina skal forsyna Albania gratis med delar til militært utstyr. At den kinesiske regjeringa og folket nærer oppriktig venskap for det albanske folket, og at dei verkeleg ønskjer å halda ved lag samarbeidet mellom dei to landa, er openbert for dei breie massane av folket, kadrane og soldatane i Albania.

Leiarane for Albania har mange gonger snakka varmt om hjelpa frå Kina. Enver Hoxha, førstesekretær for sentralkomiteen i det albanske partiet, sa i meldinga til det sjette landsmøtet i 1971 at Kina hadde gjeve Albania «stor og ueigennyttig internasjonalistisk hjelp» og at «det albanske folket og partiet er djupt takksame mot det kinesiske folket, det strålende kinesiske kommunistpartiet og formann Mao Zedong for den broderlege hjelpa til den sosialistiske oppbygginga og trivselen og styrken til det sosialistiske fedrelandet vårt.» Då Mehmet Shehu og Enver Hoxha vende seg til formann Mao, statsminister Zhou og sentralkomiteen i Kinas Kommunistiske Parti på vegner av sentralkomiteen i sitt eige parti i november 1975, sa dei at «Folkerepublikken Kina har òg gjeve folkerepublikken Albania hjelp på området for nasjonalt forsvar ved å skaffa det gratis våpen, ammunisjon, krigsartikler og utstyr. Hjelpa de har gjeve oss til det nasjonale forsvaret har stor tyding for folket og partiet vårt.»

Men no har den albanske sida, etter eigne politiske behov i innan- og utanrikspolitikken og medan de styrker den politiske anti-Kina-kampanjen, lausaktig bakvaska Kinas hjelp til Albania og freista å sabotera det militære og økonomiske samarbeidet mellom oss to. Her syner vi til berre nokre av mange kjensgjerningar.

1. I første kvartal av 1978 drøfta den albanske vise-ministeren for industri og gruvedrift med oss spørsmålet om kinesisk hjelp til å byggja eit integrert metallur-

gisk kombinat og andre prosjekt. Då insisterte han på at vi skulle fastsetja ein leveringsplan for teikningar og utstyr til stålplatekaldvalseverket, verket for saum-lause rør, og rujernstøyperiet endå det ikkje fanst resultat frå eksperimenta. Då vi protesterte på dette urimelege kravet, nekta han å drøfte saka vidare, hevda at det Albania hadde sagt var «endeleg og kategorisk», og avslutta frekt samtalan. Dette var ikkje berre eit hinder for å få løyst ei rekkje forhandlingsspørsmål som stod att, men stogga og arbeidet på hjelpeprosjekta med stålplatevarmvalseverket og rørsveiseverket, der vi var blitt samde.

2. Når det gjeld Ballsh-raffineriet forklåra dei kinesiske ekspertane for lenge sidan i detalj til leiinga og staben der kvifor det var naudsynt å halda seg strengt til driftsreglane. Anlegget verkar under høge temperaturar og press og produkta er brennbare og eksplosive. Men etter at raffineriet vart sett i produksjon tidleg i 1978, såg den albanske leiinga bort frå den tekniske rettleiinga frå dei kinesiske ekspertane og braut driftsreglane, slik at det førte til åtte alvorlege ulykker over ein periode på vel tre månader. Til dømes er det ein regel om at vatninnhaldet i råolja som blir brukt i hydrogenraffineriet ikkje må vera over ein prosent. Men den albanske sida brukte råolje i prøveproduksjonen med eit vatninnhald heilt opp i 70 prosent, slik at det vart produksjonsstogg. Meir alvorleg var det at den albanske sida bak ryggen på dei kinesiske ekspertane stengte alle ventilane på koksbränneriet, som hadde vore i normal produksjon, og fekk det opp i alt for høg temperatur. Dette vart opplagt gjort for å laga ei større ulykke og så leggja skulda på dei kinesiske ekspertane og setja Kina i vanry.

3. Når det gjeld marinebaseprosjektet som vart bygt med gratis hjelp frå Kina, vart arbeidsavbrotet forårsaka av at ein seint i arbeidet oppdaga karstholer* med gjennomsurkling av vatn. Desse var oversedde før av di

den albanske sida hadde gjort dårlege geologiske undersøkingar. I oktober 1977 vart den kinesiske sida beden om å senda ekspertar for å hjelpa til å få løyst problemet. Kina svarte ja i januar 1978, etter å ha brukt noko tid på å tenkja gjennom problemet. Men den albanske sida brukte ventetida som påskot til å ombestemma seg, ta på seg arbeidet sjølv og avslutta den kinesiske hjelpa for dette prosjektet. Dessutan nytta den albanske sida høvet til å gå til åtak på militærhjelpa frå Kina som heilskap, og klaga urettvist Kina for å «skada» det nasjonale forsvaret til Albania.

4. I mars 1978 sa den kinesiske sida frå til den albanske sida at halsane på midtakslane til H-5-helikoptra måtte attende til Kina til sjekk og reparasjon. avdi det var oppdaga ein mangel i framstillingsprosessen. Dette vart gjort i godvilje og burde fått eit positivt svar frå den albanske sida. Men albanarane nekta å senda halsane attende til sjekking og reparasjon, og kunngjorde samstundes at den kinesiske sida ville få ansvar for alle uhell. Dette er uhyrleg!

5. Avtalen fastset, og det er vanleg byggjeproedyre, at prøvekonstruksjon berre kan koma i gang når dei naudsynte vilkåra er skapte. Men i mai 1978 insisterte den albanske sida på at dei kinesiske ekspertane skulle handla på deira pålegg om å setja i gang prøveproduksjon utan naudsynte vilkår på den nyutvida verkstaden på Enver Hoxha maskinverktøyfabrikken og Valis-kolgruva. Då dei kinesiske ekspertane protesterte, gjekk den albanske sida i gang på eiga hand mens dei hevda at den kinesiske sida måtte ta ansvaret om noko gjekk gale. Samstundes fann albanarane på ulike påskot og braut avtalen ved å nekta å underskriva dokument ved operasjonsstart for prosjekt som var fullførde, der prøveproduksjonen var gjennomført, som

* Karst — porøst kalksteinsfjell med holer, gjennomsildring av vatn og underjordiske elvar.

sintersteinfabrikken* og smelteomnen og somme verkstader i metallurgikombinatet.

6. Det var vanleg praksis gjennom over tjue år og det var i samsvar med avtale at den kinesiske sida sende faktura med kvar levering av utstyr og materiale til eit prosjekt, og både sidene stadfesta kostnadene for det fullførte prosjektet ved sluttoppgjer då balansen vart betalt til ei eller anna av sidene, alt ettersom. Men i mai 1978 nekta plutselig albanarane å ta mot tjuefem fakturaar, i alt på nesten 100 millionar yuan renminbi, som kinesarane leverte for utstyr, materiale og frakt for hjelpeprosjekt som vart bygde mellom desember 1977 og april 1978. Dette avtalebrotet gjorde det uråd å halda fram med normalt samarbeid mellom dei to landa.

7. Det danna seg ein propp i smelteomnen i metallurgikombinatet avdi albanarane såg bort frå teknisk rettleiing frå dei kinesiske ekspertane. Så snart dei kinesiske ekspertane oppdaga det, på 17. mars 1978, sa dei frå til leiinga ved verksemda og verkstaden. Dei tilrådde gong på gong effektive tiltak for å gjera skaden minst råd og hindra at proppen vart større, men dei vart ikkje høyrde. Det var ikkje før 22. mai at den albanske maskinimportkorporasjonen gjorde framlegg til kinesarane om å bruka ein kinesisk ekspert for å få sprengt bort proppen. Medan kinesarane heldt på å granska og samtykkja i denne oppmodinga, sende det albanske utanriksministeriet over ein note den 31. mai 1978 om at Kina måtte senda nokon til Albania innan to—tre dagar for å sprenga vekk proppen, elles ville albanarane gjera det sjølve og halda Kina ansvarleg for følgjene. Denne ultimatum-liknande førespurnaden kunne ingen suveren stat godta, og var i røynda umogleg å koma i møte. Men for å halda ved lag sa-

* Sinterstein — koksliknande brennsle som vert framstilt i jern- og stålproduksjon. — *Red.*

marbeidet mellom dei to landa, slo den kinesiske sida fast at om albanarane verkeleg ville ha bort ein kinesisk ekspert, måtte dei senda eit brev som kinesarane kunne vurdera. Men den albanske sida nekta å senda noko brev. Alt dette syner at albanarane er ute og lagar sak med overlegg for å sabotera samarbeidet.

8. I brev til den kinesiske ambassaden i Albania dagsett 29. april og 20. mai kjem det albanske utanriksdepartementet med heilt grunnlause klagemål mot dei kinesiske ekspertane, og hevdar at dei «hadde overlagte planar om å skada økonomien til Albania», at Kina «sette hinder i vegen» for hjelpa til Albania «som braut» avtalane og «valda alvorleg skade» på den albanske økonomien. 7. juli 1978 sende det kinesiske utanriksdepartementet eit svarbrev til albanarane, der det uttrykte von om ei utveksling av synspunkt via brev og ei løysing på meiningsskilnadene mellom dei to landa slik at samarbeidet kunne halda fram. Men den albanske ambassadøren i Kina nekta å ta mot brevet eller løysa problema gjennom rådføring.

Alt dette syner at den albanske leiinga har bestemt seg for å føra ein anti-Kina-kurs, gå frå avtalane mellom dei to sidene om kinesisk hjelp til Albania med overlegg, og bakvaska og freista å fabrikerar falske klagemål mot dei kinesiske ekspertane, og saboterte det økonomiske og militære samarbeidet mellom Kina og Albania planmessig og systematisk. De gjorde det uråd for oss å halda på med hjelpearbeidet samstundes som de blokkerte vegen til å løysa desse problema ved rådføring. Under slike tilhøve har ikkje den kinesiske regjeringa noka anna val enn å stansa den økonomiske og militære hjelpa og utbetalingane til Albania, og kalla heim dei militære og økonomiske ekspertane som arbeider der no. Den kinesiske regjeringa vonar at den albanske regjeringa vil gjera det lett for dei kinesiske ekspertane å venda attende. Brotet i det økonomiske og militære samarbeidet mellom Albania og Kina er

heilt og halda valda av albanarane, som må ta fullt ansvar for det.

Den kinesiske regjeringa har alltid verdsett venskapen mellom folka i Kina og Albania og vonar framleis å halda ved lag normale tilhøve mellom Kina og Albania.

Utanriksdepartementet i Folkerepublikken Kina nyttar med dette høvet til å forsikra ambassaden for Den sosialistiske folkerepublikken Albania på ny om sin høgaste vørdnad.

Beijing, 7. juli 1978

NOTER

1. Mao Zedong, *Samtale august 1964*. s. 20
2. «Kinesisk krigshissersk politikk og Hua Guofengs besøk til Balkan», Albanian Telegraphic Agency (ATA), 3. september 1978. Sitatet som følger på side er henta herfra. s. 23
3. «Kina inngår-aftaler med regeringerne — ikke med folkene», *Albanien*, Vennskapsforeningen Danmark—Albanien, september 1978. s. 28
4. *Xinhua* (Telegrambyrået Det nye Kina) London, november 1978 — januar 1979. s. 31
5. Leder fra *Zeri i Popullit*, Albanian Telegraphic Agency (ATA) 5. januar 1978. s. 32
6. «Imperialister, hendene vekk fra Vietnam», leder fra *Zeri i Popullit*, ATA 24. juni 1978. s. 33
7. «Farlige intriger fra sosialimperialistene i Asia», artikkel fra *Zeri i Popullit*, ATA 11. november 1978. s. 33
8. Enver Hoxha, «Albania går tillitsfullt og uredd framover», Tale på møte med velgerne i valgkrets nr. 209, Tirana, 8. november 1978, s. 33. s. 34
9. «Om hendingene i Kambodsja», ATA 9. januar 1979. s. 34
10. Enver Hoxha, *Melding til det 7. landsmøtet i Arbeidets Parti i Albania*, Forlaget Oktober a/s 1977, s. 172. s. 34
11. «Teorien om den alliansefrie verden» og «teorien om tre verdener» er enhet for å forsvare den imperialistiske tingenes tilstand», artikkel fra *Zeri i Popullit*, ATA 30. juni 1978. s. 35
12. «Farlige intriger fra sosialimperialistene i Afrika», artikkel fra *Zeri i Popullit*, ATA 11. november 1978. s. 36
13. «Kinesisk krigshissersk politikk og Hua Guofengs besøk til Balkan», ATA 3. september 1978. s. 36
14. Denne boka foreligger ennå ikke oversatt fra albansk. Kildene foreligger imidlertid i meldinger fra Arbeidets Parti i Albania (ATA 20. desember 1978 og 6. januar 1979). s. 37

15. Enver Hoxha, «Vår politikk er en åpen politikk, en politikk bygd på proletariske prinsipper», Forlaget Oktober, s. 17. s. 37
16. Samme sted, s. 14. s. 38
17. «Det kinesiske utenriksdepartementets brev til den albanske ambassaden i Kina», Xinhua 14. juli 1978, s. 116 i denne boka. s. 38
18. Åpent brev til KKP's ledere, (ATA 29.7. 1978) s. 39
19. Samme sted. s. 39
20. «Hvorfor delte Lenin etter den første verdenskrigen landa i tre grupper?», Beijing Review nr. 6. 1978. s. 41
21. «Hvordan skilte Marx og Engels mellom de politiske kreftene i Europa i andre halvdel av 1800-tallet?» Beijing Review 4/1978. s. 41
22. Se Mao Zedong, «Om den internasjonale enhetsfronten mot fascismen», 23. juni 1941, *Om den andre verdenskrigen*, Forlaget Oktober a/s 1977, og «3 verdener. En kommentar til angrepene mot Mao Zedongs inndeling av verdens land i tre grupper», Røde Fane 1/1978 s. 12. s. 41
23. *Grunnlov for den sosialistiske Folkerepublikken Albania* «8. Nentori»-forlaget, Tirana 1977, s. 17. s. 42
24. Mao Zedong, «Om motsigelsen» (1937), *Verker i utvalg*, bd 1, s. 313, Forlaget Oktober a/s 1979. s. 47
25. Mao Zedong, samme sted, s. 314. s. 47
26. *Sovjetunionens Kommunistiske Partis (bolsjevikenes) historie*, s. 360, Forlaget Oktober 1974. s. 49
27. Mao Zedong, «Ei dialektisk holdning til indre enhet i partiet (1957) *Verker i utvalg* b 5, Forlaget Oktober a/s 1977, s. 530. s. 50
28. Se f.eks. Nexhmije Hoxha, «Noen grunnleggende spørsmål i den revolusjonære politikken til Arbeidets Parti i Albania om utviklinga av klassekampen», «8. Nentori»-forlaget Tirana 1977. s. 11
29. Mao Zedong, «Forord og etterord til *Undersøkelser på landsbygda*» (mars—april 1941), *Verker i utvalg*, bind 3. s. 53
30. Enver Hoxha, *Melding til det 7. landsmøtet i Arbeidets Parti i Albania*, s. 74, norsk utg., Forlaget Oktober a/s 1977. s. 54
31. Mao Zedong, «Taler på en konferanse for sekretærene i parti-

komiteene for provinsene, byprovinsene og de autonome områdene» (januar 1957), *Verker i utvalg*, bind 5, norsk utg. Forlaget Oktober, s. 385—6. s. 56

32. Mao Zedong, «Om den riktige behandlingen av motsigelser i folket», (februar 1957), *Verker i utvalg*, bind 5, s. 420—21, Forlaget Oktober a/s 1977. s. 58

33. «I det sosialistiske Albania skinner det frie, trygge og lykkelige livet som sollyset — fra møtene mellom kandidatene til plassene i folkeforsamlinga og velgerne», ATA 5. november 1978. s. 59

34. Ndreci Plasari, «Arbeidets Parti har alltid fulgt ei eneste marxist-leninistisk linje», *Albania today* 2/1977. s. 61

35. Enver Hoxha, *Melding til det 7. landsmøtet i Arbeidets Parti i Albania*, Norsk utg., Forlaget Oktober a/s 1977, s. 39, 42, 52—3, 58, 74, 78, 104—5, 115—18 osv. s. 62

36. *Rote Fahne*, avisa til KPD/ML, februar 1978. s. 63

37. Enver Hoxha, *Melding til det 7. landsmøtet i Arbeidets Parti i Albania*, Norsk utg., Forlaget Oktober a/s 1977, s. 76. s. 64

38. Samme sted, s. 78. s. 64

39. Samme sted, s. 78. s. 64

40. *Rote Fahne*, avisa til KPD/ML, februar 1978. s. 67

41. Enver Hoxha, *Melding til det 7. landsmøtet i Arbeidets Parti i Albania*, s. 118. s. 68

42. Se n. 8. s. 68

43. Enver Hoxha, «Tjuefem år med kamp og seier på veg til sosialismen», Tirana 1969, s. 74. s. 69

44. Kinas erklæring om forholdet til Albania, s. 116 i denne boka. s. 72

45. Enver Hoxha, *Melding til det 7. landsmøtet i Arbeidets Parti*, nov. 1977, Norsk utgave, Forlaget Oktober a/s 1977.

Enver Hoxha, *Melding til det 6. landsmøtet i Arbeidets Parti i Albania*, november 1971, «Naim Frashëri»-forlaget, Tirana 1971.

Mehmet Shehu, *Melding om den 5. femårsplanen (1971-1975) til det 6. landsmøtet i APA*, «Naim Frashëri»-forlaget, Tirana 1971.

Mehmet Shehu, *Melding om den 6. femårsplanen (1976-1980)*

«Naim-Frashëri»-forlaget, Tirana 1976. s. 74

46. Mehmet Shehu, *Melding om den fjerde femårsplanen (1966—71)* «Naim Frashëri»-forlaget, Tirana 1966. s. 74

47. Det åpne brevet fra APAs ledelse, 29. juli 1978. s. 78

48. I 1963—64 gjennomførte KKP's ledelse en stor polemikk til de revisjonistiske standpunktene til Krustsjov og ledelsen i SUKP, som de siste den gangen forsøkte å tvinge på hele den marxist-leninistiske verdensbevegelsen. Den kinesiske polemikken fra 1963—64 består av «Eit framlegg til generalline for den internasjonale kommunistrørsla» og ni kommentarer til et åpent brev fra sentralkomiteen i SUKP. Den store polemikken er utgitt på norsk i tre bind på Forlaget Oktober a/s 1977—79. Den store polemikken fikk avgjørende betydning for utviklinga av kampen mot sosialimperialismen. s. 78

49. Enver Hoxha, *Verker i utvalg*, bind II, eng. utg., november 1948 — nov. 60., s. 483 (fotnote), «8. Nentori»-forlaget, Tirana 1975. s. 79

50. Enver Hoxha, *Melding om virksomheten til sentralkomiteen til det 3. landsmøtet i partiet*, 25. mai 1956, Tirana 1956. s. 80

51. «Kinesisk krigshissing og Hua Guofengs besøk til Balkan», ATA 3. september 1978. s. 81

52. Se «Unter dem Banner des proletarischen Internationalismus» Berlin 1960, Felleseklæring fra SUKP ved Krustsjov og APA ved Enver Hoxha. s. 81

53. Enver Hoxha, «Tale november 1961», s. 78, Tirana 1961. s. 81

54. Enver Hoxha, «Albania går tillitsfullt og uredde framover», *Tale på møte med velgerne i valgkrets 209*, Tirana 8. nov. 1978, s. 18. s. 86

55. «Om hendingene i Kambodsja», ATA 9. januar 1979. s. 89

56. Se f.eks. artikkel fra avisa Bashkimi, 30. januar 1977, brevet av 29. juli 1978, «Revolusjonens teori og praksis», norsk utg., Forlaget Oktober 1978, ATA 30. juni 1978, osv, for motstridende standpunkter. s. 91

57. Mao Zedong, *Tale på en utvida arbeidskonferanse sammenkalt av Kinas Kommunistiske Parti* (30. januar 1962), norsk utg., Forlaget Oktober a/s 1978, s. 25. s. 92

Borgerlig kontrarevolusjon i Albania? Har marxist-leninisten Enver Hoxha forvandla seg til en borgerlig statsleder som ikke tåler opposisjon?

Albania og Arbeidets Parti tok i si tid opp hansken mot Krustsjov og den sovjetiske sosialimperialismen. Tjener politikken deres nå Sovjets interesser?

Finn Sjøe svarer ja. De opplysningene ledelsen i APA sjøl gir, gjør at det ikke er mulig å komme til noen annen konklusjon. Men hva betyr så det for den marxist-leninistiske bevegelsen i Norge?

Kasimierz Mijal, formann i Polens Kommunistiske Parti, avslører intriger fra APA-ledelsen i Europa. Pål Steigan kaster lys over startskuddet for den albanske kampanjen mot tre verdener-teorien — APAs 7. kongress i 1976. Boka gir anledning til et reelt innblikk i Albania akkurat nå.

ISBN 82-7094-967-1

Kr. 38,-